

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ÖZDEMİR İNCE

Cumhuriyet'in Şairi

**NÂZIM
HİKMET**

Cumhuriyetsiz Şair

**NECİP
FAZIL**

ELESTİREL DENEME

Ücretsiz PDF Kitap Arşiv <https://ranney.org>

ÖZDEMİR İNCE

Cumhuriyet'in Şairi

NÂZIM HİKMET

Cumhuriyetsiz Şair

NECİP FAZIL

ÖZDEMİR İNCE

Cumhuriyet'in Şairi

Cumhuriyetsiz Şair

NÂZIM NECİP HİKMET FAZİL

“Özdemir İnce sözü olan bir şair, denemeci, edebiyat düşünürü. Güncel yazılarında dünya ve Türkiye gündemini ilgilendiren birçok konuyu ele alıp farklı yanlarıyla irdelemesi onun yakın tarihe bakışının da bir göstergesi.

Bir yazar için olmazsa olmaz tarih bilincinin yolu onun da yazınsal söylemini aydınlatıyor. Gündüz siyasetin arenasında olup bitenler ise onun bu bakışının odağındadır hep.

Cumhuriyet'in Şairi Nâzım Hikmet, Cumhuriyetsiz Şair Necip Fazıl adını verdiği yeni kitabının çıkış noktası da işte bu gündeliğin siyasetteki kılcal damarlarını göstermeye dönüktür.

Bir ideolojik söylem kurmak için yüzünü "şairin sözü"ne dönen bakışın neler içerdiği görmek/göstermek İnce'nin çıkış noktasıdır. O, burada, şairler karşılaştırması yerine; Cumhuriyet düşüncesiyle var olanla ayrıkışı düşeni yan yana getirerek kimlere, niçin, ne adına işaret fişegi olabildiklerini anlatmaya çalışır.

Bugünün Türkiye'si'nin siyaset arenasında olup bitenleri de anlamaya dönük bir kitaptır *Cumhuriyet'in Şairi Nâzım Hikmet, Cumhuriyetsiz Şair Necip Fazıl*.

Bir yerinden başlayıp tartışılacak bir konuyu enine boyuna irdeleyen Özdemir İnce, polemik yaratmak yerine anlamayı/anlamlandırarak tartışmayı öne alıyor. ”

/eksikparcayayinlari

/eksikparcayayin

www.eksikparca.com

ISBN: 978-605-9442-34-3

9 786059 442343 >

www.ucuzlukvadisi.com

ÖZDEMİR İNCE

Cumhuriyet'in Şairi

Cumhuriyetsiz Şair

NÂZİM NECİP
HİKMET FAZIL

Eksik Parça Yayınları

Edebiyat / Eleştirel Deneme: 01

Yayın Danışmanı: **Feridun Andaç**

Cumhuriyet'in Şairi Nâzım Hikmet Cumhuriyetsiz Şair Necip Fazıl

Özdemir İnce

Copyright © 2017 Eksik Parça Yayınları

Yayın Yönetmeni: **Asiye Ademir**

Editör: **Saide Tokuç**

Sayfa Tasarımı: **Serkan Cenker**

Yazar Fotoğrafı: **Nevzat Çakır**

Kapak Tasarımı: **Gülşah Aksoy - Mineral**

www.mineraltasarim.com | Tel: 0212 289 30 10 (pbx)

Baskı ve Cilt: MY Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mh. Yılanlı Ayazma Sk. No. 8/F Zeytinburnu / İstanbul

mymatbaa34@gmail.com | Tel: 0212 674 85 28

YAYINEVİ SERTİFİKA NO: 30173

MATBAA SERTİFİKA NO: 34191

1. Baskı: Şubat 2017

2. Baskı: Haziran 2017

ISBN — 978-605-9442-34-3

Bu kitabın tüm yayın hakları Eksik Parça Yayınları'na aittir. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının izni olmaksızın hiçbir yolla kopya edilemez ve çoğaltılamaz.

Genel Dağıtım: **İKİ A YAYINCILIK VE DAĞITIM HİZMETLERİ**

Gülbahar Mah. Elif Sok. No:4/A Mecidiyeköy / İstanbul

Tel: 0212 272 45 46 | Fax: 0212 272 45 55

www.ikiayayincilik.com.tr

www.facebook.com/eksikparcayayinlari

www.twitter.com/eksikparcayayin

www.eksikparca.com

Özdemir İnce, 1936'da Mersin'de doğdu. Ortaöğrenimini bu kentin okullarında yaptı. Yükseköğrenimini Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümü'nde tamamladı (1960). Paris Üniversitesi'ne bağlı "Institut des Professeurs de Français à l'Etranger" ve "Institut de Phonétique"te öğrenim gördü (1965-1966). Aydın ve Muğla liselelerinde çalıştı (1967-1969). 1969 yılında TRT'ye geçti. TRT'de televizyon Metin Yazarı, Öndenetim ve Redaksiyon Müdürü, Program ve Yayın Planlama Müdürü, Genel Müdürlük Müşaviri ve Uzman olarak çalıştı. 1982 yılında emekli olduktan sonra Can Yayınları ile Telos Yayıncılık'ta editörlük, 2000-2012 yılları arasında Hürriyet gazetesinde, Nisan 2012-Nisan 2014 döneminde Aydınlık gazetesinde köşe yazarlığı yaptı. Şiir ve yazıları yirmi kadar yabancı dile çevrildi. Şiirleri Fransızca, Bulgarca, Yunanca, İtalyanca ve Makendoncada kitap olarak yayınlandı. Edebiyat ve gazetecilik alanlarında birçok ulusal ve yabancı ödülü bulunan Özdemir İnce, Mallarmé Akademisi (Paris) ve Avrupa Şiir Akademisi (Lüksemburg) üyesidir.

Yapıtları

Şiir: *Bütün Şiirler 1 (Rüzgâra En Yakın Yerde); Bütün Şiirler 2 (Susan Denizin Sesiyle); Bütün Şiirler 3 (Bir Başka Dil); Bütün Şiirler 4 (Şaman Sözü); Bütün Şiirler 5 (Uzaktan Daha Uzak Yakından Daha Yakın); Elli Yıl Sonra Kargı; Karadelikte Bir Yolculuk & Tersine ya da Sapkın Ayetler; Opera Kahkahası*

Deneme, Eleştirel Deneme: *Şiir ve Gerçeklik; Söz ve Yazı; Tabuta Rasa; Yazınsal Söylem Üzerine; Dinozorca; Tarih Bağışlamaz; Çile Törenleri; Bu Ne Biçim Memleket; Yaşasın Cumhuriyet; Şiirde Devrim; Mevsimsiz Yazılar; Gördüğünü Kitaba Yaz; Pazar Yazıları; Tersî Yüzü; İsrırganın Faydaları; Yedi Canlı Cumhuriyet; Yazmasam Olmazdı; 100 Pazar Yazısı; Mahşerin Üç Kitabı; Denek Taşı; Fesat-*

lar Sarmalında Türkiye; Cumhuriyetsiz Demokrasi; Demokrasiz Demokrasi; Direnen Cumhuriyet; Kırlangıcın Okuma Uçuşu; Demokrasi ile Diktatorya Arasında; Cehaletin Rönesansı; Edebiyattan Politikaya Türkiye’de Ne Var Ne Yok; Egemenlik Cehaletindir; Edebiyat ve Siyaset Olarak Hayat; Edebiyat Sadece Edebiyat Değildir

Araştırma, İnceleme: *Türkiye’nin Sırat Köprüsü: Açılım Masalı; İmam Hatip Saltanatı ve İmamokrasi; Din İman Masa Kasa; Cumhuriyet’in Üç Fedaisi*

Söyleşi: *Ne Altın Ne Gümüş*

Özel Kitap: *Agios Ritsos*

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
CUMHURİYET'İN ŞAİRİ NÂZIM HİKMET	15
Nâzım Hikmet	17
Nâzım Hikmet 85 Yaşında (Toplu Söyleşi)	29
Nâzım Hikmet Öldü mü Acun Issız Kaldı mı?	51
Ek 1: Nâzım Hikmet Yarına Kalacak mı?	57
Ek 2: Karl Marx Wall Street'te Yaşıyor	59
ATV Nâzım Hikmet Programı İçin Konuşma	61
Nâzım Hikmet'in Vatan Hainliği	67
Nâzım Hikmet Yüz Yaşında	71
Nâzım'a Adalet	75
Nâzım Hikmet'in Poetikası	79
Çağdaşımız Şair Hikmet	89
Nâzım Hikmet Dosyası I.	97
Nâzım Hikmet Dosyası II.	101
Nâzım Hikmet'e Pislik Sıçratmayın	107
Efendiler, Nâzım Hikmet'e Saygı!	111
Nâzım Hikmet 1963'te Bugün Ölmüştü	115
Nâzım Hikmet'in Yeniden Vatandaş Olması	119

Nâzım Hikmet Ruble Karşılığı Şiir Yazardı(!) İmiş	123
Nâzım Hikmet'in Çilesi	127
Nâzım Hikmet	129
Bir Mihenk Taşı Olarak Nâzım Hikmet	133
Filistin Üzerine	137
Bir Diken Olarak Nâzım Hikmet	143
Alır Almaz Bana Bildir	149
Ne Var Ne Yok (II)	155
 CUMHURİYETSİZ ŞAİR NECİP FAZIL KISAKÜREK.....	161
Necip Fazıl Kısakürek	163
Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983)	179
Necip Fazıl ve Talebeleri	183
Necip Fazıl'ın Atatürk Hayranlığı	187
Bir Mürşit Olarak Necip Fazıl Kısakürek	191
Necip Fazıl ve Cumhurbaşkanı Gül	195
Necip Fazıl, Bayar, Menderes ve Ötekiler.....	199
Çöplük, Köpek ve Necip Fazıl'a Dair	203

ÖNSÖZ

Amacım Nâzım Hikmet ile Necip Fazıl Kısakürek’i karşılaştırmak, yarıştırmak değil(di). Kitapta yer alan yazılar bu amaçla yazılmadı. Birbirlerinden bağımsız yazılar. Nâzım Hikmet ile ilgili olanlar geniş bir zamana yayılıyor. Necip Fazıl Kısakürek yazıları ise belli bir zamanda bazı iddialara tepki olarak yazıldı. Fakat bölüm başlıkları da zaten yazıların amacını ele veriyor: “Cumhuriyet’in Şairi Nâzım Hikmet” ve “Cumhuriyetsiz Şair Necip Fazıl Kısakürek”. Demek ki iki şair de ayrı ayrı Cumhuriyet’in mihenk taşına vuruluyor. Bu doğru.

İki şair evrensel etika, poetika ve politikanın değerleriyle ayrı ayrı ölçülmekte. İkisi de “Dünya” ile karşılaştırılmaktadır ki ancak o zaman ikisinin de insan, şair ve yazar olarak gerçek boyutları ortaya çıkar ve çıkmaktadır.

Hangisi daha iyi şair? Bu, ikisinin karşılaştırılmasından ortaya çıkmaz. Bunun bir yararı da yoktur. Karşılaştırma, çağdaşları olan dünya şairleriyle yapılmalı. Çağlarının en büyük şairleriyle... Bugün bulundukları yeri saptayarak, geleceklerini görmek: Bu son derece önemli iş de evrensel etika, poetika ve politikayla ilgilenen bir şair olarak benim uğraş alanıma giriyor. Değerlendirmeyi bu ilgi ve donanımın bana verdiği yetkinin nesnel sınırları içinde yapıyorum.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>
“Nâzım Hikmet’in kişiliği uzun polemiklere girmeye pek uygun

değildir. Necip Fazıl'ın kendisi için söylediği her şeye yanıt vermez. Ömrünün son 13 yılını yurtdışında geçirir, Türkiye'de yaşananları izleme olanağı yoktur. Necip Fazıl'ın bazı eleştirileri de Nâzım Hikmet'in ölümünden sonrasına denk gelir."¹ Nâzım, örneğin, Necip Fazıl için "Sen eskinin yenisisin ve en iyisisin. Ama eskisin."² demiştir. Doğrudur. 2016 yılında Necip Fazıl hececi şiir için güçlü bir şair, bu şiirin en iyisi ama Türk ve dünya şiirine göre çok eski bir şair. Yeni şiirin ulanmadığı bir zincir halkası ve son telgraf direği. Ama bu durum 1920 ve 30'larda da gerçek ve geçerliydi. Dünya şairleri ve Nâzım Hikmet'in şiiri Necip Fazıl'ın şiirine birkaç tur bindirmişti. Günümüzde, Nâzım Hikmet'in şiiri diri, bulaşıcı ve şiirin son telgraf direği değil, ondan sonra ona ulanmış birçok telgraf direği var. Oysa Necip Fazıl'ın şiiri artık bir çıkmaz sokak. Çocuk ve torun sahibi olamaz. Üstelik çağdaş şiir söylemiyle buluşmak için sağcı ve islamcı şairlerin de Nâzım Hikmet'in önderlerinden biri olduğu özgür koşuğun ipek yolunu izlemeleri gerekiyor.

Sıddık Akbayır'ın *Aynı Göğün Uzak Yıldızları* adlı kitabının 73.sayfasında Nâzım Hikmet hakkında şöyle bir cümle var: "Yeni olmayı, yeninin en gerisi olmayı, eskinin en iyisi olmaya tercih ederdi." Bu cümlelerin kime ait olduğu anlaşılmıyor, Sıddık Akbayır'a mı yoksa Necip Fazıl'a mı? Kime ait olursa olsun, doğru bir saptama! Çünkü yeni bir şairin "yeni"nin neresinde olduğu gününde değil (her zaman gerçekleşmese de) gelecekte belli olur. Örneğin Fransız şair Mallarmé (1842-1898) biçimsel deneylerinin çoğunda bozguna uğrasa da çağdaş şiirin en önemli şairlerinden biridir. Genç bir şair onun bozguna uğradığı yerden şiire devam edebilir. Aynı şey Nâzım Hikmet için de geçerlidir. Nâzım Hikmet'in telefonu açık, Necip Fazıl'ınki kapalı. Bir şairin belli bir kesim tarafından okunması ve

1 Sıddık Akbayır, *Aynı Göğün Uzak Yıldızları: Nâzım Hikmet, Necip Fazıl*, Asur Yayınları, 5. Baskı, 2011, s.71

2 age. s.72 Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

sevilmesi başka, telefonun açık ya da kapalı olması başka.

“Dünün şarkısını söylemek, bugünün ve yarının türküsünü söylemekten çok daha kolaydır. Neden mi? Yarının türküsüne kulaklar daha alışmamıştır, bugünün türküsüne alışmak üzeredir. Dünkü ise ezbere bilinir. Bilinen bir şarkıyı söyleyerek yüreklere girmek elbette yeni işitmeye başlayan, yeni işitilecek olan türküler ‘munis’ kılmaktan çok kolay bir iştir.”¹

Nâzım Hikmet “yeni” ve “öncü” şiirin kendine göre tanımını yaparken, hem benim yazdıklarımı doğrulamakta hem de dolayısıyla kendi şiiriyle Necip Fazıl’ın şiiri arasındaki farkı da işaret etmektedir: Necip Fazıl dünün şiirsel söylem ve dilini kullanırken Nâzım Hikmet geleceğin söylem ve dilini aramakta ve bulmaktadır. Onun aradığı yarın (gelecek) artık “bugün” olmuştur.

Necip Fazıl’ın şiiri yazıldığı zaman da eskiydi, dolayısıyla 2016 yılında kullanım tarihi çoktan sona ermiştir. Bunun kanıt ve tanığını kendi satırlarında bulacağız:

“Ben şiiri, her türlü hasis gayenin üstünde, doğrudan doğruya kendi zat gayesine - sanat için sanat -, fakat kendi zat gâyesinin sırrıyla de Allah’a ve Allah dâvâsının topluluğuna -cemiyet için sanat-bağlı kabul etmişim... İşte kitaplık çapta zuhuruma kadar beni bekleten ve bu zuhura mânâda ve maddede şekil veren baş ölçü!

Biz şiiri iman için bilmişiz ve bu mihrak bilgiyi, her bilginin geçtiği binbir yol ağzı biliyoruz.

Dilimin ucunda tek nükte kaldı:

Allah’ın kâinata Efendi olarak yarattığı, insan ehramının zirve

taşı; ve şair...

Efendimiz, Kurtarıcımız, Müjdecimiz, Gâye-İnsan ve Ufuk Peygamber... O ve şair...

O, her şeyimiz, her şeyimiz, her şeyimiz; topyekûn varlık nime-tinin her şubesiyle beraber (poetika)mızın, şiir telâkkimizin de kay-nağıdır. Bu inceliği (poetika)mızda gösterdik.

Ve şair demek, Gâye-İnsan ve Ufuk Peygamberi, Kâinatın Efen-disini, Allah'ın Sevgilisini sezmeye doğru hususî ve ileri bir istidat...

Birçoklarınca O'na bağlanmadan Allah'a bağlanmak mümkün... Fakat bizce Allah'a bağlanmanın yolu, Allah'ın iradesiyle yalnız O'na bağlanmak olduğuna göre, şiirin tahsisi gibi muhteşem bir dâvâda O'nı, kendi yüzü suyu hürmetine yaratılmış olan Kâinatın ta mer-kezinde görmemek ne mümkün? Üstün idrâk müessesesi şiir, ilk borç olarak, elinde kâinat sırlarının anahtarı, O'nun hilkat sırrının ve Kâinat Efendiliği makamının eşliğinde dize gelecektir.

Şiir bu mukaddes eşğin süpürgesi; şair de boynundaki süpürü-cülük borcuyla insanoğlunun en yüksek rütbelilerinden birisi...

Ben, bu rütbelerin en yükseği içinde, O'nun ümmetlik liyakati-nin en alçak ferdi olarak, o mukaddes eşğin süpürücüsüyüm!

Kendimi böylece takdim ederim!"¹

Diyelim ki Tanrı'ya eriştin, ona kavuştun! Ne yapacaksın Tan-rı'yı? Tanrı'yla ne yapacaksın? İnsanın ve şairin Tanrı'dan başka amacı yok mu? Tanrı'yı, Allah'ı bu dünyanın işlerine, bu dünyanın şiir, poetika ve politikasına karıştırırsan, yandık ki ne yandık! Sap-kınlık ve kısırlık burada başlıyor. Necip Fazıl'ın hem poetikası hem politikası bu nedenle sapkın ve kısır.

Necip Fazıl, toplumsal ve politik ideolojisini açıkladığı *İdeolocya Örgüsü*'nün¹ sonunda yer alan “İthaf” günümüzün mürteci, İslamcı ve dolayısıyla Cumhuriyet düşmanı siyasetçilerine yapılmış.

[Bu eser, benim bütün varlığım, vücut hikmetim, her şeyim... Ben, arının peteğini hendeseleştirmeye memur bulunması gibi, bu eseri örgülestirmek için yaratıldım. Şiirlerim de piyeslerim de hikayelerim de ilim ve fikir yazılarım da sadece bu eserin belirttiği bina etrafında bir takım “müştemilât’tan başka bir şey değil...

Güzelim Türkçenin “katık” tâbiri ne kadar yerinde. Gerçek gıda “nân-ı aziz” dediğimiz ekmektedir ve gerisi, ona katılmaktan kinaye “katık”dan ibaret... İçinde yüzde elliden fazla (hidro-karbone) cevher bulunduran ekmek, pastaların üstündeki her türlü krema ve (fantazi) oyunlarına sırt çevirmiş, kuru ve yavan fakat besleyici ve kurtarıcı fikre ne güzel remzi..

İşte, Türk ruh köküne bağlı olarak son 25 yıl içinde yetişen, bugün bakan, profesör, milletvekili, doktor, avukat, gazeteci, partici, kim varsa gıdasını Büyük Doğu ekmeğine borçlu bildiğim, ezel kadar eski ve ebed kadar yeni, topyekûn insanlık çapındaki dâvanın bu eserini tamamlarken, onu, aynı dâvanın en mümtaz kadrosu Kayserililere bastırmakta hususî bir zevk duyduğumu belirtir ve Anadolu gençliğine ithaf ederim.

1968²]

Necip Fazıl Kısakürek’in Anadolu gençliğine ithaf ettiği, Hitler ve Friedrich Nietzsche’den ilkel düzeyde etkilenecek oluşturduğu *İdeolocya Örgüsü* Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) ve Komünizmle

1 Necip Fazıl Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, Büyük Doğu Yayınları, 20. Basım, Ekim 2013. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

2 age. s.568

Mücadele Dernekleri çevresinde, Fethullah Gülen'in "Altın Nesil"ine benzer bir kadro oluşturdu. Bu kadro da Milli Görüş'ün iskeletini yarattı. AKP kadrosunun tamamı başta Abdullah Gül, Recep Tayyip Erdoğan ve günümüzün TBMM Başkanı İsmail Kahraman olmak üzere Necip Fazıl'ın "Büyük Doğu" bataklığında üremiştir.

Demokrasi, eşitlik, düşünce özgürlüğü, kadın/erkek eşitliği, insan hakları gibi çağdaş ideallerin aforoz edildiği *İdeolocya Örgüsü* sapkınlık ve arkaiklik yolunda Fethullah'ın düşünce örgüsünün gerisinde kalmaz. İkisi de yoksul Anadolu'nun yoksul ve ruhsal engellenme¹ sonucu kalıtsal bir eziklik duygusu altında kıvranan çocuklarına kurtuluş afyonu oldu. Sonuçta çoğu bencil ve yok edici (terminator) canavara dönüştüler.

"Bütün bunlar yüzündendir ki 'hâkimiyet halkın değil, hakkındır!' düsturunu, her biri hakka fâni olarak ruhlarına nakşetmiş idrak soylularını teşkilâtlandırma ve sadece hak² adına nefis dışı imtiyazlandırma dâvası, İslâm inkılâbının istinad edeceği sınıfsız sınıfı, her sınıftan üstün insanlar sınıfını hedef tutacaktır."³

Friedrich Nietzsche'den mülhem "üstün insan" ideali, Necip Fazıl'da "Büyük Doğu Gençliği", Fethullah Gülen'de "Altın Nesil" sapkınlıklarına yol açtı. Bu iki sapkınlık da Cumhuriyet ve Devrim düşmanıdır. Ve bu iki güdümlü insan türü Türkiye'de iktidar kavgası yapmaktadır. Necip Fazıl ve Fethullah Gülen'in ruhsal ve zihinsel durumları birbirine benzer: Bir şehir hattı vapurunda rastladığı "Hızır", Necip Fazıl'ı kurtarıcısı Abdülhakim Arvâsi'ye yönlendirmiştir. Fethullah Gülen'i ise rüyaları yönlendirir. İkisi de, kendilerince ve

1 La frustration

2 Allah, Tanrı

3 Necip Fazıl Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, Büyük Doğu Yayınları, 20. Baskı, Ekim 2013, s.230

müritlerine göre “Allah’ın seçkin kulları”dır! Sanrı bulaşıcıdır!

Uzun sözün kısası: Necip Fazıl Kısakürek poetik ve politik bakımdan, kökleri bir “illusion”a (kuruntu ve yanılsama) dayanan bir “mitos” (uydurma, yutturmaca), Nâzım Hikmet ise kusurları ve erdemleriyle birlikte “doğal” bir insandır. Necip Fazıl gibi “habbe”yi asla “kubbe” yapmamıştır. “Hep merdivenin ilk basamağında bekletilmiş adam”¹ olan Necip Fazıl’ın yaşadığı sürece hep “Bir Numara” ve “Mürşit” olmak tutkusuna karşın Nâzım Hikmet bu türden saplantılara hayatında yer vermemiştir.

Özdemir İnce

Köy, 6 Ağustos 2016

1 Vecihi Timuroğlu, *Yazınımızdan Portreler*, Başak-Hasat Yayınevi, Ankara 1991. (Necip Fazıl’ın parçalı ve parçalanmış sanrı ve yalana dayalı hayatına ışık tutan bu yazı son derece önemlidir.)
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://tanrı.org>

CUMHURİYET'İN ŞAİRİ
NÂZİM HİKMET

NÂZİM HİKMET¹

Nâzım Hikmet Ran (d. 15 Ocak 1902 – ö. 3 Haziran 1963) ya da kısaca Nâzım Hikmet, Türk şair, oyun yazarı, romancı ve anı yazarı. “Romantik komünist” ve “romantik devrimci” olarak tanımlanır. Siyasi düşünceleri yüzünden defalarca tutuklanmış ve yetişkin yaşamının büyük bölümünü hapiste ya da sürgünde geçirmiştir. Şiirleri elliden fazla dile çevrilmiş ve eserleri birçok ödül almıştır.

Yasaklı olduğu yıllarda Orhan Selim, Ahmet Öğuz, Mümtaz Osman ve Ercüment Er adlarını da kullanmıştır. *İt Ürür Kervan Yürür* kitabı Orhan Selim imzasıyla çıkmıştır. Türkiye’de serbest nazımın ilk uygulayıcısı ve çağdaş Türk şiirinin en önemli isimlerindendir. Uluslararası bir üne ulaşmıştır ve dünyada 20. yüzyılın en gözde şairleri arasında gösterilmektedir.

Şiirleri yasaklanan ve yaşamı boyunca yazdıkları yüzünden 11 ayrı davadan yargılanan Nâzım Hikmet, İstanbul, Ankara, Çankırı ve Bursa cezaevlerinde 12 yılı aşkın süre yattı. 1951 yılında Türk vatandaşlığından çıkarıldı; ölümünden 46 yıl sonra, 5 Ocak 2009 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile bu işlem iptal edildi. Mezarı Moskova’da bulunmaktadır.

İlk şiiri “Feryad-ı Vatan”ı 3 Temmuz 1913’te yazdı. Aynı yıl Mekteb-i Sultani’de ortaokula başladı. Bir aile toplantısında denizciler

için yazdığı bir kahramanlık şiirini Bahriye Nazırı Cemal Paşa'ya okuyunca çocuğun Bahriye Mektebine gitmesine karar verildi. 25 Eylül 1915'te Heybeliada Bahriye Mektebi'ne girdi, 1918'de 26 kişi içinden 8. olarak mezun oldu. Karne değerlendirmelerinde zeki, orta derecede çalışkan, elbisesine özen göstermeyen, sinirli ve ahlakî tavırları iyi bir öğrenci görülmektedir. Mezun olduğunda dönemin okul gemisi Hamidiye gemisine güverte stajyer subayı olarak atandı. 17 Mayıs 1921'de aşırıya kaçan halleri bulunduğu ordu ile ilişkisi kesildi.

Nâzım Hikmet, 1920'de arkadaşı Vâlâ Nureddin ile Milli Mücadele'ye katılmak üzere ailesinden habersiz Anadolu'ya geçti, Bolu'da öğretmenlik yaptı. Daha sonra Batum üzerinden Moskova'ya giderek Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'nde Siyasal Bilimler ve İktisat okudu. 1921'de gittiği Moskova'da devrimin ilk yıllarına tanık oldu ve komünizm ile tanıştı. 1924'te Moskova'da yayımlanan ilk şiir kitabı *28 Kanunisani* sahnelendi. O yıl Türkiye'ye dönerek Aydınlık Dergisinde çalışmaya başladı, ancak dergide yayımlanan şiir ve yazılarından dolayı on beş yıl hapsi istenince tekrar Sovyetler Birliği'ne gitti. 1928'de Af Kanunundan yararlandı ve Türkiye'ye döndü. Bu defa Resimli Ay dergisinde çalışmaya başladı. 1938'de yirmi sekiz yıl hapis cezasına çarptırıldı. 12 sene süren tutukluluktan sonra askere alınacağı ve öldürüleceği endişesiyle 1950 yılında Stalin yönetimindeki Sovyetler Birliği'ne giden Nâzım, 25 Temmuz 1951 tarihinde Bakanlar Kurulunca Türk vatandaşlığından çıkarılmasının ardından, büyük dedesi Mustafa Celaleddin Paşa (Konstantin Borzecki)'nin memleketi olan Polonya'nın vatandaşlığına geçerek Borzecki soyadını aldı. 3 Haziran 1963 tarihinde ise, Nâzım Hikmet geçirdiği bir kalp krizi neticesinde 61 yaşında hayata gözlerini yumdu.

AİLESİ

Babası, Matbuat Umum Müdürlüğü ve Hamburg Konsolosluğu yapmış olan Hikmet bey, annesi Ayşe Celile hanımdır. Celile hanım piyano çalan, resim yapan, Fransızca bilen bir kadındır. Celile hanım, bir dilci ve eğitimci de olan Hasan Enver Paşa'nın kızıdır. Hasan Enver Paşa, Polonya'dan 1848 Ayaklanmaları sırasında Osmanlı İmparatorluğu'na göç eden ve Osmanlı vatandaşı olunca Mustafa Celalettin adını alan Konstantin Borzecki'nin (Lehçe: Konstanty Borzecki, d. 1826 - ö. 1876) oğludur. Mustafa Celaledin Paşa Osmanlı Ordusunda subay olarak görev yapmış ve Türk tarihi üzerine önemli bir eser olan *Les Turcs anciens et modernes* (Eski ve Yeni Türkler)¹ kitabını yazmıştır. Celile hanımın annesi ise Alman kökenli Osmanlı generali Mehmet Ali Paşa'nın yani Ludwig Karl Friedrich Detroit'in kızı olan Leyla hanımdır. Celile hanımın kız kardeşi Münevver hanım, şair Oktay Rifat'ın annesidir.

Babası Hikmet bey, Selanik'te, Hariciye Nezareti'nde (Dışişleri Bakanlığı) çalışan bir memurdur. Diyarbakır, Halep, Konya ve Sivas valilikleri yapmış olan Nâzım Paşa'nın oğludur. Mevlevi tarikatından olan Nâzım Paşa aynı zamanda bir özgürlükçüdür. Kendisi Selanik'in son valisidir. Hikmet bey henüz Nâzım'ın çocukluğunda memuriyetten ayrılır ve ailece Halep'e, Nâzım'ın dedesinin yanına giderler. Orada yeni bir iş ve hayat kurmaya çalışırlar. Başarısız olunca İstanbul'a gelirler. Hikmet beyin İstanbul'daki iş kurma denemeleri de iflasla neticelenir ve hiç hoşlanmadığı memuriyet hayatına geri döner. Fransızca bildiği için yeniden Hariciye'ye atanır.

ÜSLÛBU VE BAŞARILARI

İlk şiirlerini hece ölçüsü ile yazmaya başladı ancak içerik bakımından diğer hececilerden farklıydı. Şiirsel gelişimi arttıkça hece

ölçüsü ile yetinmemeye ve şiiri için yeni formlar aramaya başladı.

Sovyetler Birliği'nde yaşadığı ilk yıllar olan 1922 ile 1925 arasında bu arayış doruğa çıktı. Hem içerik hem de biçim bakımından dönemindeki şairlerden farklıydı. Hece ölçüsünden ayrılarak Türkçenin vokal özellikleri ile ahenk oluşturan serbest ölçüyü benimsedi. Mayakovski ve fütürizm taraftarı genç Sovyet şairlerinden esinlendi.

Şiirlerinden birçoğu Fikret Kızılok, Cem Karaca, Fuat Saka, Grup Yorum, Ezginin Günlüğü, Zülfü Livaneli gibi sanatçılar tarafından bestelendi. Ünlü Büyükgönenç tarafından özgün bir şekilde yorumlanmış olan küçük bir kısmı ise 1979'da "Güzel Günler Göreceğiz" ismiyle kaset olarak çıktı. Birkaç şiiri ise Yunan besteci Manos Loizos tarafından bestelendi. Ayrıca bazı şiirleri Yeni Türkü'nün eski üyesi Selim Atakan tarafından da bestelenmiştir. Ayrıca Fuat Saka'nın da biri Demir Gököl ile olmak üzere iki adet Nâzım Hikmet şiirlerinin bestelendiği şarkıları içeren albümü vardır.

UNESCO'nun ilan ettiği 2002 Nâzım Hikmet yılı için besteci Suat Özönder "Şarkılarda Nâzım Hikmet" adlı bir albüm hazırladı. Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığının katkılarıyla, Yeni Dünya plak şirketi tarafından hayata geçirildi.

DAVALARI VE SÜRGÜN

1925 yılından başlamak üzere şiirleri ve yazıları yüzünden birçok kere yargılandı. 1938 yılında orduyu ayaklanmaya kışkırtmaya çalıştığı gerekçesiyle 28 yıl dört ay hapis cezasına çarptırıldı. İstanbul, Ankara, Çankırı ve Bursa cezaevlerinde 12 yılı aşkın kaldı. Bursa cezaevinde kaldığı yılları anlatan *Mavi Gözlü Dev* adlı film 2007 yılında vizyona girmiştir. 1950 yılında bir af yasasıyla salıverildi. Ancak sürekli izlendiği ve çürüğe ayrıldığı halde 48 yaşında yeniden askerlik yapmaya çağırılması ve öldürüleceği yolundaki duyumlar üzerine yurtdışına kaçtı. 17 Haziran 1951 tarihinde Bakanlar Ku-

rulu tarafından Türk vatandaşlığından çıkarılmasına karar verildi. Sovyetler Birliği'nde Moskova yakınlarındaki yazarlar köyünde ve daha sonra da eşi Vera Tulyakova (Hikmet) ile Moskova'da yaşadı. Memleket dışında geçirdiği yıllarda Bulgaristan, Macaristan, Fransa, Küba, Mısır gibi dünya memleketlerini dolaştı, buralarda konferanslar verdi, savaş ve emperyalizm karşıtı eylemlere katıldı, radyo programları yaptı. Budapeşte Radyosu ve Bizim Radyo bunlardan bazılarıdır. Bu konuşmaların bir kısmı bugüne ulaşmıştır.

DAVALARI

- 1925 Ankara İstiklâl Mahkemesi Davası
- 1927-1928 İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi Davası
- 1928 Rize Ağır Ceza Mahkemesi Davası
- 1928 Ankara Ağır Ceza Mahkemesi Davası
- 1931 İstanbul İkinci Asliye Ceza Mahkemesi Davası
- 1933 İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi Davası
- 1933 İstanbul Üçüncü Asliye Ceza Mahkemesi Davası
- 1933-1934 Bursa Ağır Ceza Mahkemesi Davası
- 1936-1937 İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi Davası
- 1938 Harp Okulu Komutanlığı Askerî Mahkemesi Davası
- 1938 Donanma Komutanlığı Askerî Mahkemesi Davası

ÖLÜMÜ VE SONRASI

3 Haziran 1963 sabahı saat 06.30'da gazetesini almak üzere ikinci kattaki dairesinden apartman kapısına yürümüş ve tam gazetesine uzanırken geçirdiği kalp krizi sonucunda ölmüştür. Ölümü üzerine Sovyet Yazarlar Birliği salonunda yapılan törene yerli yabancı yüzlerce sanatçı iştirak etmiş ve tören siyah beyaz olarak kaydedilmiştir. Ünlü Novodeviçi Mezarlığı'nda (Новодевичье кладбище) gömülüdür. Mezar taşı siyah bir granitten olup meşhur şiirlerinden

biri olan rüzgâra karşı yürüyen adam figürü taş üzerinde ebedileştirilmiştir.

Şair Nâzım Hikmet'in 2008 yılının ilk günlerinde, eşi Piraye'nin torunu Kerem Bengü tarafından Piraye'nin evrakları arasında "Dört Güvercin" adında bir şiiri ve üç adet tamamlanmamış roman taslağı bulundu.

YENİDEN TÜRK VATANDAŞLIĞINA ALINMASI

2006 yılında Bakanlar Kurulunun Türk vatandaşlığından çıkarılmalar ile ilgili yeni bir düzenleme yapması gündeme geldi. Yıllardır tartışılmakta olan Nâzım Hikmet'in Türk vatandaşlığına yeniden kabul edilmesi yolu açılmış gibi gözükmesine rağmen Bakanlar Kurulu bu düzenlemenin sadece yaşamakta olan kişiler için düzenlendiğini ve Nâzım Hikmet'i kapsamadığını belirterek bu yöndeki talepleri reddetti. Dönemin İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu, İçişleri Komisyonu'nda "Tasarıda, şahsa bağlı hak olduğu için bizzat müracaat etmesi gerekir. Arkadaşlarım da olumlu şeyler belirttiler, komisyonda görüşülür, bir karar verilir." dedi.

2009 yılının 5 Ocak Günü "Nâzım Hikmet Ran'ın Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkartılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararının yürürlükten kaldırılmasına ilişkin önerge" Bakanlar Kurulu'nda imzaya açıldı. Nâzım Hikmet Ran'a yeniden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının iade edilmesine ilişkin bir kararname hazırladıklarını ve bu teklifin imzaya açıldığını ifade eden Hükümet Sözcüsü Cemil Çiçek, 1951 yılında vatandaşlıktan çıkartılan Ran'ın yeniden Türk vatandaşı olmasına ilişkin önerinin Bakanlar Kurulu'nca oylanarak kabul edildiğini söyledi.

Bakanlar Kurulu'nun 05.01.2009 tarihinde aldığı bu karar, 10.01.2009 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlandı ve Nâzım Hikmet Ran, 58 yıl sonra yeniden Türk vatandaşı oldu.

ESERLERİ

Ölümünden Önce Yayımlananlar

Dağların Havası (Osmanlıca, 1925)

Güneşi İçenlerin Türküsü (1928)

835 Satır (1929)

Jokond ile Si-Ya-U (1929)

Varan 3 (1930)

1 + 1 = 1 (1930)

Sesini Kaybeden Şehir (1931)

Gece Gelen Telgraf (1932)

Benerci Kendini Niçin Öldürdü? (1932)

Bir Ölü Evi yahut Merhumun Hanesi (1932)

Kafatası (1932)

Orman Cücelerinin Sergüzeşti (1932)

Unutulan Adam (1934)

Portreler (1935)

Taranta Babu'ya Mektuplar (1935)

Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı (1936)

İt Ürür Kervan Yürür (1936, Orhan Selim adıyla)

Milli Gurur (1936)

Sovyet Demokrasisi (1936)

Alman Faşizmi ve Irkçılığı (1936)

Kurtuluş Savaşı Destanı (1937)

Yeşil Elmalar (1938)

La Fontaine'den Masallar (1949)

Ölümünden Sonra Yayımlananlar

Saat 21-22 Şiirleri (1965)

Enayi (1965)

Ferhad ile Şirin (1965)

- İnek (1965)
İstasyon (1965)
Kan Konuşmaz (1965)
Şu 1941 Yılında (1965)
Yolcu (1965)
Yaşamak Hakkı (1966)
Dört Hapishaneden (1966)
Bu Bir Rüyadır (1966)
Ocak Başında (1966)
Rubailer (1966)
Sabahat (1966)
Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim (1966)
Memleketimden İnsan Manzaraları (1966-1967)
Allah Rahatlık Versin (1967)
Evler Yıkılınca (1967)
İnsanlık Ölmedi ya (1967)
Yusuf ile Menofis (1967)
Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar (1967)
Kemal Tahir'e Mapushaneden Mektuplar (1968)
Kuvâyi Milliye (1968)
Sevdalı Bulut (1968)
Yeni Şiirler 1951-1959 (1969)
Son Şiirleri 1959-1961 (1969)
Bursa Cezaevinden Vâ'Nû'lara Mektuplar (1970)
İlk Şiirleri 1913-1927 (1971)
Demokles'in Kılıcı (1974)
Faşizm Sınıflar ve Emperyalizm (1975)
Nâzım ile Piraye (1975)
Aydınlıkçı Yazar Aydınlıkçı Şair (1976)
Yazılar (1976)

- İvan İvanoviç Var mıydı Yok muydu? (1985)
Çeviri Hikâyeler (1987)
Her Şeye Rağmen (1990)
Kadınların İsyanı (1990)
Kör Padişah (1990)
Tartüf-59 (1990)
Yalancı Tanık (1990)
Hikâyeler (1991)
Konuşmalar (1991)
Masallar (1991)
Sanat, Edebiyat, Kültür, Dil (1991)
Yatar Bursa Kalesinde (1991)
Yazılar 1924-1934 (1991)
Yazılar 1935 (1991)
Yazılar 1936 (1991)
Yazılar 1937-1962 (1991)
Piraye'ye Mektuplar 1 (1998)
Piraye'ye Mektuplar 2 (1998)
Sanat ve Edebiyat Üstüne (1998)
Nâzım Hikmet Şarkıları (2001)
Bizim Radyoda Nâzım Hikmet (2002)
Bütün Şiirleri (2007)
Henüz Vakit Varken Gülüm (seçme şiirler, 2008)
Öteki Defterler (2008)
Çankırıda Piraye'ye Mektuplar (2010)
Büyük İnsanlık (kendi sesinden şiirler, 2011)

Senaryo

Mümtaz Osman adıyla;

Karım Beni Aldatırsa

Fena Yol
 Söz Bir Allah Bir
 Cici Berber
 Milyon Avcıları
 Aysel Bataklı Damın Kızı
 Leblebici Horhor Ağa
 Kıskaç

Ercüment Er adıyla;
 Kızılırmak Karakoyun

Yönetmenlik

Düğün Gecesi-Kanlı Nigar (kısa film)
 İstanbul Senfonisi (kısa film)
 Bursa Senfonisi (kısa film)
 Cici Berber (Muhsin Ertuğrul ile)
 Güneşe Doğru (1937)

Bestelenmiş Şiirleri

Ahmet Kaya, Aynı Daldaydık
 Ahmet Kaya, Şeyh Bedrettin
 Ruhi Su, Masalların Masalı
 Ruhi Su, Onlar Ki
 Ruhi Su, Kadınlarımız
 Zülfü Livaneli, Karlı Kayın Ormanı
 Zülfü Livaneli, Bulut Mu Olsam
 Zülfü Livaneli, Kız Çocuğu
 Zülfü Livaneli, Hoşçakal Kardeşim Deniz
 Zülfü Livaneli, Saat Dört Yoksun
 Zülfü Livaneli, Vapur

Zülfü Livaneli, Memetçik Memet
Cem Karaca, Şeyh Bedrettin Destanı
Cem Karaca, Çok Yorgunum (Mavi Liman şiirinden uyarlama)
Cem Karaca, Ceviz Ağacı
Cem Karaca, Herkes Gibi
Cem Karaca, Hoşgeldin Kadınım
Cem Karaca, Memleketim
Cem Karaca, Hasret (Davet şiirinden alınmıştır.)
Esin Afşar, Tahir ile Zühre Meselesi
Onur Akın, Seviyorum Seni
Onur Akın, Sev Bakalım
Edip Akbayram, Güzel Günler Göreceğiz
Edip Akbayram, Korkuyorlar
Edip Akbayram, Gidenlerin Türküsü
İlkay Akkaya, Beyazıt Meydanı
İnci Çayırılı, Kanatları Gümüş Yavru Bir Kuş
Ezginin Günlüğü, Seni Düşünmek Güzel Şey
Ezginin Günlüğü, Japon Balıkçısı
Yeni Türkü, Mapushane Kapısı
Yeni Türkü, Sen
Yeni Türkü, Öldükten sonra
Grup Yorum, Bu Memleket Bizim
Grup Yorum, Ben Bir Asker Kaçağıyam
Grup Yorum, İnsanların İçindeyim
Grup Yorum, Veda
Grup Baran, Salkım Söğüt
Grup Baran, Güneşi İçenlerin Türküsü
İlhan İrem, Hoşgeldin Kadınım
Hakan Yeşilyurt, Piraye (Piraye İçin Yazılmış Saat 21-22 Şiirleri

Hüsnü Arkan, Bor Oteli
Sümevra Çakır, Hürriyet Kavgası
Ahmet Aslan, Geberiyorum

^

NAZIM HİKMET 85 YAŞINDA¹

TOPLU SÖYLEŞİ

Aziz Çalışlar, Özdemir İnce, Onat Kutlar / Enver Ercan

>ENVER ERCAN - Nâzım Hikmet, son birkaç yıldır gerek kendi yapıtlarıyla gerek kendisiyle ilgili kitaplarla yeniden gündeme geldi.

Gerçi hiçbir zaman gündem dışı kalmadı ama Türkiye'nin yaşadığı toplumsal değişimlerde zaman zaman onu yok saydırmaya yönelik çabaların ortaya çıktığını biliyoruz. Bu çabalardan hemen sonra yeniden gündeme geldiğini de; hem de daha yaygın, daha yoğun bir ilgiyle.

Bu yıl Nâzım Hikmet'in 85. doğum yıldönümü. Aziz Çalışlar'ın Nâzım Hikmet'in sanat ve edebiyat üzerine düşüncelerinden oluşturduğu kitabında¹ yayımlandığı bugünlerde, dergi olarak böyle bir söyleşiyi düzenlerken, doğumunun 85. yılında onu eskimez kılan öneminin üzerinde durmak istedik.

Sanıyorum, söyleşimize Özdemir İnce'nin yaklaşımıyla başlayabiliriz.

>ÖZDEMİR İNCE - Nâzım'ın varoluş biçiminin doğal ürünleri olan şiirlerinin ve öteki yazınsal yapıtlarının bugün yeniden değerlendirilmesi yapıldığı zaman ben şunu görüyorum: Sahip olduğu

değerlerle bugün Türkiye’de sahip olduğu yer arasında bir orantı kurduğumuz zaman, hak ettiği yerde olmadığı anlaşıyor. Nâzım, elbette Türkiye’de ünlü, olumlu anlamda popüler, yani halkın sevgisini kazanmış ama bir şair ve yazar olarak yazın ortamında yeterince etkili değil. Örneğin, Ritsos, Lorca, Neruda gibi şairlerin kendi ülkelerinde sahip oldukları etkinlik ve hakemlik Nâzım için Türkiye’de ne yazık ki olması gereken düzey ve oranda değil. Biraz ters gelecek ama ne yazık ki durum bu, böyle. Tanınmak, saygı görmek ayrı, şair olarak lâıyk olduğu ölçüde bir şiiri yönlendirmek, etkilemek ayrı. Nâzım Hikmet demin adını andığım şairler kadar önemli bir şair, hem kendi ülkesi hem başka ülkeler için. Ama somut bir terslik var: Bu terslik 1920’lerin ortalarından itibaren, ülkenin yaşadığı toplumsal değişimin evrelerinde, şaire karşı uygulanan baskıcı politikalarından kaynaklanıyor. Bunun sonucu olarak, kurulması çok mümkün ve gerekli olan çok yaygın okur-şair diyalogu, üçüncü kişiler tarafından bilinçli olarak engellenmiş, engelleniyor. Nâzım, “sakıncalı”, “muhalif”, evet! Fakat, başka ülkelerde, yani gerçekten demokratik ülkelerde muhalif ve sakıncalı şair ve yazarlar da “legal” bir konuma sahiptir. Oysa Nâzım, okurun büyük bir çoğunluğuna göre “legal”, ama iktidarlara göre “illegal”. Bu çelişki Nâzım’ın ülkemizde lâıyk olduğu etkin ve etkili yeri almasına engel oluyor. Çünkü ilk, orta ve yüksek eğitim kuramlarında şiirleri okutulmuyor; yapıtı üzerine bir lisans ya da doktora tezi hazırlamak olanaksız. Ciddi bir inceleme de yazılamıyor... Bütün bu olumsuz koşullara rağmen Nâzım gene de var. Ama bu varlığın etkin bir şekilde güncelleşmesi engelleniyor. Yoksa, eğer Nâzım yazdıklarını gerçekten özgür bir ortamda yayımlayabilseydi, yazdıkları yarım yüzyıl içinde okullara girebilseydi, bir korku odağı olmaktan çıkıp bu ülkenin yarattığı en önemli, en görkemli bir sanat ve kültür olayı olarak ele alınabilseydi, Türk şiirinin bugün bulunduğu yer denince çok daha olumlu, çok daha değişik bir

yer, bir doğrultu ve bir düzeyde olabilirdi.

Nâzım'ın kişiliğine baktığımız zaman şöyle bir birlik görüyoruz: Bütünsel bir insan bireyi. Ki insan bireyi dediğimiz şey, tarihsel, toplumsal, ekonomik, psikolojik bir varlıktır, yani bütünsel bir varlıktır. Bu bütünsellik içinde, Nâzım'ın varlığında büyük bir tutarlılık görüyoruz. Zaten Nâzım da bunun bilincinde olan bir şair ve insandı. Şiirine izleksel, temasal açıdan baktığımız zaman, gene yapısal ve dilsel açıdan baktığımız zaman, bugün de bir bütün olarak devam ettiğini görüyoruz. Bir fire söz konusu değil, zamanaşımı da kesinlikle söz konusu değil. Elli yıl önce olduğu gibi bugün de yeni ve öncü bir şair; hem izleksel hem de biçimsel açıdan.

>ENVER ERCAN -Yeni yanını biraz açar mısınız?

>ÖZDEMİR İNCE - Yeni'den amaçladığım şu benim: Tema bağlamında alabildiğine geniş insansal ve toplumsal sorunları kapsamaya ve içermeye çalışan boyutlarda bir tema zenginliği ki bu tema, bu temalar içinde, geçmişe bugünün perspektifleri içinde bakan, gelecek karşısında da çok sağlam temellere dayalı ve düşünsel açılımlar yapabilen bir şair ve aynı zamanda bir düşünürün varlığını görüyoruz. Ve her temayı en iyi şekilde açıklayacak, bu temayı en iyi şekilde ve estetik yapıya kavuşturacak bir yöntem getirdiğini ve önerdiğini görüyoruz. Çünkü perspektifi, yöntemi, yöntembilimi çok yeni, çok genç... Hem bu bakımdan hem de yapısal bakımdan bir tutucu değil Nâzım kesinlikle, bir yenilikçi. Örneğin, *Benerci Kendini Niçin Öldürdü?*, *Taranta Babu'ya Mektuplar*, *Şeyh Bedreddin*, *Kuvvayı Milliye*, *Memleketimden İnsan Manzaraları* ve *Jokond ile Siya U* genelde birbirlerine çok yakın akrabalıklar, akrabalık bağları taşıyan temalara sahip oldukları halde, bazı ayrıntılar nedeniyle çok değişik yapılar içinde şiir diline getirildiklerini görüyoruz. Yani

Nâzım bu bağlamda tekboyutlu ve tekrarcı değil; buna karşılık, bir şair olarak, dinamik, değişen, öncü ve yenilikçi ve araştırmacı bir kimliği söz konusu. Örneğin Yahya Kemâl. Aralarında yirmi yıllık bir yaş farkı olmasına rağmen çağdaş sayılırlar. Evet Yahya Kemâl tam bir tutucu özelliği gösterir. Bu tutucu kavramını yalnızca politik anlamda kullanmıyorum, tema ve biçim açısından da tutucudur. Yahya Kemâl'in temalarının ve şiirsel yapısının güncelleştiği zaman zayıfladığını görüyoruz. Örneğin *Kendi Gök Kubbemiz*'de çok iyi birkaç şiirin yanında, "manzume" düzeyini aşamamış metinlerin sayısı çok yüksek. Çünkü bu kitapta Divan şiirinin dışına çıkıyor ve acemileşiyor. Çünkü Yahya Kemâl çağının çağdaşı bir insan ve şair değil; geçmişin çağdaşı. Oysa Nâzım, hem çağının çağdaşıdır hem de geleceğin çağdaşı olacak nitelikleri yaratmıştır.

>**AZİZ ÇALIŞLAR** - Bence de, Nâzım Hikmet sadece bugün için çağdaşlığını korumakla kalmıyor, belki yüz yıl sonra da çağdaşlığını yitirmeyecek bir şair olarak karşımızda bugün. Çünkü hep ileriye görebilmiş, onu yansıtabilmiş ve yaratabilmiş bir sanatçıdır, hep hayatın daha ileriye doğru götürülmesinden yana mücadele vermiş bir sanatçı. Nitekim yaşadığı dönem de kendi en ileri noktalarına doğru götürülen bir dönem. Nasıl Rönesans sanatçılarının birer büyük dev olduğu söyleniyorsa 20. yüzyılın başına baktığımızda da öyle büyük sanatçılar görüyoruz: Mayakovski, Ritsos, Brecht, Nezval, Aragon, Alberti, Neruda, Guillen vb. gibi. Dünyanın büyük çalkantılar içinde ileriye doğru dönüşme sancıları çektiği ve bu dönüşümü gerçekleştirdiği bir dönemde yetişmiş büyük sanatçılar bunlar, bu dönüşümün içinde yer almış ve mücadele vermişler. Onların bu bütünlüklü sanatçı kişilikleri, bu çok yönlülükleri, hep çağdaş kalmalarına yol açıyor çünkü hep yeninin yaratılmasından yana olmuşlar.

>**ONAT KUTLAR** - Nâzım'ın yaşamını anlatan kitaplardan birindeydi, ölümünden sonra Vera Tulyakova zaman zaman bir karnapenin ya da bir koltuğun astarını söktüğünde, içinden Nâzım'ın onun için önceden düşündüğü bazı sürprizlerle karşılaşmış. Bir küçük armağan, bir yazı ya da oyuncak türünden bir şey. Nâzım'ı bugün okuduğumuzda şiirlerinin bizim için böyle sürprizler taşıdığını görüyoruz. Yani ölümle donmuş ve kesilmiş gibi görünen bu şiirsel yaşam, dün bugüne, bugün yarına dönüştükçe bize yeni şeyler veriyor. Gerek Özdemir İnce gerek Aziz Çalışlar arkadaşlarımla çizdikleri genel çerçevede, Nâzım'ın hem bugüne hem de geleceğe dönük olarak yarattığı şiirsel evrenin özellikleri bunlar. Ve gene Aziz Çalışlar'ın dediği gibi büyük çalkantılar içinde geçen bir çağda büyük sanatçılara özgü özellikler.

Sinemayla ilgili olduğum için hatırladığım ilginç bir anı var, Eisenstein'in bir anısı; "Ben, Pudovkin, Dovçenko gibi yönetmenler, Rönesans sanatçılarının giysilerini giyer, bir odada ya da bir salonunda birbirimizle tartışırız" diyor. Bunu bir oyun olarak aralarında yaparlarmış. Biri Leonardo oluyor, öbürü Rafael. Onların dünyayı değiştirme özlemi içinde, kendilerini mukayese edebilecekleri sanatçılar, demek ki Rönesans gibi büyük dönüşümlerin olduğu bir dönemin sanatçıları oluyor.

Ben Nâzım'ın, ülkelerin şiir geleneklerinde sayıları çok fazla olmayan büyük sentez sanatçılarından biri olduğunu düşünüyorum. Nâzım'ın şiirlerinde geçmişle gelecek, doğuyla batı, eskiyle yeni, sona erenle yeni başlayan, ölenle yaşayan, bütün bu karşıt, çelişik durumlar bir araya gelmekte ve geleceğe yönelik olarak kendi konumlarını bulabilmektedirler.

Bu anlamda Nâzım bir çizgi dışı şair değildir. Şiirleri bir ayrışıklık üzerine kurulmamıştır. Bu yüzden yaşadığı dönemde bazı eleştirmenler onun şiirinde özellik bulmadıklarını söyledikleri zaman

ciddi bir biçimde yanılıyorlardı. Çünkü bir sentezin dili ilk bakışta insanı çarpan bir dil olarak karşımıza çıkmaz. Günlük, konuşulan, özellikler göstermeyen bir dil olarak görünür. Oysa bu yanıltıcıdır. O yalın ve ortak özellikler taşıyan dil, hem içerik hem de anlatım olarak büyük zenginliklerle doludur. Nâzım'ın bu yönlerinin bundan sonraki zamanlarda da tıpkı Vera için olduğu gibi okurlar, yazarlar için, dünya okurları ve yazarları için sürekli sürprizler getireceğine inanıyorum.

>**AZİZ ÇALIŞLAR** - Nitekim Nâzım bazı yerlerde bunu kendi sözleriyle belirtiyor. Bir yerde şunları söylüyor; “Dünya tarihinde çağın sorunları karşısında büsbütün yansız kalmış bir tek yazar göstermek çok güçtür.” Yine bir başka yerde, “Bugün, halkının ve bütün ilerici insanlığın mutluluk ve barış mücadelesinin dışında kalan aydın ya egemen sınıfın elinde basit bir araçtır ya da havayı zehirlemekten başka bir işe yaramayan kokuşmuş bir verimsiz ottan ibarettir” diyor. Nâzım'ın her zaman çağdaşlığını, çağdaş olduğunu söylerken, bunun, bu dünyayı ileriye doğru dönüştürme düşüncesinden, kaygısından kaynaklandığını görüyoruz. Örneğin son zamanlarda niçin bizim edebiyatımızda fazla soluk olmadığından söz ediliyor, buna bir dergide de değinmiştim; çünkü bu çağdaşlığı elde edebilecek mücadeleyi göremiyoruz bizim edebiyatımızda. Bu genel saptamanın dışında kalan örnekler var kuşkusuz, ancak çok büyük toplumsal olayların yaşandığı toplumumuzda pasif ya da aktif, edebiyatın içinden özlü bir tepki gelmediğini görüyoruz.

Ancak mücadelecî bir tavır olduğu zaman sanatçı da çok yönlülüğe doğru gidiyor, hayatı daha çok kavramaya doğru gidiyor ve onun sorunları ister istemez sanatta kendi yansımaları buluyor ve biçim kalıplarını orda kırmaya başlıyor. Yani bütün bu çok yönlülük ve tabii tematik yoğunluk, bu mücadele anlayışının kendisinden

kaynaklanıyor. Hayatı tümüyle kucaklamaya çalışıp, onu daha ileriye doğru değiştirmek kaygısından doğuyor.

>ÖZDEMİR İNCE - Şimdi ben demin Onat Kutlar'ın benim de söylemek istediğim tarzda söylediği Doğu-Batı bireşiminden (sentezinden) söz etmek istiyorum. Doğu-Batı bireşimi nedir? Söz konusu olan kesinlikle bir fiziksel alaşım değildir, bir kimyasal bireşimdir. Yani bu bireşimsel yapı ve dokuyu tekrar ayırtıramazsınız, Doğu ve Batıya özgü nitelikler ayrılmazlar. Doğu ve Batının bireşimini yaptığınız zaman ortaya öyle yeni bir madde ve yapı çıkar ki ayırtırıldıktan zaman tekrar asıllarına dönemezler. Bu geriye, aslına dönüşsüzlük, bir yeniliğin, bir dinamik yapının, bir aşamanın, bir sıçramanın, bir niceliksel ve niteliksel sıçramanın ifadesidir, doğrulanmasıdır. Nâzım'da bu özelliği görüyoruz. Yani gerçek bir bireşim söz konusu. Böyle bir bireşime ulaşmak için, ilkin olumlu olmak gerekir. Olumlu olmak'tan ne anladığımı açıklayayım: Ta başından itibaren işgale karşı çıkan, Anadolu'da başlayan hareketi destekleyen ilk şiirlerinden itibaren bir protestocu şairdir. Nâzım içinde yaşadığı koşullardan ve o koşulların yarattığı daha başka alt koşullardan hiçbir zaman hoşnut olmamıştır. Kendi adına hoşnut olsa bile gerçek adına, gelecek adına hoşnut olmamıştır bunlardan. Nâzım'ın en önemli özelliklerinden biridir bu. Nâzım'ın şair niteliğinin en önemli özelliklerinden biri de hayatı olumlamasıdır. Hayatı hiçbir zaman reddetmemiştir, hiçbir zaman, en olumsuz koşullarda yaşadığında bile... Hapisanede, yurtdışında hayatın özünü olumlamıştır ama eleştirel tutumundan kesinlikle vazgeçmemiştir. Olumlu anlamda bir kuşkucudur. Bu nedenle Nâzım bütünsel insanın en iyi örneklerinden biri. Çünkü bir nesnel gerçeğe karşı çıkarken, bir nesnel olguya karşı çıkarken soruna yalnızca bir noktadan bakmıyor. Yani protestosu yalnızca kişisel ve yazınsal bağlamda değil; tarihsel,

toplumsal, ekonomik ve psikolojik. Ve bu protesto içinde protesto ettiği şeye karşı çözümler de getirmiştir. Bunu, biraz önce sözünü ettiğim Doğu-Batı bireşiminde yaptığı sıçramayı şiirlerinde ve yarattığı yapıtlarda ortaya koymuştur. Nâzım'ın bir başka özelliğini de bütün klasik ve evrensel yazarlarda gördüğümüz gibi, başlangıçtan sonsuza doğru yol alan insan hayatının özelliklerini temalarının içine yerleştirmesinde görüyoruz. Bunlar gayet yalın, temel ve sürekli olan nitelikleridir insanın. Yani, iyi ile kötü, doğru ile yanlış, haklı ile haksız, güzel ile çirkin gibi... Bunları insana ait değer ve kategorilerin yer aldığı bir bağlama oturtmuştur. Aynı şeyi Shakespeare'de, Sofokles'te, Goethe ve Hugo'da da görüyoruz. Böyle bir açıdan dünya ve hayata bakan bir şair, bir de dünyayı olumlayıcı değerlere sahip bir dünya görüşüyle donanmışsa gününü ve geleceğin olası gelişmelerini de kapsayan bir sanat yapıtı yaratır doğal olarak...

>ENVER ERCAN - Nâzım Hikmet'in şiirinde tema-içerik-biçim birliği nasıl bir konuma oturuyor?

>ÖZDEMİR İNCE - Nâzım'ın şiirinin önü hiçbir zaman tıkanmamıştır. Çünkü Nâzım hiçbir zaman şiire ilkin biçim ve yapı açısından yanaşmamıştır. Nâzım'ın şiirinde lokomotif, şiirin dinamiği, temadır. Tema zenginliği ise onun dünya görüşünden, kişisel niteliklerinden (bilgili, kültürlü, kişisel hayat deneyimli) kaynaklanmaktadır. Örneğin, şöyle bir bakalım: *Taranta Babu'ya Mektuplar*'da İtalyan yayılmacı faşizmi ve bunun karşısında bir Afrika toplumunun durum ve isyanını ele almaktadır. Bu özel durumun yarattığı imge, genelleşen, evrenselleşen bir niteliğe sahip. *Şeyh Bedreddin*'de ise, geçmişteki bir tarihsel olaydan yola çıkarak bugünden geçmişe doğru bakmakta ve bugünü geçmişin perspektifi içinde değil geçmişin bugünün perspektifi içinde değerlendirmektedir. Geçmiş güncel-

leşiyor. *Kuvayı Milliye Destanı*, *Memleketimden İnsan Manzaraları*, bunların hepsi, hem genel anlamda hem de özel anlamda büyük çeşitlilikler gösteriyor. Nâzım bunların hepsine uygun bir etkin biçim bulduğu, bulduğu biçimlerde tutucu davranmadığı ve yenilikçi anlayış içinde yeni bir biçim getirmekten çekinmediği için şiiri yeni temalarla birlikte biçim ve yapı olarak da değişmiştir. Bu özelliği çağdaşlarını etkileyecek düzeydedir. Fakat öylesine ustalıkla, öylesine beceriyle yapılmıştır ki bu, ilk bakışta belki bir biçim değişikliği yokmuş gibi de görünebilir. Örneğin, *Şeyh Bedreddin Destanı*'nda iki, üç biçim denemesi vardır; iki, üç dil denemesi vardır. Fakat bunların hiçbirinde bir tekrar söz konusu değildir. Ya da şöyle diyebiliriz: Kendi kendinin tekrarı söz konusu olmadığı gibi, Divan şiirinin sesinin tekrarı, bu şiirin yapısının tekrarı söz konusu değildir. O, bu şiirin bazı özelliklerinden yararlanarak bir özel etki yaratmak istemektedir. Yani, şiirsel metin dediğimiz eylemde, dünü ve bugünü aynı düzlemde ve aynı anda algılamak, algılatmak istediği için, bu örtüşmeyi sağlamak istediği için, *Şeyh Bedreddin*'in özellikle giriş bölümünde Divan havasının izleri gözlemlenebilir. Bu yalınkat ve niteliksiz bir tekrar değildir. Dünü bugüne getirip oturtmak için bu yolu seçmiş olmalı. Yani tarihsel tipikliği yakalamak için. Tarihsel tipikliği yakalamış ve bunun akrabası, uzantısı olan olguları aynı düzlemde, aynı zaman ve mekânda ve eşsüremliler olarak algılamıştır. Ancak eşsüremliler olarak algıladığı zaman, şu anda moda olan deyimle söyleyeyim, bir yapısalcı gibi algılamadığı için, sorunu hem eşsüremliler hem de artsüremliler (tarihsel) olarak algıladığı için, bugün ve dün aynı düzlemde yer almakta, tarihsel bakış açısı içinde geçmiş değerlendirilmekte, geçmişin tipiklikleri bugüne getirilmekte, bugünün tipiklikleri ile dününkiler bir arada ve bir kıyaslama olarak geleceğe dönük bir yenilik içinde yer almaktadır. Bu noktada, hem temasal bir yenilik görüyoruz hem de biçimsel bir yenilik.

Çünkü Nâzım'ın bu kitabını iki düzlemde ve iki semantik katmanda da okuyabiliriz. Geçmişe doğruluk mümkün değil elbette ama bugünden yarına doğru okuyabiliriz. Aynı zamanda, bugünü hem dünün hem de bugünün bağlamında okuyabiliriz. Karmaşık bir yapısı vardır. Tam bir çağdaş ve evrensel yapıyla karşı karşıyayız. T.S. Eliot'un *Çorak Ülke*'si gibi. *Memleketimden İnsan Manzaraları* ise, sanki çağdaş bir *Divinia Commedia* (Dante). Mistisizmin bakış açısının yerini gerçekçi ve diyalektik bir bakış açısı almış. Bu yepyeni bir şey. Nâzım'ın şiiri temasal, yapısal ve biçimsel olarak çok iyi kavranmadığı, çok iyi incelenip özümsemediği ve sonuçlar "mülk" edinilmediği için, bunların farkında değiliz. Nâzım'ın büyüklüğü çok geniş kapsamlıdır. Nâzım olumlu anlamda çok büyük bir biçim ustasıdır ama kesinlikle biçimci değildir. Çağdaş şiirimizin, sahip olduğumuz şiirsel mirasın en değerli, en verimli "parçası", halkası Nâzım olmak gerekir. Nâzım çağdaş Türk şairinin önünde bir Everest gibi duruyor ama bu şiir o doruğa tırmanmak yerine, yolunu uzatıp çevresinden dolaşmayı seçiyor. Ne Cumhuriyet öncesi şiir, ne Hececiler ne Garip şiiri ne İkinci Yeni ne de 1940 kuşağının şiiri, 1985 yılında çağdaş bir şiirdir. Bu şiirler küçük küçük tepelerdirler.

Çağdaş olan Nâzım'ın şiiridir ve yeni ve genç Türk şairinin en önemli usta ve rakibinin Nâzım Hikmet olması gerekir. Eğer günümüz Türk şairi ve özellikle genç kuşak Nâzım'ın şiirinin yapısal ve biçimsel özellik ve olanaklarını kavrarlarsa, bizim için büyük bir deney kaynağı olarak ortaya çıkacaktır. Ama genç arkadaşların yaptıkları tartışmalara bakıyorum, sanki Nâzım Hikmet diye bir olgu yok; onun dışında, doğru-yanlış her şey konuşuluyor. Şunu söylemek istiyorum: Eğer Türk şiiri onu gerektiği gibi öğrenebilseydi, ondan öğrenmesi gerekenleri öğrenip uygulayabilseydi, onun vardığı noktayı daha da geliştirme girişimi içinde olsaydı, şimdi, bugün bulunduğu yerden çok daha yukseklerde, çok daha olumlu, çok daha

geniş ve derinlikli yerlerde olabilirdi. Ben, bu eksikliği şiirimizin en büyük zaafı, zayıflığı olarak görüyorum. Şu anda bir tema sınırlılığı, bir tema yoksulluğu söz konusu. Elbette dar temalar içinde de şiir yazmak mümkündür. Ama onun da çok özel koşulları vardır. Tema-
nın ayrıntılarının ve derinliklerinin ele alınmasıyla ortaya çıkabilir bu. Bunu gene en yetkin, en olumlu biçimiyle Nâzım'ın *Saat 21-22 Şiirleri*'nde, *Rubailer*'inde görüyorum. Tema çok belirgindir, sınırlıdır: İnsanın yazgısıdır, insanın kendini belli bir zaman ve mekân içinde sınırlandırıp düşünmesidir. Şimdi, böyle bir temayı ele aldığımız zaman soruna 360 dereceden bakmadığımız takdirde, bir noktadan baktığımızda bir tek şiir yazabiliriz, ürettiğimiz şiir bir süre sonra teksirle çoğaltılmış gibi olur. Ama Nâzım'ın en büyük özelliklerinden biri, nesnel gerçeğe tek bir noktadan bakmamasıdır. Sanki nesne ortada durmakta, Nâzım da bu çemberin 360 derecesinden oraya bakmaktadır. Bu şiirlerde Nâzım'ın şiirinde bir plastik yapı söz konusudur. Sanki bir heykel gibi. Bir heykele nasıl 360 dereceden bakabilirsek onun bu şiirlerine de öyle bakabiliriz. Bu da Türk şiirini kanatlandırabilecek sürekli bir yenilik. Ama kaç kişinin haberi var bundan. Genç Türk şairinin, en büyük ve en yenilikçi şairimiz dururken, bazı "minör" şairleri kendisine kaynak seçmek gafletini göstermesi çok acı...

>ENVER ERCAN - Yenilikçilik temelde yıkıcılık özelliği de gösterir. Bu konuda Nâzım Hikmet'in tavrı nedir?

>ÖZDEMİR İNCE - Nâzım elbette gerçek bir yıkıcıdır. Fakat Nâzım yalnızca yıkıcılık evresinde kalmamıştır. Örneğin dünya şiirindeki bazı olaylara bakacak olursak, Dadaizm, Üstgerçekçilik (Surrealizm, Gerçeküstücülük), Fütürizm gibi, bunlar bir olgunun karşısına yıkıcı tepkiyle ortaya çıkmışlardır, ancak yıkıcılık evresin-

den sonra yapıcı evreye geçememişlerdir. Örneğin Nâzım, Divan şiirinin, Halk şiirinin yapılarına karşı çıkmıştır, bunları yıkmıştır. Nâzım kendi döneminde egemen olan şiir diline karşı çıkmıştır. Divan şiirinin yapay dilini yıkıp onu doğallaştırmıştır, şiir dilini halkın diline, konuşma diline, doğal dile yaklaştırmıştır. Gene aynı şekilde Halk şiirinin naif dilini yıkıp, ondan yararlanarak üst düzeyde bir şiir dili getirmiştir. Kendisine kadar gelmiş olan şiirin yapısını yıkıp, demin sözünü ettiğimiz Doğu-Batı bireşimini başararak yepyeni ve çağdaş, gelişmeye açık bir şiirsel söylem ve yapı kurmuştur. Bu yapı ve dil bugün de yepyeni ama lâıyk olduğu ölçüde yararlanılmıyor. Bu yapı ve dil, gerçek, yoğun, anlam yüklü, somut, karmaşık, biçimli ve özgün, özgür bir ritmi olan bir çağcıl şiirin yapı ve dilidir; malzeme olarak imgeden, çağrışımdan, bilgiden, insansal deneyimlerden, bireşimden yararlanmaktadır ve bu şiir çağcıl şiirin gelip tılandığı bir yerde değil, geleceğe açık bir başlangıç noktasında durmaktadır. Bu şiir bütün olumlu olanaklarıyla genç Türk şairini bekliyor. Büyük şiir büyük kaynaktan yola çıkar. Nâzım'ın çevresinden dolaşan şiir "küçük" kalmaya önceden mahkûmdur.

>**ONAT KUTLAR** - Evet. Ben bu noktada Özdemir İnce'nin görüşünü biraz daha ileri götürmek istiyorum. Bu yıkıcılık ve yapıcılık özelliği Nâzım'ın şiirinin içinde yer almaktadır. Yani Nâzım bir ses bulup bütün şiirsel ya da sanatsal yaşamı boyunca o sese tutunarak kişisel üslûp elde eden bir şair değildir. Nâzım, kendi oluşturduğu yapıyı, kendi oluşturduğu şiirsel dili yıkıp onun yerine yenisini koyabilen bir şairdir. Biraz önce değinildiği gibi sürekli yenilenen bir şiir yapısına sahip olmasının temelinde bu tavrı var.

Bütün büyük sanatçılarda gördüğümüz bir olaydır bu. Örneğin Bach'ın müziğinde bilinen üslûp, yapıtlarından birinde birdenbire kırılmakta ve onun yerine bambaşka bir yapı girmektedir. Lorca'nın

Romancero Gitan'daki biçimi birdenbire terk edilmekte, Şair New-york'ta kitabıyla bambaşka bir yapı ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda Nâzım'ın şiiri de kendi içinde sürekli yıkılıp, yeniden yapılan bir şiirdir. Çünkü zaten yaşam da her an yenilenen bir olaydır.

>ÖZDEMİR İNCE - Yani, bu yıkılışın, bu yıkılmanın yerine yeni bir yapı yeni bir dil konmasının, sen doğallıkla geliştiğini, bir kopuşma olmadığını, bir uzun yolculuk içinde her istasyona uğradığını, yani bir ekspres gibi değil de bir posta katarı gibi en küçük istasyonlara uğrayarak ilerlediğini söylemek istiyorsun.

>ONAT KUTLAR - E, tabii. Yaşamı hiçbir noktası Nâzım'a yabancı değil çünkü.

>AZİZ ÇALIŞLAR -Nitekim bu “yıkma ve yapma diyalektiği” aslında aşma kavramını getirmektedir. Daha önce de söyledığımız gibi, Nâzım yaşamı aşmaya çalışmakta ve bunu yaparken, kendisiyle birlikte toplumu da aşmaya çalışmaktadır. Bunun nedenini gene daha önce söyledik: Bir sanatçı ne kadar çok yaşamın içerisinde yer alıp onu aşmaya çalışırsa, sanatında da o denli bir şeyleri yıkıp, onun yerine daha ileri düzeyde bir yapıyı, bir biçimi getirecektir.

Yine kendisi de bir yerde der ki: “Bizler edebiyatı, sanatı ne denli dikkatli bir gözle tetkik edilip içine faal olarak karıştığımız hayatın sanatsal olarak tesbit edilmesi ve yansıtılması üzerine kurarsak o yapıt, edebiyat ve sanat o denli zengin olacaktır.”

Nâzım'ın bütün çabasında bu diyalektik özelliği görüyoruz. Yıkma ve yapma, yani aşma, buysa aslında bütün bütüne kendi yaşamıyla iç içe bağıntılı. Eğer biçimi belirleyen içerikse, Nâzım'ın bütün sanatsal faaliyet biçimini belirleyen de yine onun kendi içeriğidir, yani kendi yaşamıdır.

>ENVER ERCAN - Nâzım Hikmet’ in bugün dünya şiiri içindeki yeri nedir?

>ÖZDEMİR İNCE - 20. yüzyıl, demin arkadaşlarımızın da belirttikleri gibi bir rönesanstır. Rönesans, yeni ile eskinin, sürenle kalanın, gelecekle geçmişin kavgasından yeni bir şeyler yaratma süreci, yani bir bunalım anıdır. Bunalım anı, elbette yeni bir şey doğuracaktır. Yeni bir ürün verecektir. Bu ürün hem sanat alanında hem de bilim alanında ortaya çıkar doğal olarak. İnsan tipi de değişir, yeni bir insan tipi çıkar ortaya. Yani bunalım öncesi insanla bunalım sonrası insan, aynı insan değildir. Bir sıçrama geçirmiştir. 20. yüzyılda da bu aşağı yukarı böyle oldu. 20. yüzyılda büyük şair zenginliğiyle karşı karşıyayız. Bazı adları anmakta yarar var (düşüncemizi somutlamak bakımından yararlı olur): Örneğin, Yunanistan’da Palamas’tan, Solomos’tan başlayarak Seferis’e, Elitis’e, Ritsos’a, Sinopulos’a kadar gelen ve devam etmekte olan bir şairler sıradağı vardır. İspanya’da Machado, Lorca, Alberti, Vicente Aleixandre, Luis Cernuda ve Jorge Guillen... Güney Amerika’da başta büyük lokomotif, Nikaragualı Ruben Dario, Nicolas Guillen, Cesar Valejo, Neruda, Carlos Drummond de Andrade, Vicente Huidobro; Portekiz’de Fernando Pessoa, Kuzey Amerika’da Walt Whitman ve Emerson... Almanya, İngiltere, İtalya, Çarlık Rusya ve S.S.C.B’den onlarca örnekler verebilir, bunlara Çek Nezval’i, Macar Attila Jozsef’i ekleyebiliriz... Bunlara, ayrıca, tek tek, Valéry, Apollinaire, René Char, Henri Michaux, Guillevic, T.S. Eliot, Dylan Thomas, Ezra Pound, Ungaretti, vb. şairleri de katabiliriz. Dünya şiiri hiçbir dönemde bunca zengin olmadı. Bunların hepsi bir çağın ürünü, simgesi ve karşılığıdır... Şiirin insansal, estetik, toplumsal ve siyasal bir girişim, faaliyet olduğunu biliyoruz. Nâzım, biraz önce adını andığım şairlerin oluşturduğu şiir “Pantheon”unda oturmaktadır. Ancak Nâzım bu şairlerin pek azının sahip olduğu

bir özellikle öne çıkıyor yüzyılımızda: Dünya halkları tarafından bir evrensel kardeş olarak kabul ediliyor. Özellikle, kurtuluş savaşı veren, ezilen, yalnızlığa mahkûm edilmek istenen, karanlıktan aydınlığa çıkmak isteyen (tıpkı Nâzım'ın "nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa" dizesinde olduğu gibi) ulusların ülkelerinde... Bu özellik, çağımızın şairinin en tipik özelliği. Herhangi bir genç şairimizin bu özelliğe burun kıvrması, gerçek şiir için bunu bir engel sanması, çok acı verici bir şey. Geçmişte de bu özellikten uzak kalan şairlerin sayısı pek sanıldığı kadar fazla değildir. Size bir örnekten söz etmek istiyorum: Birkaç ay önce, yazgısı Nâzım'ın yazgısına benzeyen, Faslı şair Abdellatif Laâbi'yle konuşurken, hafifçe bıyık altından gülererek, "Özdemir," demişti, "Nâzım sence en çok hangi ülkede tanınır?" Onu, "Elbette bizde, Sovyetler Birliği'nde, Fransa'da..." diye yanıtlarken, sözümü kesip, "Hayır," demişti, "yanılıyorsun, Nâzım asıl bizim en büyük öğretmenimizdir. Yani bizim derken bütün Arap âleminin... Nâzım'ın bizim dilimize çevrilmemiş tek bir dizesi yoktur. Bizler onun çocuklarıyız." Bence, Nâzım'ın dünyadaki yerini Laâbi'nin bu cümlesi kanıtıyor. Aynı şeyi bir başka Üçüncü Dünya şairi de söyleyebilir.

>ONAT KUTLAR - Evet, bu konuda benim de ilginç bir anım var. Bundan birkaç yıl önce bir film gösterisi nedeniyle Cezayir'e gittik, yönetmen Atıf Yılmaz'la birlikte. Cezayir'i dolaşırken bizi ilk çarpan olay, istisnasız bütün kitapçı vitrinlerinde Nâzım Hikmet adını görmek oldu. Tabii çok etkilendik. Ve akşam da ilginç bir olay yaşadık. Oradaki Türk büyükelçisi, Cezayir sinema ve sanat çevreleriyle biz Türk delagasyonu için bir yemek verdi. Ve o yemekte Cezayir'in tek büyük gazetesi El Mücahid'in sanat bölümü yöneticisi tam benim karşımda oturuyordu. Konuşma sırasında Cezayirli gazeteci arada sırada şöyle bir söz kullanıyordu: "Büyük Rus şairi Nâzım

Hikmet'in dediği gibi..." Bu sözü her söyleyişinde ben tedirgin oldum, önce yanlış bir bilgiye dayandığını düşünüp hemen düzeltmeye kalktım ama adamın bu düzeltmemi dikkate almaksızın Rus şairi diye tekrarlaması karşısında sinirlendim. Adama dönerek dedim ki, "Biz burada bir dostluk masası etrafındayız, sizi de uyardım, evet Nâzım Hikmet Sovyetler Birliği'nde yaşamıştır ama bütün sanat yaşamıyla Türk'tür. Burda bir ırkçılık gösterisi yapmak istemiyorum ama doğruyu söylemek zorundayım. Nâzım Hikmet Türk dilinin en büyük şairidir, bu yanlışınızı lütfen düzeltin." Bunun üzerine adam güldü ve dedi ki, "Sinirlenmenizi çok iyi anlıyorum, bu yanlış da bilerek yapıyorum. Ben bilmez miyim? Nâzım Hikmet'in yaşamöyküsünü satır satır bilirim. Nâzım Hikmet bizim için de yeryüzünün en büyük şairidir. Tabii ki Türk şairidir. Ama en büyük şairini on beş yıl hapiste yatıran ülke, bugün hiç olmazsa onun şiirlerinin çok rahatlıkla ve serbestçe satıldığı, okunduğu, okul kitaplarına girdiği bir ülke olmalıydı. Ama siz bunu yapmadınız. Ben de bu yüzden Rus şairi demekte direniyorum."

Bunu bir espri havası içinde anlattı, gerginliği biraz azalttı ama büyük şairimize uzun yıllar reva gördüğümüz olay karşısında da ciddi şekilde bir kez daha üzüldüm. Asıl vurgulamak istediğim Arap ülkelerinde Nâzım Hikmet'in ne kadar önemli bir şair olduğu ve onlar için yol gösterici özellikler taşıdığı gerçeği. Sanıyorum birçok ülkede de durum bundan farklı değildir. Özellikle Özdemir'in demin söylediği gibi ezilen, karanlıktan aydınlığa çıkma mücadelesi veren, bağımsızlığı için, kendi kültürünü yaratmak içi mücadele veren, emperyalistlere karşı kavgayı sürdüren ülkelerde Nâzım'ın etkisi herhalde daha uzun yıllar sürecek.

>ÖZDEMİR İNCE - Evet, tabii, ben de aynı kanıdayım. Nâzım soyundan şairler, şiirini yazılan metninden, yazılan metnin pencere ve

kapısından hayata atlayıp, hayata girmenin olanaklarını sağlıyorlar. Çünkü bu soydan şairlerin en büyük özelliği, şiirin metinden hayata sıçraması; bu şairlerin hem ulusal hem de evrensel vicdan olmalarından ileri geliyor. Bu şairlerin şiirlerinde şiirle hayat çelişmiyor. Şiir etkin, aktif bir eylem oluyor.

>**AZİZ ÇALIŞLAR** - Nâzım Hikmet'in bu kadar evrensel olabilmesinin bir yönü de bütün dünya kültür ve sanatlarına bakmış olması. Çünkü şöyle diyor bir yerde, "Çeşitli ulusların kültürleri arasında etki değişimleri olur ve her ulusal biçim içinde bir ya da daha fazla ulusların, bir ya da birçok öğeleri bulunabilir. Zaten bir ulusal kültüre evrensellik niteliği veren de budur." Gördüğünüz gibi ulusallık ile evrensellik arasındaki diyalektiği çok iyi kavramasından ötürü, Nâzım bütün dünyanın evrensel sorunlarına yayılabiliyor. Bu sadece kendisini sanatçı olarak dünya sorunlarından sorumlu tutmasından, yani yalnızca sanatçı vicdanından kaynaklanmıyor; onun kendi bir bileşkeni, ayrılmaz bir parçası olarak bütün dünya sanat ve kültürlerine de bakmasından ileri geliyor. Meselâ diyor ki, "Şiirimin kökü yurdumun topraklarındadır, ama dallarıyla bütün topraklara doğuda, batıda, kuzeyde, güneyde uçsuz bucaksız yayılan bütün topraklara, o topraklar üzerinde kurulmuş medeniyetlere, bütün dünyamıza uzanmak istedim. İnsanoğlu nerede, ne zaman ve hangi dilde olursa olsun yüreğine ve kafama uygun bir şiir söylemişse, onun söyleyişindeki ustalığı incelemeye, ondan bir şeyler öğrenmeye çalıştım. Yalnız kendi edebiyatımızın değil, Doğu ve Batı edebiyatının bütün ustalarını usta bildim." Burda kendisini demin de sözünü ettiğimiz gibi 20. yüzyılın nasıl bir sorumlusu, bir sanatçısı olarak gördüğünü düşünüyoruz. Yalnızca o çağın mücadelesine katılmakla değil ama onunla birlikte tüm kültürlere ve sanatlara uzanmasından da kaynaklanıyor bu.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi <https://rantev.org>
Bütün dünyadaki büyük etkisinin asıl bir nedeni de bu.

>ENVER ERCAN - Yönteminin de büyük payı var bunda.

>AZİZ ÇALIŞLAR - Kuşkusuz, Nâzım'ın gerek biçimsel, gerek tematik, gerek kültürlere bakışındaki zenginlik, kendi yaratısındaki zenginlikle, kendi yönteminin zenginliğinden kaynaklanan, onunla bütünleşen bir olgu. Bu da nerden kaynaklanıyor? Dayandığı yöntemin, kendisinin de dile getirdiği gibi, diyalektik maddeci bir metodolojiye yaslanmasından kaynaklanıyor. Çünkü diyor ki, "Biz sanata eğer ancak diyalektik maddeciliği tatbik ettiğimiz zaman bizim gerçekçiliğimize ulaşabiliriz". Hemen buna bağlı olarak da yine "Bugün tam anlamıyla,yani tek yanlı olarak değil, edilgen olarak değil, gerçekliği bütün karmaşıklığıyla ve akışıyla kendi gelişimi içinde yansıtan gerçekçilik en ilerici sanat ilkesidir bugün için."

Demek ki, Nâzım'ın anladığı gerçekçilik, yaşamı bu çok yönlülüğü içinde yansıtmaya elverecek bir yöntem olarak karşımıza çıkıyor.

Nitekim, bu yöntem üzerine zaman zaman söylediği şeyler derlenip toparlandığı zaman, bunun temel bir gerçekçilik ve yöntem öğretisi halinde karşımıza çıktığını da görüyoruz. Ben bunu kendi açımdan (bu ay yayımlanacak olan) *Nâzım Hikmet: Sanat Ve Edebiyat Üzerine Düşünceler*¹ adlı kitabımda da göstermeye çalıştım. Çünkü daha önce hep söz ettik Nâzım'ın sanatçı kişiliğinden; Nâzım'ın bir de kuramcı kişiliği var, bugünkü asıl önemi de onun bu kuramcı kişiliğinden de kaynaklanıyor bence. Bu bakımdan, Nâzım, aynı zamanda bir kuramsal düşünür, bir edebiyat kuramı düşünürü, hatta bir estetik kuramcısı aynı zamanda. O yüzden, Nâzım'ın aynı zamanda ülkemizde maddeci estetiğin ve toplumcu gerçekçilik anlayışının da kuramsal temellerini atan kişi olduğunu görüyoruz.

>ÖZDEMİR İNCE - Ben böyle bir derleme kitabının eksikliği-

1 Aziz Çalışlar (Derleyen), *Nâzım Hikmet: Sanat ve Edebiyat*, Evrensel Basım Yayın, 2. Baskı, 2003.

ni her zaman duydum. Çünkü Nâzım yaptığı iş üzerine düşünen, onun içeriğini besleyen biçimsel ilişkilerini titizlikle düşünen bir şair. Fakat doğrudan doğruya bir poetika yazmayı, içinde bulunduğu koşullar nedeniyle, yerine getirememiş. Fakat çeşitli kitaplarında, konuşmalarında, mektuplarında, romanlarında, düzyazılarında zaman zaman dile getirdiği sanat ve edebiyat üzerine düşünceleri bir kitapta toplandığı zaman, onun bu kuramcı, estetik düşünürü, bir tarihçi olduğu da ortaya çıkacak. Şair bence, elbette, doğaçtan, rastlantılara dayanarak şiir yazan bir insan olmamak gerekir. Nâzım'ın şiiri bende şöyle bir imge uyandırıyor: Bir aç gibidir, bir geniş açının sahip olduğu alanı gözümüzün önüne getirelim... Nâzım yaşlandıkça, hayat deneyimi biriktikçe, bilgisi ve görgüsü genişledikçe, şiiri de genişlemiş, boyutlanmış, derinlik kazanmış... Tabii bunun doğal bir nedeni var: Onun şiiri hiçbir rastlantıya izin vermiyor. Nâzım'ın dünyaya, sanata ve olgulara bakışını sağlayan kuramsal sağlamlığı, bu sağlamlığın dayandığı temeller, onun şiirini her zaman yenileştirmiş ve genişletmiştir. Böyle bir şairimizin olması bizler için büyük bir onur ve şans. Ama önümüzde duran bu büyük kaynağın olanaklarından yararlanmayı bilemiyoruz.

>**AZİZ ÇALIŞLAR** - Evet, Nâzım'ın sanatı nasıl çağdaş kalmışsa, kuramı da çağdaş kalmıştır. Kuramsal düşünceleri ve ilkeleri bugün için de aynı canlılıktadır ve önemini korumaktadır. Nitekim, bugün de gerçekçilik kuramı üzerine tartışmalar yapılmaktadır; bunlara baktığımızda, Nâzım'ın bugüne en doğru, en açık yanıtları getirmiş olduğunu görüyoruz.

>**ENVER ERCAN** - Bu toplu söyleşiye katıldığınız için dergi adına teşekkür ederim.

NAZİM HİKMET ÖLDÜ MÜ ACUN ISSIZ KALDI MI¹

Dostum Haluk Şahin'in 21 Ocak 1992 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan "Nâzım Hikmet yarına kalacak mı?"² başlıklı yazısı, beni, Türkiye'de bulanıklığı hâlâ giderilemeyen ve giderek müzminleşen bir sorunsala bir kez daha gönderdi: sanat yapıtının oluşumu, sanat yapıtının oluşturanları, özel yaşam ve sanat yapıtı ilişkileri vb... Dergi yönetiminden, okurlara kolaylık olması için Haluk Şahin'in söz konusu yazısının da derginin bu sayısında yayımlanmasını rica edeceğim.

Haluk Şahin'in yazısı şöyle özetlenebilir:

1. Sovyet komünizmi çökmüştür.
2. Dolayısıyla Nâzım'ın da ideolojisi çökmüştür.
3. Nâzım'ın, ideolojisi çöken şiiri acaba ayakta kalabilecek mi?

Çünkü Nâzım'ın şair varlığının kaçta kaç şiirinden, kaçta kaç parti propagandasından, kaçta kaç yoldaşlık dayanışmasından kaynaklanıyor, Haluk Şahin'e göre, bunların oranı bilinmiyor.

4. Yazar, Nâzım'ı okuduktan sonra içi rahatlıyor: şairin durumu iyi!

Bir okur olarak, son paragrafı okuduktan sonra, Haluk Şahin'in bir tersinleme yöntemi kullanarak "başkalarının" düşüncelerini dile

1 Varlık dergisi, Mart 1992

2 Yazının sonunda EK 1.

getirip getirmediğini düşündüm. Çünkü son paragrafı yazan bir kalemin, kaygılarından, kuşkularından arınmış olması gerekir diye düşünüyorum.

Sanırım, Haluk Şahin kimi üçüncü kişiler toplamının düşüncesine parmak basıyor. Yoksa, dostum Haluk Şahin, Sovyet komünizminin komünizmlerden biri olduğunu ve bir bilimsel (felsefe, ekonomi vb.) yöntem olan Marksizmle bire bir oranda özdeşleşmeyeceğini, ayrıca, Nâzım'ın ideolojisinin Sovyet komünizminden değil Marksizmden temellendiğini bilir.

Nâzım başından sonuna kadar tipik bir hümanisttir; Nâzım'ı Marksizmle buluşturan, ister bireyci ister ütopyacı ister toplumcu olsun, hümanizmadır; yani eskilerin diliyle “muhabbet-i insaniye mezhebi”dir. Adalet, merhamet, iyilikseverlik, insan sevgisi, eşitlik, demokrasi, özgürlük duygusu gibi erdemler bu mezhebin ilkeleri arasında yer alırlar. Nâzım, yoksulluğun ortadan kalkması gerektiğine inandığı, insanın insan tarafından, emeğin sermaye (ister özel sermaye ister devlet sermayesi olsun) tarafından sömürülmesine karşı olduğu; demokrasiye, özgürlüğe ve insanlararası eşitliğe inandığı için Marksist olmuş ve komünist rejim uygulamasını benimsemiştir. Sovyet komünizmi ve türevleri, görünüşe bakılırsa, yıkılmıştır; Nâzım'ın savunduğu insansal erdemleri gerçekleştiremediği için yıkılmıştır ve şimdi, bu erdemleri başka bir yolla, başka bir yöntemle gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Nâzım'ın ideolojisini yalnızca komünizme indirgemeyeceğimize göre, onun Marksizmi de kapsayan hümanist ideolojisinin yıkıldığını ileri sürmek mümkün müdür? İdeolojiyi eğer evrensel tanımı içinde anlıyorsak, yani ideolojiyi “siyasal, hukuksal etik, estetik, dinsel ve felsefel görüş ve düşünceler sistemi” olarak tanımlıyorsak, Nâzım'ın şiirinin oturduğu ayaklardan biri olan ideolojinin yıkılmış olduğunu görürüz. Ayrıca sanatsal yaratıların, toplumsal altyapı ve üstyapılardan, dolayısıyla ide-

olojiden görece bağımsız, estetik ve bireysel ürünler olduğunu da biliyoruz. Görece bağımsızlık ve bireysellik özellikleri olmasaydı, ne kültürel ne de sanatsal miras ve gelenekler söz konusu olurdu; her toplumsal ve yönetsel rejimin ömrünü doldurup tarih sahnesinden çekilmesiyle birlikte, o çağ ve dönemlerde yaratılmış olan sanat yapıtları da yürürlükten kalkardı ve sanatsal eylem, yalnızca güncellikle sınırlı olan bir üretim biçimi olarak kalırdı: Ne Eski Yunan ve Latin sanatı ne Ortaçağ ve Rönesans sanatı... Franz Mehring'e göre, Aishilos, Homeros, Dante, Shakespeare, Cervantes ve Goethe'yi seven, Diderot'nun *Rameau'nun Yeğeni*'ni bir başyapıt sayan; Lafargue'a göre Aishilos'u Grekçe aslından en az yılda bir kez okuyan ve işçileri klasik dünyanın kültürünün tadına varmaktan alıkoymak isteyenlere çok kızan Marx¹, sanat yapıtının niteliğiyle ilgili olarak *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*'da şunları yazar: "Bildiğimiz gibi sanatın en yüksek gelişmesinin belirli dönemleriyle ne genel toplum gelişmesinin ne de toplum örgütünün maddî temeliyle iskelet yapısının doğrudan doğruya bir bağlantısı vardır."² Bu nedenle, "ideolojisi çöktükten sonra Nâzım'ın şiirine bir yaşama bölgesi, evrensel bir geçerlilik alanı kalıyor mu? Yoksa tarihsel açıdan kontrapiyede kaldığı için, ideolojiyle birlikte şiiri de mi soluğunu yitirdi?" sorusunu sormadan önce, Grek site düzeninin yıkılmasından sonra Aristoteles'in *Poetika*'sının okunmasının, Sofokles'in oyunlarının okunup sahnelenmesinin, Ortaçağ düzeninin yıkılmasına karşın Dante'nin hâlâ okunmasının; Selçuklu düzeninin ve ideolojisinin yıkılmasına karşın Yunus Emre'nin giderek büyümesinin nedenlerini düşünmek gerekmez miydi? Nâzım'ın ideolojisinin yıkılmasıyla şiiri de geçerliliğini yitirecekse, aynı ideolojiye bağlı ve Cumhuriyet dönemi şiirimizin çok önemli yapıtaşlarını oluşturan şairler de önemlerini yitirmeyecekler mi? Gene aynı şekilde, Aragon, Eluard,

1 Marx-Engels, *Sanat ve Edebiyat*, De Yayınevi, s.136

2 age. s.134

Nicolas Guillen, Mayakovskiy, Yannis Ritsos, yalnızca Neruda değil Latin Amerika'nın öteki büyük şairleri ve daha niceleri yürürlükten kalkmayacaklar mı? Picasso'nun durumu ne olacak? Bir tablosuna milyonlarca dolar sayan kapitalist koleksiyoncular iflas etmeyecekler mi? Bu tür soruları sormak bile saçma! Öte yandan Ezra Pound'u faşist olduğu için, T. S. Eliot'u ve Paul Claudel'i Katolik oldukları için, Ernst Junger'i, L. F. Céline'i, Pierre Drieu La Rochelle'i Nazi ideolojisine sempati duydukları için büyük yazar saymayacak mıyız? Peki, varoluşçuluk ömrünü tamamladığına göre, Jean-Paul Sartre'in da defteri kapanmış olmuyor mu? Bu soruları da sormak saçmalık.

Sanat tarihi, bu tür soruların ve kaygıların saçmalık oranlarını kanıtlamak için önümüzde duruyor.

Tarih boyunca bir sanatçının özel yaşamı, aile durumu, siyasal iktidardan yana ya da ona karşı aldığı tavır, siyasal, dinsel ve politik inançları, arkadaş çevresi, cinsel özellikleri, yapıtının çevresinde oluşan "mitoslar"a şu ya da bu ölçüde katkıda bulunmuştur. Ama ben, Jean Genet eşcinsel olduğu için onun yanında ya da karşısında olan bir metinle karşılaşmadığımı (bildiğim kadarıyla) söyleyebilirim. Sempati ya da antipati bağlamında, şu ya da bu oranda belki etkili olabilir ama bir yazınsal yapıta yazınsal özelliğini veren ideoloji değil, onun yapısal ve dilsel özellikleridir. Bunlar yazınsal eleştiri ve değerlendirme yöntemlerinin daha anaokulunda öğrenilmesi gereken doğrulardır.

Bir soru da biz soralım: Günümüz koşulları içinde ayakta kalmasına, komünist toplum düzenini yıkmasına karşın, insansal, etik, ahlakî, ekonomik, hukuksal ve estetik bakımlardan haklı ve doğru bir ideoloji midir kapitalizm? Tarih, ideolojilerin de görece olduğunu, haklılık ve doğruluklarının, güncel toplumdurumların koşullarına bağlı olduğuna tanıklık ediyor. Sovyet komünizmi için karar vermekte sabırsız davranmak bir oranda hoş görülürse bile, Karl Marx

ve Marksizm konusunda o denli aceleci davranmamanın bilimsel sakınının vazgeçilmez parçası olduğunu düşünüyorum. Böyle düşündüğüm için olacak, Haluk Şahin dostumun, Cumhuriyet gazetesinin 18 ocak 1992 tarihli sayısında (yani kendi yazısından üç gün önce), Hüseyin Baş dostumuzun “Cumartesi Cumartesi” sütunlarında, “Karl Marx, Wall Street’te yaşıyor”¹ başlığıyla yayımlanan yazısını okumamış olmasına şaşıyorum. 29 Ekim 1991 tarihli Wall Street Journal’ın birinci sayfasında yayımlanan yazının başlığı şöyleymiş: “Heykeli sarsılıyor ama gölgesi ayakta: aşılması olanaksız Karl Marx.” Yazıdan bir başka cümle: “Kesin olan şudur: Karl Marx’ın düşüncesi XXI. yüzyılın kavranılmasının anahtarlarından biridir.” Demek ki söz konusu gazeteye göre Nâzım Hikmet’in ideolojisi ölmemiş. Wall Street Journal’ın yazısı şöyle noktalanıyor: “Aşırı kapitalizm ölmüştür. Yaşasın zayıfların desteklenmesi ve devletin adil müdahalesi.” Demek ki Nâzım’ın hümanist ideolojisi de ölmemiş. En azından, bu ideolojinin hâlâ ölmediğine inananlar da var. Üstelik, iş dünyasının “kutsal kitabı” olan bir gazeteye göre. Okurlara kolaylık olması için bu yazının da yayımlanmasını rica edeceğim dergi yönetiminden.

Yazımın amacı, elbette, Marksizm öldü mü, ölmedi mi, bunu tartışmak değil. Yalnızca bilimin, tarihin ve gerçeğin aceleye gelmediğini, tarihin gidişinin kolay kolay hızlandırılmadığını, tarihsel süreci yönlendirmenin ise bir yanılsamadan başka bir şey olmadığını anımsatmak.

Nâzım Hikmet’in şiirinin irdelenmesi için, Haluk Şahin’in üçüncü kişiler adına sorduğunu sandığım soruları değil, ulusal ve evrensel şiir düzlemlerinde şu yedi soruyu sormak gerekir:²

1. Gerçek midir?
2. Yoğun mudur?

1 Yazının sonunda EK 2.

2 Özdemir İnce, *Şiir ve Gerçeklik*. İmge Kitabevi, Ankara, 2011.

3. Anlam yüklü müdür?
4. Somut mudur?
5. Karmaşık mıdır? (Şiir bir canlı organizma gibi karmaşık olduğu için, bireşimsel olması gerekir. Karmaşıklık ve bireşimsellik, iyi şiirin en önemli özellikleridir.)
6. Ritimli midir?
7. Biçimsel midir? (Yani sağlam bir şiirsel yapısı var mıdır?)

Ben kendi adıma, Nâzım'ın şiiri bağlamında, bu soruların tümüne olumlu yanıt veriyorum. Şiirsel işlev, şiirsel metnin içindedir ve şiir, dikkati kendi üzerine çeken bir dizgesel dildir. Bu nedenle, bildirisi kendine dönüşlü bir şiirsel metnin tarihsel, estetiksel ve dilsel değeri varsayımsal bir ideolojinin yükseliş ya da yıkılışlarına göre değerlendirilemez. Egemen ideoloji bir gazete yazısını nasıl yazınsal metin düzeyine yükseltmezse, yıkılan bir ideoloji de (gerçekten yıkılsa bile) bir şiirin şiirsel niteliklerini kendisiyle birlikte alıp götürmez.

EK 1: ¹

Nâzım Hikmet Yarına Kalacak mı?

Nâzım Hikmet'in doğumunun 90. yılı nedeniyle düzenlenen etkinliklerle ilgili yazıları okurken aklıma takıldı:

"Acaba Nâzım Hikmet yarına kalacak mı? Yoksa, Sovyet komünizminin çöküşünün hemen ertesine rastlayan bu anma canlılığı, nostaljik bir uğurlama töreni yerine mi geçiyor?"

Soruyu şöyle de sorabiliriz: İdeolojisi çöktükten sonra Nâzım'ın şiirine bir yaşam bölgesi, evrensel bir geçerlilik alanı kalıyor mu? Yoksa, tarihsel açıdan kontrpiyede kaldığı için, ideolojisiyle birlikte şiiri de mi soluğunu yitirdi?

Eminim, Almanlar Berthold Brecht, Latin Amerikalılar ise Pablo Neruda için soruyorlardır aynı soruyu. Kim bilir, kuyruklarda beklemekten zamanları kalırsa, Ruslar da Şolohof ya da Ehrenburg için soracaklardır aynı şeyleri...

Kesin cevabı elbette zaman verecektir. Örneğin 10 yıl sonra, Nâzım'ın 100. yaş gününde, bu soruya soğukkanlı ve nesnel bir cevap vermek kolaylaşacaktır.

Ama soru, bugünün sorusudur.

Zorluk şurada: Nâzım'ın dünya çapındaki şöhretinin kaç ölçüde şiirine duyulan içten hayranlıktan, kaç ölçüde parti propaganda-sından, kaç ölçüde yoldaşlık dayanışmasından, kaç ölçüde bir dava

1 Haluk Şahin, Cumhuriyet Gazetesi, 21 Ocak 1992

adamı olarak kendisine duyulan ilgiden oluştuğu bilinmiyor. Efsane boyutları kazanmış karmaşık bir yumak var ortada. Gerçek Nâzım var, kullanılmış Nâzım var, kendi deyişiyle “sıradan bir Türk şairi” Nâzım var, Soğuk Savaş’ın propaganda araçlarından biri haline getirilmiş Nâzım var...

Yurtdışında Nâzım’ın şiirine övgü düzenleyenlerin önemli bir bölümünün tek kelime Türkçe bilmemesi ve Nâzım’ın şiirlerini değerlendirecek olanaklara sahip olmaması bunun sonucu. Belli ki, onlar Nâzım’ın şiirine değil, efsaneye ya da başka şeylere şapka çıkartmaktaydılar.

Nâzım’ın şiirine yarımistik güçler yükleyen ideolojik gökkubbe çöktüğüne göre, şimdi ne olacak? Nâzım’ın şiiri, salt şiir olarak nasıl bir sınav verecek? Dilden dile dolaşmaya devam edecek mi? Yoksa artık elektriğini yitirmiş olan ideolojik jargon, ayağına ağır taşlar bağlanmış ördekler gibi dibe mi çekecek onun şiirlerini?

Hafta sonunda Nâzım’ın şiirlerini kafamda bu gibi sorularla bir kez daha okudum. Bu şiirlerden, özellikle kısa süreli propaganda amaçlı taşıyanların zaten çöküp gittiğini ya da gideceğini görmek o kadar zor olmadı. Yer yer, “Yeteneğine yazık etmiş.” dediğim yerler oldu.

Ama bunlar azınlıkta kaldı. Nâzım’ın memleket şiirleri, mahpusluk şiirleri, hele o “deli hasret, deli hasret” şiirleri, ak güvercinler gibi havalanıp Anadolu’nun derin mavi gökyüzünde taklalar atmaya, pikeler yapmaya başladılar. İnsan Manzaraları’nın mısraları dupduru bir pınar suyu gibi lıkır lıkır akıyordu. Nâzım’ın şiirlerini okurken Türkçenin esnekliğine, becerikliliğine, renkliliğine ve uçarılığına bir kez daha hayran oldum.

İçim rahatladı, Nâzım’ın şiirinin XX. yüzyıl tarihinin karanlık dönemeçlerinin belgelerinin bulunduğu, kapısına kilit vurulmuş arşivlerden alınıp, Türkçenin sevecen ellerine bırakıldığını hissettim. Nâzım çok iyi ellerde diye düşündüm. Çok iyi ellerde...

EK 2: ¹

Karl Marx, Wall Street'te Yaşıyor

Kimileri istedikleri kadar ölümcül hatalarını Marx'ın üzerine yıkıp "Marksizmden öte" bir şeyler aranmasını öğütlesinler, Marx da Marksizm de pekâlâ yaşıyor. İş dünyasının "kutsal kitabı" ünlü Wall Street Journal'ın 29 Ekim 1991 tarihli sayısında, birinci sayfadan "Heykeli sarsılıyor ama gölgesi ayakta: aşılması olanaksız Karl Marx" başlıklı yazı, çok sayıda New Yorklu para babasını fena halde şaşkına çevirdi. Aşırı muhafazakâr gazete, komünizmin kuramcısının düşüncelerinden övgüyle söz ederken, *Kapital*'in yazarını "Günümüz dünyasının oluşmasında payı olan büyük bir düşünür" olarak niteliyor.

Wall Street Journal'ın yazarı, uzun yıllar boyunca gözden düşürülmeye çalışılan bu olağandışı insanın yeteneklerinin teslim edilmesi zamanının geldiğini vurguladıktan sonra, yazısını şöyle sürdürüyor:

"Çünkü, sakın yanılmayın, Karl Marx'ın devrimci analizi, sosyalizmi değil, neredeyse 'münhasıran' kapitalizmi incelemektedir. Söylediklerinin ne denli isabetli olduğu yeni yeni anlaşılmaya başlanmıştır. Örneğin, 'toplumsal korunum'. Karl Marx, zenginle yoksul arasındaki farklı muameleye karşı savaşmıştır. Bugün bu savaş Amerika'da demokratlar, Avrupa'da tüm sosyalist partiler sürdür-

1 Hüseyin Baş, Cumhuriyet gazetesi, 18 Ocak 1992

mektedir.

Bir başka alan, çevrenin korunmasıdır. Denetimsiz bireysel çıkarların arzu edilmeyen kötü sonuçların ortaya çıkmasına neden olabileceğini ilk söyleyen Karl Marx'tan başkası değildi. Bizim Ren Nehri'nin kirlenmesinden endişe duymaya başlamamızdan çok önce Times'ın kirlenmesinden tedirgin olan gene o olmuştu. Son bir örnek, 'para piyasasının düzenlenmesi'dir. Büyük Marx, genelleştirilmiş rekabetin, toplumun ahlaksal dokusunu kemireceğini öngörmüştü. Son zamanlarda Wall Street'te patlak veren skandalların ardında, Marx'ın suçladığı 'açgözlülüğün', 'tamah'ın izleri mevcuttur. Dahası, komünist rejimlerin başarısızlığa uğramasını da pekâlâ Marksizmin güçlü aracıyla irdelemek mümkündür. Karl Marx, 'ilerlemenin' eski dünyayı yıkan devrimci başkaldırıların sonucunda ortaya çıkan toplumsal değişimlerden kaynaklandığı görüşünü ileri sürmüştü. Kapitalizmin iflası da onun öngörülerinde yer almaktadır. Ancak kaderin cilvesine bakın ki, söyledikleri komünizmin şaşırtıcı parçalanmasını doğrulamıştır.

Kesin olan şudur: Karl Marx'ın düşüncesi XXI. yüzyılın kavranmasının anahtarlarından biridir."

Wall Street Journal, yazısını şöyle noktılıyor:

"Aşırı kapitalizm ölmüştür.

Yaşasın zayıfların desteklenmesi ve devletin adil müdahalesi."

ATV NAZİM HİKMET PROGRAMI İÇİN KONUŞMA¹

Nâzım Türk değil de Fransız, İngiliz, İspanyol ya da Yunan olsaydı, ülkesinde yazılan, hakkında yazılan yüzlerce kitap olurdu. Ülkemiz de ne yazık ki Nâzım'la ilgili, Nâzım üzerine yazılmış kitapların sayısı bir düzineyi geçmez. Üzülerek söyleyeyim ki Nâzım'ı çağdaşları bizden çok daha iyi anlamış ve değerlendirmiştir. Örneğin:

YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU:

"835 *Satır* Türk şiirindeki, hatta Türk dilindeki inkilâbın ilk satırlarıdır... O, yalnız Türk şiiriyle çığır açmış bir edebiyat inkilâbçısı değil, hiç görmeye alışık olmadığımız bir şair tipidir."

AHMET HAŞİM:

"Bu vezin bildiğimiz vezinlerde değil, bu lisan şiirin bizde bugüne kadar kullandığı lisana benzemiyor. Nâzım Hikmet bey, tarzını kendi icat etmedi, bu biçimde şiirler şimdi dünyanın her tarafında yazılıyor. Nâzım Hikmet bey bu tarzı anlamış, Türkçeleştirmiş, bu iklimin toprağında tutturabilmiş büyük bir yeni şairimizdir. Bu şiirin eskisine nazaran rüchanı (üstünlüğü) muhakkak. Eskiden şiir bir tek düdükle söylenirdi. Nâzım Hikmet bey bir tek alet yerine koca

1 ATV için 20 Ocak 1995 günü yapılan konuşma.

bir orkestra takımı getirmiş.”

Nâzım Hikmet’in şiirini doğru değerlendirebilmemiz için onu yirminci yüzyılın öncü ve yenilikçi, modernist şairleriyle karşılaştırmak zorundayız. Kim bunlar? T.S. Eliot, Ezra Pound, federico Garcia Lorca, Louis Aragon, Saint-John Perse, Konstantinos Kavafis, Yorgo Seferis, Yannis Ritsos, Odiseas Elitis, Eugenio Montale, Gunnar Ekelöf, Berthold Brech ve benzerleri: Destansı, epik, lirik, açık ya da kapalı şiirin en iyi ustaları. Nâzım’ın yapıtında bunların hepsi var ve karşılaştığımız örnekler çağımızın evrensel örneklerinin düzeyinde ve üzerinde. Nâzım bu özellikleriyle, ne yazık ki, dünya şiirini Türk şiirinden daha çok etkilemiş. Örneğin, Nâzım’ın Arap şiirindeki etkili konumunu göz önünde tutan Adonis, “Nâzım Hikmet yalnızca Türklerin değil Arapların da şairidir.” diyor. Bir başka dilde yazan bir şairin çeviri yoluyla başka bir ülkenin dilinde o dili konuşan halkla buluşması yalnızca şairin moda ideolojisine bağlanamaz: Bir ulusun şairi bir başka dile ancak evrensel değerler nedeniyle, yeni ve öncü nitelikleriyle geçer. Yeni bir şiirde adalet, özgürlük, umut, aşk, humanizm gibi insani değerler varsa, okur bu değerleri kendi değerleri arasına katıp kendinin yapabiliyorsa. Düşünelim, çok azdır bu şairler ve Nâzım Hikmet bu çok az şairlerden biridir.

Nâzım Hikmet’in bu şiirsel konvertibilitesi (bir başka şeye çevrilebilirlik) nereden kaynaklanıyor?

ŞİİR YAPISI VE DİLİ:

Yirmi yaşında, Divan şiirinin aruzuyla yazılan müstezat, Servet-i Fünun şairlerinin serbest müstezat ve hececi şairlerin ölçü ve kâlıpları bölerek yaptıkları mekanik yeniliklerin dışında, bambaşka ve yapısal değişiklikten başlayan bir şiir yazmaya başlamıştır. Böylece Nâzım’la birlikte evrensel şiirin yapısı Türk şiirine girmiştir.

Şiirinin dili ne divan şiirinin ne de halk şiirinin dilidir. Aydın ve

halkın konuştuğu ama henüz yazmadığı bir dildir bu.

1929 yılında yayımlanan 835 *Satır*, Yakup Kadri'nin, Ahmet Hâşim'in de dediği gibi şiirimizde büyük bir devrimdir. Kurtuluş Savaşımızla karşılaşılacak olursa, 835 *Satır* yeni şiirimizin Sakarya Meydan Muharebesi'dir,

NÂZİM VE GELENEK:

Nâzım gelenek sorununu en iyi anlamış şairimizdir. Nâzım'a göre gelenek ve şiirsel biçim ve kalıplar, ne vezinden doğan ses ne de eski şiirin öne çıkmış temalarıdır. Nâzım'a göre gelenek, devinimsiz, ölü bir birikim ya da biçki-dikiş kalıbı değildir; Nâzım geleneği öykülenecek, sıkı sıkıya örnek alınacak, hiza ve istikamete bakılacak bir yapı olarak görmez. Nâzım için gelenek varolan ve yaşayan şeydir, canlıdır, mumya ya da fosil değildir. Bu nedenle gelenek tutsak edici değil, özgürleştirici olmalıdır, yeniye ve ileriye tuğla ve harç olmalıdır. Arı ve karınca ile şairin arasındaki farktır bu. Şair ancak bu yöntemle fason ya da konfeksiyon üretiminden kurtulup yaratıcı düzeyine çıkar.

Bunun en iyi örneği, 1936 yılında yayımladığı *Sîmavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı*'dır.

NÂZİM VE GERÇEKLİK:

“Ben şiirde realiteyi bütün mürekkebliği ile, mazi, hal ve istikbal unsurlarıyla ve hareket halinde veren bir realizme ulaşmak istiyorum.” diyor. Bunun anlamı şudur: Nâzım Hikmet şiirsel gerçekliği bütün karmaşıklığı içinde, geçmiş, şimdi ve gelecek bağlamlarında kavriyor ve devingen, yani kendi ekseni doğrultusunda değişken bir gerçekliğe ulaşmak istiyor. Nâzım'ın gerçekçilik anlayışı günümüzün çok katmanlı gerçekçiliğinden farklı değil. Bunun en iyi örneklerini hapisanede ve daha sonra yurtdışında yazdığı şiirlerde görüyoruz.

Nâzım üstgerçekçilik, İkinci Yeni'nin olumlu sonuçlarını ve büyülu gerçekçiliğın deneyimlerini şiirine sokmuştur. Bunun en somut örneğı "Saman Sarısı" adlı şiiridir.

Nâzım hiç kuşkusuz ideolojisi olan bir şairdir. İdeolojik bağlamda, *olay'a bağlı durum* şiirleri yazmıştır ki bu, şiirin, şiir sanatının ortaya çıktığı andan bu yana onun ana gövdesini oluşturur. Ancak Nâzım'ı yalnızca ideolojik ve savgüden (angaje) bağlam ve parantezinde okumak, ona, Türk şiirine ve şiirimizin geleceğine yapılabilecek en büyük haksızlıktır. Tıpkı T.S. Eliot'ı katolik dini, Ezra Pound'ı da İtalyan faşizmi parantezinde okumak gibi. Eliot ve Pound'a haksızlık yapmamaya özen gösterenler, aynı özeni Nâzım Hikmet'e de göstermelidirler.

Büyük şair ile sıradan bir şairi yeni okuma gereksinim ve zorunlulukları birbirinden ayırır. Sıradan şairi bir tek yorumla okursunuz. Çoğul okumayı ne kendisi ister ne de herhangi bir çoğul okumaya dayanabilir.

Oysa Nâzım'ın şiiri sanki bir arı kovanı gibidir. Çoğul okuma için en uygun uygulama alanıdır.

Nâzım Hikmet'in şiirinin, şairin hapishaneye girmesi tarihinden başlayarak doğru ve özgürce okunduğunu söylemek mümkün değil, okunamadı. Nâzım'ın şiiri, ne yazık ki, ister olumlu ister olumsuz yaklaşımla olsun, hep ideolojik bakış açısı içinde okunmuştur. Kimileri onun şiirlerine gözü kapalı hayranlık duymuşlar, kimileri de onun şiirinden, tıpkı kişiliğine karşı olduğu gibi, bağnazca nefret etmişlerdir.

Nâzım Hikmet'in şiiri, Cumhuriyet şiirimizin ana damarı, ana gövdesi, ana kanalı, ana kavşağıdır. Üzülerek söyleyeceğim, şu anda yaşları ellinin altında olan okurların ve şairlerin büyük bir çoğunluğu Nâzım'ın şiirini tanımıyorlar. Şunu çekinmeden söyleyebilirim: Nâzım'ın şiirini anlamadan, özümsemeden çağdaş şiiri anlamının ve

çağdaş ve evrensel şiir yazmanın olanağı yoktur. Bu nedenle Nâzım Hikmet'i 1950'lerin soğuk savaş dönemi gözlükleriyle değil 1995'in çıplak gözleriyle, çoğul gözleriyle okumak sorundayız. Ancak o zaman Nâzım Hikmet'in bize ve dünyaya nasıl bir armağan olduğunu anlayabiliriz...

NÂZİM HİKMET'İN VATAN HAINLIĞI¹

Kültür Bakanı İstemihan Talay'ın, Nâzım Hikmet'e Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının iade edilmesi için devletin girişimde bulunacağını açıklanması, kimilerinin hoşuna gitmedi.

Bu girişime karşı çıkanların internet sitelerinde düzenledikleri ankete katılan Ülkücü kardeşlerimizin %51'i olumsuz oy kullanmış. Olumlu ve olumsuz görüşler neredeyse eşit gibi. Ürküntü verecek, toplumsal barışı üzebilecek bir oran değil.

Toplumumuzun büyük bir çoğunluğunun söz konusu %51'in görüşlerini paylaşmadığını biliyoruz. Nitekim, bir başka anketin sonuçlarına göre, Nâzım Hikmet geçen yüzyılın en önemli, en saygın Türkleri arasında yer alıyor.

Onun şairliğinin estetik değerlerini tartışmanın artık gerekli olduğunu düşünmüyorum. Çağımızın en büyük şairlerinden biri olduğunu uluslararası beğeni çoktan kabul etti.

Ben sadece bazı iddialara değinmek istiyorum. Örneğin Nâzım'ın "Bizden biri" olmadığı. Türkiye'nin bugünkü sınırları içinde, "bizden biri" kim olabilir? "Bizden biri", bir "Kavimler Kapısı" niteliğinde olan Anadolu'nun bütün insanların karışımıdır. Bu karışımın içinde İslam dinini kabul ederek Türkleşen milyonlarca insan vardır.

Bir de buna 1821-1923 arasında Balkanlar'dan Anadolu'ya göç etmek zorunda kalan 4-5 milyon insanımızı ekleyelim. Kafkasya'dan göçenleri unutmayalım. İstersek ayrıntılara inip başka eklemeler de yapabiliriz. Yani "bizden biri" tam bir sentezdir. Bu nedenle, "Nâzım Hikmet bizden değildir." demek, eğer ataların soyu ve sopu göz önüne alınıyorsa, ırkçılık olmaz mı? Ki böyle bir anlayış, "devletin birlik ve bütünlüğü"nü savunan dünya görüşüyle A'dan Z'ye çelişir.

Acaba, "Nâzım Hikmet bizden değildir." derken, onun komünist ideolojisini benimsemiş olduğu mu imâ ediliyor? Bu da tutarlı bir görüş değil: Milliyetçiler, muhafazakarlar, İslamcılar, kapitalistler, liberaller, sosyal demokratlar, demokratik solcular ne kadar bizdenseler komünistler de o kadar bizdendir. Artık komünistleri "biz"den ayırmak, eğer "biz", Türk ulusu anlamında kullanılıyorsa, ayrımcılık, bölücülük olmaz mı? Zaten demokrasilerde politik tercihlerimizi oylarımızla belirtmekten başka bir yöntem söz konusu bile değil. Gelelim Nâzım Hikmet'in "vatan hainliği"ne: Vatana ihanet deyişi, "devlet sırlarını yabancılara bir çıkar karşılığı satmak" anlamında kullanılıyorsa, bu adli bir suçtur. Nâzım Hikmet'in böyle bir suçlu bulunmamaktadır. "Vatana ihanet" eğer politik bağlamda kullanılıyorsa, siyasal koşullar değiştiği zaman (ki her zaman değişirler), vatana ihanet suçlaması da geçerliliğini yitirir ve ilgili insanın saygınlığı kendiliğinden iade edilmiş olur. Tarihte bunun sayısız örnekleri var.

Unutmamak gerekir ki Nâzım Hikmet'i vatandaşlıktan çıkartan siyasi kadro da, aradan birkaç yıl geçtikten sonra, benzeri suçlardan yargılanmış ve bunların bazıları da mahkum olmuştur.

Nâzım Hikmet'in Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına yeniden alınmasına karşı çıkmak kimsenin yurtseverliğinin ve milliyetçiliğinin ölçüsü olamaz. Zaten bu türden tepkileri bir tek insanın kişiliğine endekslemek de çağın gerçekleriyle bağdaşmaz.

Büyük şairler bir tek ulusun değil dünyanın malıdır. Herkesindir.

Nâzım Hikmet'in yeniden vatandaşlığa alınması hepimizi mutlu etmeli. Ama etmiyor nedense...

Alınmazsa, karşı çıkanların da almayanların da canları sağolsun!
Büyük şair nasıl olsa Türkçenin yüce tahtında oturuyor.

NÂZİM HİKMET YÜZ YAŞINDA¹

Nâzım Hikmet, önümüzdeki yıl, 2002'de 100 yaşına girmiş olacak. Nâzım Hikmet Vakfı'nın, şairin 100'üncü doğum yıldönümünü kutlamak amacıyla hazırladığı programı Kültür Bakanlığı kabul etti. Ya da ilke olarak kabul etti. Çünkü Nâzım Hikmet'le ilgili herhangi bir tasarı ve programın gerçekleşmesi sıradan bir olay değil: Önyargıların oluşturduğu zihinsel ve duygusal mayın tarlalarının temizlenmesi gerekiyor, hükümet kararı gerekiyor, hükümeti oluşturan partilerin bu kararı desteklemesi gerekiyor. Ardından muhalefet partilerinin olumlu görüşlerinin de sağlanması önemli.

İş bununla da bitmiyor. Sağ görüşlü edebiyatçı derneklerinin ve sivil toplum örgütlerinin olumlu görüş bildirmelerinin de önemi var. Kısacası, kamuoyunun Nâzım Hikmet'le ilgili programı benimsemesi söz konusu.

Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı'nın The Marmara Oteli'nde düzenlediği basın toplantısında konuşan Kültür Bakanı İstemihan Talay, 2002 yılının Nâzım Hikmet Yılı olarak dünyanın bütün ülkelerinde kutlanması için UNESCO'ya yazılı başvuruda bulunduğunu belirtti. Talay, "Evrensel değerleri savunmuş ve dünyada bu özellikleriyle tanınmış bu büyük ozanı kendi ülkemizde ve dünyada bu doğrultuda andığımız zaman bir kültür birikimini yeniden yarat-

1 Hürriyet Avrupa, 5 Şubat 2001; *Mevsimsiz Yazılar*, Doğan Kitap, 2002

miş olacağız.” dedi. Talay, vatandaşlıktan Bakanlar Kurulu kararıyla çıkartılmış olan şairin yeniden vatandaşlığa alınması için İçişleri Bakanı Sadettin Tantan’la görüşüğünü ve olumlu görüş aldığını sözlerine ekledi.

Bu açıklamaların üzerinden daha yirmi dört saat geçmeden, yukarıda sözünü ettiğim kuşkuğaramın ne kadar haklı olduğı kanıtlandı. Keşke kanıtlanmamış olsaydı!

16 Ocak tarihli Milliyet gazetesinde yer alan habere göre, Bakan Talay’ın UNESCO’ya başvurusuna MHP’den tepki gelmiş. Nâzım Hikmet’in Türk olmadığını iddia eden MHP’liler onun vasat bir şair olduğı yorumunu yapmışlar. Kim bu yorumu yapan MHP’liler? Edebiyat eleştirmenleri mi yoksa alanlarında söz sahibi olan sanat tarihçileri mi? Hiçbiri değiller! Bu nedenle, Nâzım Hikmet’in vasat bir şair olduğı iddialarını ciddiye almamız için herhangi bir neden yok.

MHP’lilerin, Nâzım Hikmet’in Türk olmadığını görüşlerine gelince: Bu görüşün Cumhuriyet’in vatandaşlık anlayışıyla çeliştiğini düşünüyorum. Cumhuriyet, ırkları, soyları, dinleri ve anadilleri ne olursa olsun, bütün vatandaşlarını Türk kabul eder.

Nâzım Hikmet’in durumunu bu bakımdan değerlendirecek olursak: O, Türkiye Cumhuriyeti’nin bir eski vatandaşdır. Bakanlar Kurulu eğer şairi yeniden vatandaşlığa alacak olursa, yeniden anayasal vatandaş olacaktır.

Yazarlar, şairler söz konusu olduğı zaman, onların ne olduklarına yazdıkları dil karar verir. Onların anayurdu yazdıkları dildir. Nâzım yüce Türk dilinin bereketli topraklarının ürünüdür. Onun zihinsel ve ruhsal yapısını bu dilin yapıları ve özellikleri belirlemiştir. Onun ideolojisinin şu ya da bu olmasının ve bazı MHP’lilerin görüşleriyle çelişmesinin hiç mi hiç önemi yoktur. Nâzım Hikmet, Türkçenin en şanlı bayraklarından biridir.

Türkiye’de, Adem Peygamber’den bu yana bütün atalarının Türk kökenli olduğunu kim ileri sürebilir? Zaten, dedeleri arasında Polonyalı bir subayın bulunduğunu Nâzım Hikmet’in kendisi söylemektedir. Nâzım Hikmet bundan dolayı Türk sayılmayacaksa, o zaman, yüzde 100 Türk olduğunu ileri sürenler lütfen bir adım öne çıksınlar.

On binlerce yıldır “kavimler kapısı” olmuş, onlarca ulusa yurtluk etmiş ve bu ulusları potasında eritmiş olan Anadolu toprakları her türlü ırkçı görüşleri insanın suratına fırlatır. Bu topraklar üzerinde başka dinlerden olan topluluklar İslam dinini kabul ettikten sonra Türkleşmişler ve bütün devşirmeler ve dönmeler Türk olmuştur.

Bu nedenle, Nâzım Hikmet’in Türk olmadığını ileri sürmek ırkçılık ve bölücülüktür. Bu bir!

İkincisi: Dil ilkesi ölçü alınacak olursa, Nâzım Hikmet, Anadolu’nun taşı toprağı, dağları denizleri ve havası kadar Türk’tür!

Sadece, Türkiye Cumhuriyeti’nin resmi vatandaşı değildir, yani bir mühür ile birkaç imzanın tamamlayacağı bir formalite söz konusudur.

NÂZİM'A ADALET¹

30 Ocak tarihli, “Nâzım Hikmet’in Vatan Hainliği” başlıklı yazımda kullandığım bir cümleye İzmirli bir okurum itiraz ediyor. Cümle şu: “Unutmamak gerekir ki Nâzım Hikmet’i vatandaşlıktan çıkartan siyasi kadro da, aradan birkaç yıl geçtikten sonra, benzeri suçlardan yargılanmış ve bunların bazıları da mahkûm olmuştur.”

Okurum, Nâzım Hikmet’i vatandaşlıktan çıkartan siyasi kadronun yani Demokrat Parti’nin bir milletvekili. Siyasal belleğimiz unutma illetine müptela olduğu ve özellikle de, artık kabuk bağladığını sandığım bir yarayı kaşımayı doğru bulmadığım için, parti-nin adını yazmamayı uygun görmüştüm.

DP milletvekili okurum, partisinin doğal bir mahkeme olmayan Yüksek Adalet Divanı tarafından yargıldığını ve mahkeme-nin Milli Birlik Komitesi’nin buyruklarını yerine getirdiğini söyledi.

Okurum, cümlemde yer alan “benzeri suçlardan” deyişinden rencide olmuş, partisine yöneltilen suçlamalar arasında “vatana ihanet” yokmuş. Milletvekilliği yapmış okurumun, “benzeri” ve “aynı” sözcüklerinin eşanlamlı olmadıklarını bilmesi gerekmez mi? Cümlemde, “benzeri” sözcüğünün anlam alanı çok geniş. Öyle ki, Nâzım Hikmet-Demokrat Parti davaları bağlamında “ger-

1 Hürriyet İstanbul, 22 Şubat 2001; *Mevsimsiz Yazılar*, Doğan Kitap, 2002

çekdişi" anlamını bile içermektedir.

Okurum, partisinin birçok yöneticisini ve milletvekilini mahkûm eden Yassıada duruşmalarının adil olmadığını söyledi. Olabilir. Ancak kesin yargının hukuk bilginlerine ait olduğunu düşünüyorum.

Ne var ki okurum, bir kez de kendi vicdanında mahkûm ettiği Nâzım Hikmet'in yargılanma ve vatandaşlıktan çıkartılma işlemlerinin adalet ilkelerine uygun olup olmadığını düşünmemiş, düşünmüyor. Nâzım Hikmet'in Polonya vatandaşlığına izinsiz geçmesi nedeniyle, hükümet tarafından vatandaşlıktan çıkartıldığını ileri sürüyor.

Bu iddia gerçektir: Nâzım Hikmet, 25 Temmuz 1951 tarihinde vatandaşlıktan çıkartılmış ve Bakanlar Kurulu'nun kararı 15 Ağustos 1951 günkü Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Nâzım Hikmet bu karardan sonra, 1952 yılında Polonya vatandaşı olmuştur.

Hukukçulara göre, Nâzım Hikmet'in Türk vatandaşlığından çıkartılmasına karar verilmesi, kendisinin savunması alınmadan ve yurda dönmesi için kendisine uyarı tebligatı yapılmadan alınmış idari bir karardır. Haksızdır. İçişleri Bakanlığı'nın 25 Temmuz 1951 tarih ve 40945 sayılı yazısında, "Pasaportsuz olarak İstanbul'dan Romanya'ya kaçan ve oradan da Moskova'ya giderek ha vaalanında memleketi aleyhinde beyanatta bulunduğu ve müteakiben radyo yayınlarında Türkiye'nin hükümet şekli ve hükümeti idare edenler aleyhinde geniş propaganda kampanyasına girişerek komünizmi yaymak maksadını güden neşriyatıyla Sovyet hükümetinin verdiği hizmeti ifa etmekte olan maruf komünist Nâzım Hikmet Ran'ın kendisine bu hizmeti terk etmesi hususunda yapılacak tebligatın bir fayda vermeyeceği mülahaza edildiğinden Türk vatandaşlığından çıkartılması"na karar verilmesi öneriliyor

ve öneri yerine getiriliyor.

O dönemde yurtdışına pasaportsuz çıkmanın cezası, yasaya göre 3 liraydı. Öteki iddiaların da özgür yargı tarafından kanıtlanması gerekirdi.

c

Yasallığı tartışmaya açık bir Bakanlar Kurulu kararıyla 1951 yılında vatandaşlıktan çıkartılan Nâzım Hikmet, pasaportsuz seyahat etmenin zorlukları karşında, 1952 yılı sonlarında, Polonya vatandaşı oldu. Başka seçeneği yoktu.

Bu örnekten hareketle şöyle bir yargı cümlesi kurabiliriz: Kendisi için adalet isteyen herkesin başkaları için de yüreğinde adalet tutkusu taşıması gerekir.

c

Bu konuda daha önceleri de yazdığım gibi, Türk dilinin doruklarında, kendi göz nuru ve alınteriyle yarattığı şiir tahtında oturan Nâzım Hikmet'in bir sadaka gibi verilmiş vatandaşlığa değil fakat çok gecikmiş, geciktirilmiş adalete ihtiyacı var. Bu nedenle, adil olması gerekirken intikam peşinde koşanların vicdan muhasebesi yapmaları ve (kendileri için) bu "aklanma fırsatı"nı iyi değerlendirmeleri akıllıca bir davranış olur(du).

Son söz: Nâzım Hikmet'in vatandaşlığa alınmasını, kendi gölgesiyle boğuşan bir garip hükümetin hayati sorunu haline getirmek ona yapılabilecek en büyük haksızlıktır. Ayrıca, herkesin sahip çıktığı ama ne olduğunu bir türlü kavrayamadığı "yurtseverlik" bilinciyle bağdaşabilecek bir tutum da değil!

NAZİM HİKMET'İN POETİKASI¹

Nâzım Hikmet'in poetikasını açıkladığı özel bir kitabı yok. Ama Aziz Çalışlar tarafından hazırlanan *Sanat ve Edebiyat Üstüne*² başlıklı derlemeyi onun poetikasının özeti olarak kabul edebiliriz. Aziz Çalışlar söz konusu kitabı, Nâzım Hikmet'in hapishanelerden Orhan Kemal'e, Kemal Tahir'e, Abidin Dino'ya, Piraye'ye, Memet Fuat'a, vb. yazdığı mektuplardan, yaptığı konuşmalardan, kendisiyle yapılan röportajlardan, Aleksandr Fevralski'nin *Nâzım'dan Anılar*'ı³ türünden kitaplardan derlemiş. Ama kaynakların ağırlığını Nâzım Hikmet'in hapishanelerden değişik kişilere yazdığı mektuplar oluşturuyor.

Kendisiyle yaptığımız söyleşide, Adonis, şairlerin kendilerini görmek için düzyazı (deneme) yazdıklarını söylemişti. Şiirlerinde yeni bir şey yaptığını düşünen şair, kendini ve yaptıklarını görmek ve belki de göstermek için düzyazı (deneme) yazıyor. Bu nedenle, Nâzım Hikmet'in hapishaneden yazdığı mektupları, şairin poetikasını açıklamak için kaleme aldığı denemeler olarak kabul edebiliriz. Nâzım Hikmet bu deneme-mektupları bir poetika kitabına dönüştüremez miydi? Bunları bir poetika kuramı kitabında dile getiremez miydi? Bunu ne yazık ki yanıtlayamamız

1 Hürriyet Gösteri, Şubat-Mart 2002, sayı: 235; *Mevsimsiz Yazılar*, Doğan Kitap, 2002

2 Aziz Çalışlar, *Nâzım Hikmet-Sanat ve Edebiyat Üstüne*, Bilim ve Sanat Kitapları, 1987

3 Aleksandr Fevralski, *Nâzım'dan Anılar*, Cem Yayınevi, 1979

olanaksız. Mektup yazdığı insanlar acaba Nâzım Hikmet'e bir kuramsal kitap yazmasını salık vermişler miydi? Nâzım Hikmet'e gönderilen mektuplar yayımlanmadığı için bunu da bilemeyiz. Bununla birlikte bir başka soru sorabiliriz: Nâzım Hikmet hapishaneye düşmeseydi sanat ve edebiyata ilişkin düşüncelerini, mektupla dile getirmek istemeyeceğine göre, bağımsız denemeler olarak kaleme alır mıydı? Bunu da bilemeyiz. Ama Aziz Çalışlar'ın derlediği metinlere baktığımız zaman, sanatsal yaratı üzerine derinlemesine ve kapsamlı düşünceler ileri süren bir şairin zihinsel yapısına ve ilgi alanının boyutlarına tanık oluyoruz: "Sanatçı", "Sanat ve Dünya Görüşü", "Sanatın Yapısı", "Sanatın Toplumsal İşlevi ve Sanatta Halka Yakınlık", "Sanat Türleri ve Özellikleri", "Tiyatro", "Sinema", "Resim", "Mimarî", "Sanatsal ve Edebi Kültür Mirası", "Sanatta Ulusallık ve Evrensellik", "Edebiyat ve Sanat Tarihi", "16. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Kadar Türk ve Yabancı Yazarlar..."

C

Nâzım Hikmet, içerik ve biçim ilişkisi konusunda neler düşünüyordu?

"Evvvela, bir metodoloji meselesi olarak şunu kabul etmeli: Şekilden öze, muhtevaya değil; muhtevadan, özden şekle. İlk önce muhteva, sonra şekil. Şeklin nasıl olacağını tayin edecek olan muhtevadır. Tabii bu metodoloji bakımından böyledir, yoksa şekille muhteva bir birliktir. Lakin bu birlikte, karşılıklı tesirleri olmakla beraber eninde sonunda tayin edici unsur muhtevadır."¹

İyi Ama Nasıl Bir Muhteva?

"Asırlardan beri gelişe gelişe bugüne varan şiirin kazandığı im-

1 Aziz Çalışlar, *age*, s. 77

kânlardan niçin faydalanmamalı? Bu sadece, şekli zorlamakla yeni şeyler yapabileceğini zannetmektir. Mesele şekilden çok muhtevada, muhtevanın yeniliğindedir. Yeniciler ümidi kırılmış, ideali- ni kaybetmiş, dejenere olmuş veya olmaya doğru giden bir sınıfın bezginliğini, dünyadan kaçmak özleyişini -ki gerçekler karşısında yenilmekten gelir-, bilhassa “ölüm”ü bol bol terennüm ediyorlar... Bir acayip egzotizme kaptırmışlar kendilerini, insanlığın büyük da- valarıyla ilgilenmiyorlar yahut cesaretleri kâfi gelmiyor!”¹

Nâzım Hikmet’ten bu yana hiçbir şey değişmedi. Zaten Nâzım Hikmet’e kadar da hiçbir şey değişmemişti ama kimileri değiştiğini ya da değiştirebileceklerini sanıyorlardı: Yani biçimden yola çıkarak o biçime uygun bir içerik yaratmak ya da kurmak! İçeriğin içerdiği malzemenin, herhangi bir eşgüdüm ve homojenlikten uzak anlayış içinde, onu bir çuvalın içine atarcasına rasgele kullanılması; şiirsel öyküyü yok sayıp dili kendi üzerine odaklayarak onu kendine kır- dırmak...

Şiirde su-testi ilişkisi yoktur. Testiye su doldurur gibi şiir yaza- mazsınız, yazmamanız gerekir. Çünkü testi “biçim”, su da “içerik” değildir. Şiirin içeriği kendi testisini yapan sudur. Böyle bir şey!

Biçim mi yeni olacak, olabilir, yoksa içerik mi? Nâzım, şii- rin biçimsel zorunluluklarının (ölçü ve uyak) aşılp özgür koşuğun (serbest vezin) egemenlik kazanmasından sonra, sınırlarının be- lirlendiği noktadan itibaren artık biçimsel yenilikten söz etmenin zor olduğunu işaret ediyor. Zaten, Mallarmé’nin biçime yenildiği ve kendisinin bile zırvalamak² olarak tanımladığı son deneyleri (*Un coup de dés jamais n’abolira le hasard*) biçimsel yeniliğin sınır taş- larını koymuştur. Bu sınırın ötesi bir çılgınlık girişiminden (*un acte de démente*’tan) başka bir şey değildir. Yenilik artık biçimde değil

1 Aziz Çalışlar, *age*, s. 45

2 Yves-Gerard Le Dantec, *Stéphane Mallarmé, Poésie Complète*, Editions de Cluny, 1948, s. 204

içerikte yapılabilir. Nâzım Hikmet bunu söylüyor. Yeni içeriği de eski biçim içinde gerçekleştiremeyeceğinize göre, biçim de zorunlu olarak değişip yenileşecektir.

İçerik nasıl yeni olabilir, içerik nasıl yenileştirilebilir? İzleklerin (temaların) alan, sınır ve boyutlarını genişleterek, izleklere yeni bir bakış açısından (mercekten) bakarak, örneğin Osmanlı tarihini sınıflar ve sınıflar mücadelesi açısından irdelemek tam anlamıyla bir şiirsel devrimdir.

“Beynelmilel olaylar şiirimde önemli bir yer tutmakta devam ediyordu. Bunları, o günkü memleket şartlarında, bir çeşit dumanla örtmek zorundaydım, ancak böylelikle bunları bastırabilirdim. Öte yandan bunlarda bazen Türkiye’nin realitesi bahis konusuydu. *Benerci Kendini Niçin Öldürdü*’de olduğu gibi. Bazılarında fantastik bir elemanın perdesi altında söyleyeceklerimi söylemek zorundaydım. *Jokond ile Si-Ya-Lı*’da olduğu gibi. Bazılarını ise daha açık yazabiliyordum. Bunlarda bilhassa hiciv, mizah unsurunu kullanmak imkânı oluyordu. *Taranta Babu’ya Mektuplar*’da olduğu gibi. Tabii bütün bu muhteva şeklin üstüne de tesir etmekte gecikmiyordu. Bu bir sıra poemin sonuncusu *Bedreddin Destanı*’dır. Burda şekil bakımından, halk vezni unsurları, divan edebiyatı unsurları bence azami haddinde kullanılmıştır. Diğer taraftan bu kitap, şekil bakımından, o zamana kadar elde edebildiğim bütün şekil imkânlarının bir muhasebesiydi. Bu kitapta, biraz aceleye gelen ve ancak yarısı yazılabilen bu kitapçıkta, şekil bakımından bütün merhalelerimi, bazen bir parçada, bazen ayrı ayrı parçada kullanmak istedim.”¹

“Şahsen kendimse, şekli öylesine öze uydurmak istiyorum ki şekil özü bir kat daha belirtsin ama kendisi, yani şekil belli olmasın. Güzel bir kadın bacağına bir kat daha güzelleştiren fakat kendisi bel-

1 Aziz Çalışlar, *age*, s. 81.

li olmayan ince bir çorap gibi.”¹

Durum böyleyken, “Nâzım’ın şiirinde devrimci olan, içerik değil, biçimdir.” tarzında bir varsayım ne anlama gelmektedir? Yani Nâzım Hikmet *Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin*’le “gelenek”e dönerek, geçmişe atıflar yaparak mı içeriğini yenileştirmiştir? Elbette hayır!

Nedim Gürsel’in *Şeyh Bedreddin Destanı Üzerine* adlı kitabından bir alıntı yapacağım. O da Fahri Erdinç’ ten bir alıntı yapmış alıntının içinde:

“Nâzım’la Moskova’da gelenek sorununu tartışan Bulgar yazarları Slavco Vasev, Blaga Dimitrova ve Georgi Cagarov *Bedreddin Destanı* konusunda şu ilginç açıklamayı getiriyorlar: ‘Nâzım Hikmet şiir geleneklerinden nasıl ve ne ölçüde yararlandığını somut olarak açıkladı. Doğu’nun zengin kültür mirasını sevdiğini ve değerlendirmeye çalıştığını söyledi. Aruz veznini, uzunlu kısısalı söz kalıpları, belirli vurguları ve törensel ritmiyle bu klasik nazım ölçüsünü, kendine özgü biçimde nasıl kullandığını anlattı. Bunu ancak şiirin içeriği gerektiği zaman uyguladığını belirtti ve dizelerini belirli ölçüde aruzu andıran törensel bir ritimle işlediği *Bedreddin Destanı*’nı örnek verdi.’ (Fahri Erdinç, *Nâzım Hikmet ve Bulgaristan*, Evrensel Dostluk Yay., s. 111)”²

Nâzım Hikmet’in “gelenekten yararlanma” düşüncesini şiirin biçim alanıyla sınırlamadığı, onu bütün kültür(ler) ortamına yaydığı görülüyor. Gelenek ile kültür mirasını “örtüşme” anlamında kavırıyor. Divan şiirinin biçimlerini tekrarlayarak yeniden üretmekten yana olmadığı, bu geleneği dönüştürerek kullandığı anlaşılıyor. Ve bunu ancak şiirin içeriği gerektiği zaman yapıyor. Gene, içeriğin gerektirdiği yerde düzyazıyı da sokuyor şiirine. Böylece *Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı*’yla sadece Türk şiirinde de-

1 age, s. 82.

2 Nedim Gürsel, *Şeyh Bedreddin Destanı Üzerine*, Cem Yayınevi, 1978, s. 31-32.

ğil dünya şiirinde de yeni bir kapı açılıyor. Nâzım Hikmet bu kitapta, sanıldığı gibi Doğu-Batı bireşimi yapmamış, evrensel planda devrimci içerik ile devrimci biçimi başarıyla evlendirmiştir. Genç Türk şairinin neyin ne olduğunu, nasıl çağının çağdaşı olduğunu kavraması için, her yıl en az bir kez *Bedreddin Destanı*'nı okuması gerektiğini düşünüyorum.

“İlk rubaîleri bile bile klasik rubaî unsurlarıyla, klasik vezin üsluplaştırmak, kafiye yerleri aynen kalmak, eda muhafaza edilmek üzere işledim. Böylelikle işin teknikman içine girmek, bir çeşit temrin yapmak istedim. Şimdi artık yeni muhtevaya uygun, klasik şekil unsurlarından da faydalanarak yeni şekli bulmak lazım.”¹

“Yalnız kendi edebiyatımın değil, tanıdığım bütün edebiyatların geleneklerinden faydalanmak istiyorum. Tabii gerekirse. Bazen de kendi edebiyatımın geleneğinden bile faydalanmak istemiyorum. Her eserde mutlaka bir geleneğin geliştirilmesi gerektiğine de kani değilim. Her sanatkâr ömrünün sonuna kadar arayacaktır. Bu arama seyrinde her konkre öze en uygun şekli bulmaya, kendi kendini tekrarlamamaya, şahsiyetini muhafaza etmekle beraber taklit etmeye çalışacaktır. Gerçeği toplumcu bir gözle incelemekten gayrı hiçbir değişmez, mutlak sanat kaidesi tanımayacaktır. Denenmiş birçok sanat kaidelerinin tecrübelerinden elbette yararlanacaktır. Elbette ki kendi halk sanatının, dünya halkları sanatlarının, kendi ve dünya halkları klasiklerinin geleneklerinden faydalanacaktır. Ama sadece faydalanacaktır, ayaklarına pranga yapmayacaktır.”²

“Ben kendimi, sadece Türk kültürünün mirasçılarından biri olarak değil, ama tüm insanlık kültürünün mirasçılarından biri olarak görüyorum.”³

1 Aziz Çalışlar, *age*, s. 89.

2 *age*, s. 199.

3 *age*, s. 201.

C

Nâzım Hikmet'in poetikası bütün somutluğuyla *Memleketimden İnsan Manzaraları*'nda belirginleşir. Poetikanın düzyazı yorumunu *Kemal Tahir'e Mapushaneden Mektuplar*'dan¹ izleyebiliriz. Bu iki kitabı aynı anda birlikte okumanın yararlı olacağını düşünüyorum. Çünkü Nâzım Hikmet, Kemal Tahir'e yazdığı mektuplarda (5 Aralık 1940-10 Nisan 1950) *Memleketimden İnsan Manzaraları*'nın mutlak çalışmalarını bütün ayrıntılarıyla aktarır:

"Ben 940 Senesinde Türkiye'den İnsan Manzaraları gibi bir isim koymayı düşündüğüm esere başladım. Günde elli mısra yazıyorum. Altı ayda bitecek. 10.000 mısra olacak. Şimdiye kadar programı bozmadım. 650 mısra yazdım. Şekil meselesinde, cümle turnürleri, fil şekilleri, kafiye meseleleri ile filan uğraşmıyorum. Bunları mümkün mertebe muhtevayı rahatça ve en iyi tarzda, en tam tarzda -en orijinal, en yapılmamış değil- versinler diye alet gibi kullanıyorum. Müstakilen, mücerret şekil araştırmalarına artık elveda. Muhteva, muhteva, muhteva. Muhtevayı en uygun, en basit, en berrak tarzda kalıplayan şekil. Düzgün, mum gibi parmaklara sıkı sıkıya yapışan, en pürüzsüz, en süssüz eldivenler yaraşır."²

Memleketimden İnsan Manzaraları'yla ilgili olarak yazdığını sandığım ve bir türlü bulamadığım "Ben bu metne her şeyi koya- cağım: tarih, coğrafya, ekonomi... İsteyen tarih kitabı, isteyen ekonomi kitabı gibi okusun, isteyen roman gibi..." cümlesini ararken *Kemal Tahir'e Mapushaneden Mektuplar*'ın gündelik dille yazılmış bir estetik, etik ve poetika kitabı da sayılabileceğini düşünmeye başladım. 1942 yılında yazılmış, 53 numaralı tarihsiz mektupta yer alan

1 Nâzım Hikmet, *Kemal Tahir'e Mapushaneden Mektuplar*, Bilgi Yayınevi, 1. baskı, 1968.

2 age, s. 92-93. (17 Haziran 1941 tarihli mektup.)

şu cümleleri okuyalım:

“Benim anladığım manada serbest nazım, ne bir reformdur ne de bir anarşi, bir revolüsyondur (devrimdir [Ö.İ.]). Yani ne eskinin ıslahı ne de bütün kıymetlerin topyekûn inkârı. Bu bakımdan, mesele kafiyeyi -sırf şekil meseleleri konuştuğumuza göre-, mesela halk şiirinin, hatta divan şiirinin ahenk unsurlarını, şiirde resmi (“resim” sözcüğünü imge, imaj yerine kullanmış olduğunu düşünüyorum [Ö.İ.]), kokuyu, falan filan topyekûn inkâra gitmedim. (...) Fakat bu eski kıymetlerde sadece bir ıslahat yapmak da değildi. Çünkü muhtevamız revolüsyonerdir, eski kıymetlerin ıslahıyla değil, diyalektikman yeni bir keyfiyete sıçramasıyla, inkılabıyla gerçekleşmiştir.”¹

Nâzım’ın arayıp da bulamadığım, “Ben bu metne her şeyi koya-çağım.” cümlesini doğrulayan bir düşünce izine 85 numaralı mektupta rastladım: “Sana evvela bir niyetimden bahsedeyim: Senin mektupları yeri gelince benim *Manzaralar*’da kullanacağım. Son mektubun -bir türlü koyuş şeklini halledemediğim- bir pasajın nasıl yapılmasını birdenbire kafamın içinde aydınlattı.”² 160 numaralı, 7 Ekim 1945 tarihli mektuptan: “Ben *Manzaralar*’a çalışıyorum bir yandan ve ne yalan söyleyeyim, kitap ilerledikçe şüpheyeye düşüyorum, neye benzeyeceğini kestiremiyorum, hasılı ömrümde ilk defa yaptığım bir iş bana kafa tutuyor ve ben ona değil, o bana hakim oluyor, planını kendi kendine çiziyor. Bu hiç de hoş değil. Beş yıllık bir emekten sonra ortaya karmaşık bir feryat, bir uğultu, insanı sersemleten bir acı yahut bir ucube çıkacak diye şüphelere düşüyorum, üzüliyorum ve elimde değil yazıyorum, büyüyor, çerçevesini parçalıyor, hasılı disipline gelmiyor. Disiplinsiz yazı ne kadar yazı denmeye değer bir şeydir artık orasını sen düşün.”³

1 *age*, s. 147.

2 *age*, s. 203.

3 *age*, s. 312.

C

Nâzım Hikmet 20 yaşından itibaren dünyanın, edebiyat ve sanatın nasıl olması gerektiğini düşünen bir şair, yazar ve insan. Bilindiği gibi, dünyanın düzeninin nasıl olması gerektiği düşüncesiyle ilgilenen disipline *ideoloji*, edebiyat ve sanatın nasıl olması gerektiğiyle ilgilenen disipline de *poetika* denir. Nâzım Hikmet ömrü boyunca ideoloji ve poetikayla ilgilenmiş, kendisi için rehber saydığı ideolojiye uygun bir poetika kurmaya çalışmıştır. Bunun gündelik dille yazılmış örneklerine mektuplarında rastlıyoruz. “Öğretmen Nâzım Hikmet” mektuplarında poetikasını kurarken estetik biliminin terminolojisinden yararlanmaz, mektup yazdığı kişinin düzeyine uygun bilgisel betimlemeler yapar.

“Büyük” sıfatıyla tanımlayacağımız her modern şair gibi Nâzım Hikmet de modernite ile gelenek arasındaki ilişki üzerine kafa yormuş, kafa yorduğu ilişkiyi de şiirlerine aktarmıştır. Nâzım bu ilişkiyi “özün gerektirdiği yerde ve gerektirdiği kadar” ilkesiyle sınırlandırmıştır. Örneğin Celaleddin’e seslendiği rubaide “heyulâ”, “illeti ulâ” ve “suret hemi zillest” deyişlerini özel etki amacıyla kullanır. Ancak 23 rubaînin tümünde geleneği anımsatabilecek sadece üç dört sözcük görülür. Bu nedenle Nâzım’ın modernleşme çabasını sadece “gelenek’in dönüştürülmesi”ne bağlamak habbeyi kubbe yapmak anlamına gelir. Çünkü az çoğu kapsamaz!

Nâzım Hikmet üzerine düşünmeye çalışanlar, nedense, onun Türkiye’den ayrıldıktan sonra yazdığı şiirlerle ilgilenmezmiş gibi görünürler. Eleştirmenler arasında onun yurtdışında, dilini yaşayamadığı için, “performans kaybı”na uğradığına inananlar da vardır. Bence Nâzım’ın yurtdışında yazdığı son şiirleri (gelenek karşısında

iyice bağımsızlaştığı için) büyük bir evrimin ve dönüşümün belgeleridir: “Sabah Karanlığı”, “Yüzüne mavi bir tanyeri gibi çekilmiş olan gözleri” dizesiyle taçlanan “Güney Dağlarının Hatırasında Kalan”, “Vera’nın Uykudan Uyanışı”, “Piri Reis’in Hartası”, “Saman Sarısı”, “Havana Röportajı”, “Bir Şehirde Tramvaylarla Yapılmış Gece Gezintileri Üstüne”, “Yılbaşı Ağacı”, “Severmişim Meğer”, “Tarusu Yolu”, “Nerden Gelip Nereye Gidiyoruz”, “Tanganika Röportajı” gibi şiirler 1960’larda evrensel şiirin ulaştığı burçlarda yazılmıştır. Şiirsel ağırlık söz konusu olduğunda Türkiye’de ve mapushanede yazdığı hiçbir şiirden daha az ağır değildirler. Şiir ile düzyazının sularının birbirine karışır gibi olup kesinlikle karışmadığı bir kavşakta şiirini sırat köprüsünden geçirmiştir. Nâzım, 1950 öncesinde olduğu gibi sonrasında da “deneyci” ve “öncü” niteliklerini yitirmemiştir.

Yazımı bitirirken genç Nâzım okurlarından iki ricam olacak: Aziz Çalışlar’ın, ikinci basımı Evrensel Kültür Kitaplığı tarafından yapılan *Nâzım Hikmet-Sanat ve Edebiyat Üstüne* derlemesi ile Nâzım’ın *Son Şiirleri*’ni (1959-1963) mutlaka okumalılar. Ardından “Türk şiiri”ni bir kez daha okusunlar. Sanırım, oynamaz sanılan taşların yerinden oynadığını görecekler.

ÇAĞDAŞIMIZ ŞAİR HİKMET¹

Şair kasaplık mal olmadığı için etini kemiğinden ayıramazsınız. Kasaba tarif ettiğiniz gibi, “Döş tarafından olsun, kemiksiz.” diyemezsiniz. Şair, hayatıyla ve şiiriyle bir bütündür, eti kemikten ayırır gibi hayatını yapıtından ayıramazsınız.

Nâzım Hikmet'i gerçekten okumak ve anlamak, onun evrensel boyutlarını kavramak istiyorsanız onun şiirini hayatından, özel hayatından, komünistliğinden, sürgünlüğünden ayıklamaya kalkışmamalısınız. Özellikle de “Şiiri bir yana, komünistliği bir yana.” dememelisiniz. Nâzım Hikmet'i bütünlüğü içinde okur ve severseniz, korkmayın, komünist olmazsınız. Birileri de “Komünizmle Mücadele Derneği” kurmaya kalkışmazlar. Eski cumhurbaşkanlarından Süleyman Demirel bu derneği pek severdi.

Gerçi komünizm iktidardan uzaklaştı, iflas etti, siyasal ufku kapandı, doğudaki demir perdesi tıpkı Berlin'deki ünlü duvarı gibi yıkıldı. Ama Nâzım Hikmet'in komünistliği adının önünde ve arkasında duruyor.

Çağdaşımız, çağının çağdaşı Nâzım Hikmet'i sevecekseniz, dikenine (dikense) katlanacaksınız. Çünkü Nâzım Hikmet komünist olmasaydı, yazdığı şiirlerin hiçbirini yazamaz, atlayıştan vazgeçen bir yüksek atlayıcı atlet gibi ulaştığı şiirsel düzeyin ancak altından

1 Radikal Kitap, 11 Ocak 2002, *Mevsimsiz Yazılar*, Doğan Kitap, 2002

geçebilirdi.

Enver Ercan, 1986 yılının aralık ayında, Aziz Çalışlar, Onat Kutlar ve beni bir araya getirip bir toplu söyleşi düzenlemiş ve söyleşinin tutanaklarını “Nâzım Hikmet 85 Yaşında” başlığı altında Yeni Düşün dergisinin Ocak 1987 sayısında yayımlamıştı. O metinden bir alıntı yapacağım:

“Nâzım’ın kişiliğine baktığımız zaman şöyle bir birlik görüyoruz: bütünsel bir insan bireyi. Ki insan bireyi dediğimiz şey tarihsel, toplumsal, ekonomik, psikolojik bir varlıktır, yani bütünsel bir varlıktır. Bu bütünsellik içinde, Nâzım’ın varlığında büyük bir tutarlılık görüyoruz. Zaten Nâzım bunun bilincinde olan bir şair ve insandı. Şiiri-ne izleksel, temasal açıdan baktığımız zaman, gene yapısal ve dilsel açıdan baktığımız zaman, bugün de bir bütün olarak devam ettiğini görüyoruz. Bir fire söz konusu değil, zamanaşımı da kesinlikle söz konusu değil. Elli yıl önce olduğu gibi bugün de yeni ve öncü bir şair, hem izleksel hem de biçimsel açıdan.”

C

Yazıma üç yıldız koyup günlük gazetelerimi okurken, 28 Aralık tarihli *Hürriyet* gazetesinden, 36 yıl önce TBMM’de kavga eden Şadi Pehlivanoglu ile Çetin Altan’ın barışmış olduklarını öğrendim. Aslında, kavgadan çok Çetin Altan, Pehlivanoglu’nun saldırısına uğramıştı. Pehlivanoglu olayı şöyle anlatıyor:

“Dönemin içişleri bakanı olan Faruk Sükan, Meclis Genel Kurulu’nda bakanlığının bütçesi üzerinde konuşma yapıyordu. Sükan konuşurken, Altan kendisine laf atmaya başladı. Sükan da ona dönerek, ‘Sen Nâzım Hikmet için büyük şair demiştin. Hep böyle şeyler yaparsın.’ dedi. Çetin Altan bunun üzerine, ‘Şimdi de söylerim. Nâzım Hikmet büyük vatan şairidir.’ diye karşılık verdi. Bu lafları

duyunca benim tepem attı. Adalet Partisi sıralarından kalkarak salonun diğer ucundaki İşçi Partisi sıralarına koştum ve Altan'a yumruğu yapıştırdım. Ben yumruğu atınca yere düştü. Diğer arkadaşlar da arkamdan gelip üzerine çullandılar. Bunun üzerine Çetin Altan korkuya kapıldı ve 'Çocuklarım var, öldürmeyin beni.' dedi. Biz de zaten yatışmıştık. Onu bırakıp yerimize döndük."

"Pehlivanoğlu, bu olay için pişman olup olmadığı sorusuna karşılık, 'Tabii o yıllarda ben çok genç ve heyecanlı bir kişiliğe sahiptim. Tahammülsüzlük vardı.' dedi. Pehlivanoğlu, Altan'ın da o yıllarda İşçi Partisi'nin en haşarı üyesi olduğunu söyledi. Bu kavgaya neden olan 'Nâzım Hikmet büyük vatan şairidir.' sözleri için şimdi ne düşündüğü sorulması üzerine de Pehlivanoğlu, 'Şimdi Nâzım Hikmet'e övgü yapmak serbest. Her tarafta övgü düzülüyor. Artık komünistlik de kalmadı. Çetin Altan da benim gibi ortacı oldu. Onunla benim aramda fark kalmadı.' dedi."

1965 yılında Pehlivanoğlu büyük bir olasılıkla Komünizmle Mücadele Derneği üyesiydi, Çetin Altan ise Marksist İşçi Partisi'nin milletvekiliydi. Şimdi "orta"da birleşmişler. Oysa "komünist" Nâzım Hikmet olduğu yerde duruyor. Bu sıfattan kimse arındıramaz onu!

Ben şanslı adamım, önem verdiğim bir yazıyı yazarken böyle beklenmedik yardımcıları çıkar. 35-40 yıl önce Nâzım Hikmet yüzünden adam döven kafa, şairin nefret odağı olan ideolojisi bugün bozguna uğradı diye o şairi sevemez, böyle bir şeye hakkı yoktur. Yani Şadi Pehlivanoğlu, 37 yıl önce Nâzım Hikmet yüzünden dövdüğü Çetin Altan'la barıştığı için "şair"i sevme hakkına sahip olamaz. Aslında Şadi Pehlivanoğlu herhangi bir politik evrim geçirmediği gibi hoşgörü erdemine de ulaşamamış. Nâzım Hikmet'i, kendisi beğeni değişikliğine uğradığı için değil, ideolojik evrim geçirdiği için de değil, Nâzım Hikmet gerçeği "de facto"laştığı için metazori kabul ediyor. Bu da bir aşama.

Nâzım Hikmet sadece yazınsal olarak değil siyasal olarak da Türkiye’de bir mihenk taşı olmuştur!

c

Bazıları Nâzım Hikmet ile Yahya Kemal’i karşılaştırmaya pek meraklıdılar. İkisi de Doğu-Batı sentezi yapmışlar(mış). Nâzım Hikmet’in herhangi bir sentez yapmadığı bir yana, ister “sentez” ister “analiz” ortamında olsun bu iki şairi mukayese etmek son derece yanlıştır. Nâzım Hikmet biçim ve içerik açısından tam anlamıyla yenilikçi ve devrimci bir şair, Yahya Kemal ise, aynı bağlamda, iyi bir “tutucu” örneği. Yahya Kemal divanın dışına çıkınca tam anlamıyla bir acemi şair. Yahya Kemal geçmişin çağdaşı, Nâzım Hikmet ise çağının ve geleceğin çağdaşı. İki şair ancak böyle mukayese edilebilir. Neymiş, iki şair de Doğu-Batı sentezi yapmışlar, Nâzım Hikmet’in şiir sesinde divan şiirinin geleneksel sesi varmış. Belki vardır. Ama nerede ve ne için olduğunu yanıtlamadan bu noktada da mukayese yapılamaz.

Nâzım Hikmet “yeni” bir şairdir çünkü Cumhuriyet gibi tam anlamıyla bir kopuşmayı temsil etmektedir. “Cumhuriyet”in şairidir, onun ürünüdür. Nâzım Hikmet, şiirinin kimyasını divan ve halk şiirlerinin kimyasından ayırmış ve çağdaş evrensel şiire açılmıştır. Bu açılma Tanzimat şairlerinin biçimsel ve anakronik açılımına benzemez. Nâzım, evrensel şiire açılırken, dönemin öncü şairlerinden hiza ve istikamete bakmıştır. Oysa yaşça kendisinden daha genç olan, A. H. Tanpınar, A. M. Dıranas, C. S. Tarancı, Z. O. Saba gibi şairler 1940’lı yıllarda Baudelaire’den ve hece vezninden öteye geçememişlerdir. Dolayısıyla, Nâzım Hikmet, hem kendisinden yaşlı şairlerden hem de daha gençlerden çok daha çağdaştır. Nâzım Hikmet’e bir “ikili” mukayese uygulayalım. Şunu görürüz: Tema bağla-

mında, alabildiğine geniş insansal ve toplumsal sorunları kapsamaya ve içermeye çalışan bir zenginlik ki bu tema, bu temalar içinde, geçmişe bugünün içinden bakan, gelecek karşısında da çok sağlam temellere dayalı ve düşünsel açılımlar yapabilen bir şair. Aynı zamanda bir şiir düşünürünün de varlığını görürüz. Her temayı en iyi şekilde açıklayacak, bu temayı en iyi estetik yapıya kavuşturacak bir yöntem getirdiğini ve önerdiğini görürüz. Çünkü perspektifi, yöntemi, yöntembilimi çok yeni, çok genç... Nâzım Hikmet, Rimbaud ile Lautréamont'un şiirsel dolaşıma getirdiği düzyazı şiiri kullanım tarzıyla da yenilikçi ve örnek bir şair. Örneğin *Benerci Kendini Niçin Öldürdü?*, *Taranta Babu'ya Mektuplar*, *Şeyh Bedreddin Destanı*, *Kuvayı Milliye*, *Memleketimden İnsan Manzaraları* ve *Jokond ile Si-Ya-U* genelde birbirine çok yakın akrabalıklar, akrabalık bağları taşıyan temalara sahip oldukları halde şiirsel ve dilsel yapılarının farklı olduklarını görürüz. Yani Nâzım Hikmet söylem bağlamında tek boyutlu ve tekrarcı değildir, geleneği hedeflemez, onu kendine katar. Ki bu, Yahya Kemal'in karşıtı bir tavidir.

Yahya Kemal ufak tefek rötuşlarla geçmişin, divan şiirinin estetiğini ve zihniyet dünyasını yeniden üretiyor, "yeni" konusunda son derece beceriksiz ve yeteneksiz; Nâzım Hikmet ise onun yeniden ürettiği şeyi reddetmiş ve yeni bir estetiğin ve zihniyet dünyasının peşine düşmüş... Ama yeni yapıyı bina ederken, gerektiğinde, eski yıkılmış yapının taşlarını kullanmayı da ihmal etmiyor.

c

Nâzım Hikmet'in şiirde bir Doğu-Batı sentezi yapmayı amaçladığını sanmıyorum. Biçim ve yapı açısından Doğu ve Batı şiirlerinin sentezini mi yapmıştır? Yoksa bu sentez, tematik ve içeriksel midir? Hayır, ikisi de değil. Nâzım, 1920'lerde köktenci bir devinim ve atı-

lmla yatak değiştirmiş ve o yıllarda yazılan evrensel şiirin yörünge ve yoluna girmiştir. Ama başkalarının ne yazdığına bakıp onları izlememiş, kendisi neyi yazmak gereksinimi duyuyorsa onu yazmıştır. Daha başlangıçta bile, özgün ve yenidir, çağının çağdaşıdır. Bu özelliğiyle, Nâzım Hikmet'i en önemli öteki çağdaşlarının yanına koyabilirsiniz. Örneğin yirmi yıl sonra yazacağı *Memleketimden İnsan Manzaraları* onun *Kantolar*'ıdır. Ezra Pound'un *Kantolar*'ı da bir tür onun kendi *İnsan Manzaraları*'dır. Ama (her nasılsa) Doğu ile Batı'nın sentezini yaptığı ileri sürülen Yahya Kemal'i herhangi bir XX. yüzyıl şairinin yanına koyamazsınız. Çünkü çağının ve geleceğinin çağdaşı değildir. Onu ancak bir XVIII. ya da XIX. yüzyıl şairinin yanına koyabilirsiniz.

Nâzım, *Rubailer*'inde ne sufîdir ne de Mevlevîmeşreptir. Rubai biçiminin dize yapısını ve zaman zaman da uyaklar kullanmıştır. Bunun sonucu olarak, kuşkusuz, rubaimsi bir tını çıkar. O kadar. Temalar ve içerikler rubai dünyasına ait değildir. Nâzım Hikmet, rubai tarzının biçim ve biçeminden yararlanmamış, ona benzeyen bir yapı içinde, ağızda gezdirdiği yeni şiiri söylemiştir. Öyle ki sırtı rubai dünyasına dönüktür.

Nâzım'ın, *Şeyh Bedreddin Destanı*'nda divan şiirinden yararlandığı söylenir. Geleneksel şiirimizin "geleneksel sesi"ni yeniden ürettiği için başarılı sayılır. Ve bu uzun şiirin ulaştığı başarı, şairinin divan şiirini unutmamasına bağlanır. Nâzım, bu şiirde herhangi bir aruz kalıbı kullanmış mıdır? Biraz çaba gösterirseniz, bir aruz kalıbına (tesadüfen) uyan birkaç dize bulabilirsiniz. Aynı çabayla, benim şiirlerimde bile aruz kalıbı bulmak mümkündür.

Doğrudur, destanın özellikle giriş bölümünde divansı bir hava ve ses yakalanabilir. Nâzım, dünü ve bugünü aynı düzlem ve anda, eşzamanlı algılamak ve algılatmak istediği için bu yönteme başvurmuş olabilir. Tarihsel tipikliği yansıtmak için bir olanağı özel efekt

olarak kullanmaktadır. Bu tutumu, geçmişe kement atma özlemiyle karıştırmamak gerekir. Nâzım Hikmet'in yenilikçi şair ve şiir bilinci "Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin" temasını onu yeniden üretmek için ele almamıştır. Tam tersine çağdaş bir olguyu dile getirmek için yapmıştır bunu. Tıpkı Yannis Ritsos'un Grek mitolojisinin kişiliklerinden hareketle dramatik şiirler yazması gibi. Aynı yöntemi Pablo Neruda *Canto General*'de kullanmıştır. Dikkat ederseniz kullanılan bir biçim olanağı değil yöntemdir, yöntem birliğidir. Vechi Timuroğlu'nun tanımıyla (*Adam Sanat*, sayı 191, Aralık 2001) "yenilik bilincinin, yenilik coşkusunun ve yeniyi kucaklayan tarihsel bilinç" in birliğidir.

c

Nâzım Hikmet'in çağının ve geleceğin çağdaşı, evrenseli yeni, yenisi evrensel, büyük şiiri önümüzde duruyor ama bizler henüz Nâzım'ın "N"si çevresinde dolaşıp duruyoruz.

NÂZİM HİKMET DOSYASI I

Dosyanın ortaya attığı sorunsalı ele almadan önce 15 Ocak 2010 tarihli Hürriyet gazetesinde, Nâzım Hikmet’in doğum yıldönümü münasebetiyle yayımlanan “Nâzım Hikmet Yaşıyor” başlıklı yazımı birlikte okuyalım:

“Akıllarınca bir denge sağlamak için Nâzım Hikmet’le birlikte Necip Fazıl Kısakürek’in adını da anarlar. Şiir severler ise, sağ hır çıkarmasın diye bu saçma eşleştirmeye karşı çıkmazlar. Oysa Necip Fazıl sıradan bir şairden daha fazla bir şair değildir. Çünkü ne çağının çağdaşıdır ne de bir simyacısıdır. Uyguladığı ölçü (vezin) ve uyak (kafiye) zevkiyle takır-tukur bir şiir esnafı.

Ben 1930’larda yazılan dünya şiirinin mihenk taşına vurmadan hiçbir Türk şairini değerlendiremem. Aynı şeyi 2010’lar için yaparım, yapacağım.

Bütün zamanların en büyük dünya şairlerinden biri olan Nâzım’ın hiç kötü şiiri yok mu? Olmaz olur mu? Kötü şiir yüzde on, miadı ve kullanım süresi dolmuş şiir yüzde on, zamandan kaynaklanan hasar yüzde beş. Kimileri bu toplamı yüzde elli’ye çıkartır ama ben yüzde yirmi beş’ten yukarı çıkmam.

Ama Nâzım’da fire oranı yüzde on’u bile bulmaz. Yüzde doksan üretim yepyeni, gıcır gıcır, ayakta! Köhneme, çatlama, tıknefeslik arama!

Nâzım Hikmet 15 Ocak 1902’de doğmuştu. Demek ki 108 yaşında.

Babam da 1902 doğumluydu. Nâzım 1963 yılında öldü, babam 1978’de. Oğlum Tanbey Nâzım’ın öldüğü yıl doğdu. Babam Nâzım’ın yattığının üçte biri kadar yattı damda!

Görüldüğü gibi bizim ailenin simya ve kimya ilişkileri vardır Nâzım’la!

Cumhuriyet’i ve tek parti CHP’sini yere vurmak için ikisinin Nâzım’ı haksız yere hapsedtiğini ileri sürerler. Doğrudur! Nâzım haksız yere mahkum edilmiş ve 15 küsur yıl mahpus damında yatırılmış.

Cumhuriyet ve CHP iktidarının Nâzım’a zulmetmesinin önemsiz olduğunu söyleyecek değilim elbette! Ama Nâzım, kendisine düşman muamelesi yapan düzen ve hükümet ile “devlet”, “ülke” ve “millet”i birbirine karıştırmadı. Hayır!

Nâzım kurulu düzeni değiştirmek istiyordu. Düzen Nâzım’a karşı kendini korudu ve bu koruma işlemi içinde türlü fesat çevirerek onu alt etti, yendi. Ama bu bir güreş gibi, boks maçı gibi düşünülmeli. Nâzım o maçta sadece yenildi ve yenilgisini centilmence kabul etti. Soylu bir şövalye gibi kabul etti ama sapmadan, değişip dönüşmeden yoluna devam etti.

Nâzım’ı Türkiye Cumhuriyeti Devletine, Türkiye toplumuna düşman etmeyen, onlardan nefret ettirmeyen ve öç alma serüvenine sürüklemeyen işte bu iç dengedir; ruhsal ve zihinsel dengedir. Nâzım bu denge sayesinde sağlığını korumuş ve büyük yapıtını mahpus damında bile yaratmayı sürdürmüştür.

Nâzım’ın yurtiçi hayatında olduğu gibi yurtdışı hayatında da ülke aleyhine tek bir eyleme, tek bir yapıta, tek bir söz ve yazıya rastlanmaz. O düzeni, düzenin iktidarını ve düzenin bekçi köpeklerini eleştirmiştir! Onu örnek alanlara ne mutlu!

Nâzım ile, 12 Mart ve 12 Eylül “zede” ve “zâde”lerinin arasın-

daki kapanmaz uçurum işte buradadır. Nâzım, geçmişi, günceli ve geleceği değerlendirecek sanatsal, kültürel ve siyasal zekâ ve dehâya sahip olduğu için savrulmamış, aksine bilenerек yoluna devam etmiştir.

12 Mart ve 12 Eylül'ün yeteneksiz mağdurları(!) ise yenilgilerinin nedenini ilahileştirerek cumhuriyet, devlet ve halk düşmanı olmuşlar; kimlik ve kişiliklerini yitirmişler, iktidar kervanının peşinde sindirilmemiş arpa arayan farelere dönüşmüşlerdir.”

NÂZİM HİKMET DOSYASI¹ II

Nâzım Hikmet başta olmak üzere parmakla sayılacak birkaç şairin dışında Türk şairi genel olarak şiiri, özel olarak çağdaş şiiri hiç mi hiç anlamamıştır. Şiir eleştirmencilerinin hiçbirisi poetika bağlamında dişe dokunur bir düşünce üretememiştir.

Bunları dört kitabımda toplanan, 1980'lerin başından itibaren kaleme aldığım kuramsal kitaplarda² anlatmışımdır.

Yüksek izninizle dersimize başlayalım:

1. Bir şiiri tek başına ve bağlantılarından yalıtarak değerlendirmek yanıltıcı ve geçici sonuçlar verir. Ancak, “bana göre”li, “bence”li öznel yöntemleri seçmiş olanlar, güncel hasatlara meraklı olduklarından, böyle bir yanılgı ve geçiciliği göze alabilirler.

Bir şiir (her şiir), bir takımada dizgesinde bağımsız bir ada oluşturur ama “bütün”e yaptığı katkı ile anlam kazanır.

Bir şiir estetik, anlamsal, sessel, organik, tarihsel, toplumsal bir örgütlenmedir. Doğal olarak da bir dilsel dizgedir. Ama bir şiiri bu niteliklerinden yalnızca birinin görüngesinden değerlendirmemiz yanlış olur.³

Tamı tamına 26 yıl önce, 1984 yılında yayımlanmış bir yazı.

1 Hürriyet Gösteri, Şubat 2002

2 *Şiir ve Gerçeklik; Tabula Rasa; Yazınsal Söylem Üzerine; Şiirde Devrim* (İş Bankası Kültür Yayınları; İmge Yayınları).

3 *Şiir ve Gerçeklik, “Şiir İnsana Benzer”, s.16-17. İlk yayımlandığı yer: Varlık Dergisi, Eylül 1984, Sayı: 924*

2. Okuma Ödevi: “Parçalanın Şiir”,¹ yazının tamamı okunacak.

Roman Jakobson: “Şiirsel dil kuramı, ancak, şiiri bir toplumsal olgu olarak ele alır ve bir tür şiir lehçebilimi (dialectologie) yaratabilirse gelişebilir”².

Jakobson “Şiir Nedir?” başlıklı makalesinde, sanatla toplum arasındaki ilişkiyi yadsımadıklarını söyler.

Roman Jakobson: “Ne Tynianov ne Mukarovski ne Chklovski ne de ben, sanatın kendi kendine yeteceğini savunuyoruz, tersine sanatın toplumsal yapının bir parçası, öteki oluşturunlarla (composant) ilişkili, bağıntılı olduğunu gösteriyoruz çünkü sanat alanı ve bu alanın toplum yapısının öteki alanlarıyla olan ilişkisi, durmadan, eştimsel olarak değişir. Bizim vurguladığımız sanatın ayrılması değil fakat estetik işlevin özerkliğidir.”³

Şimdi sizin “Nâzım Hikmet Dosyası”ndan buraya bölüm aktararak okuyalım:

“...insanlık için kurtarıcı olduğu kabul edilen ama bugün eski ihtişamını yitirmiş gözüken ideolojilerin yanı sıra, kapitalizmi tek ve geçerli sistem olarak kabul eden dünya görüşlerinin de inandırıcılıklarını kaybettiği; öte yandan geçerliliklerini yitirseler de insan tarafından yaratılmış uygarlıkların aynı biçimde olmasa da insanal değerler taşıdığı ve demokrasinin, ve gittikçe gelişen demokratik değerler olarak taçlandırıldıkları bir dönem.

Böyle bakınca ve N. Hikmet şiirini oluşturan temel parametreler (sosyalizm, sınıf savaşı, eşitlik, kardeşlik,vb.) göz önüne alınınca N. Hikmet’in günümüz için taşıdığı poetik değer ne olabilir sizce? Ya da N. Hikmet günümüz insanına ve geleceğine ne söyler?”

1 Tabula Rasa, “Parçalanın Şiir”, s. 34-51. İlk yayımlandığı yer: Adam Sanat Dergisi, Mayıs 1988

2 age. s. 49

3 age. s. 49-50

Gelin ilkin şu noktada anlaşalım: Bir şiir yapıtı ne değildir?

Yanıt: Marx-Engels'in *Manifesto*'su değildir.

Yanıt: Hitler'in *Kavgam*'ı değildir.

Yanıt: Adam Smith'in *Ulusların Zenginliği* değildir.

Yanıt: Ekonomi, tarih, coğrafya, yurtbilgisi değildir.

Yukarda yazdığım yanıtların içerdiği mesajlar, belli bir çağ, zaman ve mekânın yani Roman Jakobson'un sözünü ettiği toplumsal yapının oluşturuculardır. Ve sanat yapıtı bu toplumsal yapıdan görece bağımsızdır; bu toplumsal yapıya görece bağımlıdır.

Sanat yapıtını oluşturan asıl etken yani estetik eylem, estetik işlev tamamen özerktir.

Bizi ilgilendiren de estetik eylem ve işlevin yarattığı sonuçlardır.

Sanat yapıtının özsuu, hayat suyu ve motoru da bu sonuçların yarattığı doğal üründür.

Estetik eylem ve işlevin dışında kalan oluşturucuların tamamına ideoloji diyelim. Estetik eylem ve işlev bu ideolojiye görece bağımlı olsa bile estetik planda tamamen özerktir. Yoksa *Komünist Manifesto*, *Kavgam* ve *Ulusların Zenginliği* en büyük şiir olurdu.

Okurlar, yazarlar ve şairler arasında Lucien Goldmann'ın adını anımsayan var mı? Geçen yüzyılın 70'li ve 80'li yıllarında adı çok geçerdi. Yani Türk edebiyatı günümüzdeki kadar cahilleşmeden önce. Lucien Goldmann, herhangi bir çağın düşünsel yapısını o çağda üretilmiş önemli yapıtları özetleyerek anlayabileceğimizi söyler.¹

Bu, her gerçek sanat yapıtının yaratıldığı dönemin zihinsel yapısını yansıttığı anlamına gelir. Burada dikkatlerimizi toparlayalım: Zihinsel yapının ortadan kalkması, değişmesi, evrim geçirmesi o sanat yapıtının estetik işlev ve değerlerinin yok olmasına yol açmaz. Çünkü sanat yapıtı para olmadığı için bir yasa ya da yönetmelik ile

1 *Şiir ve Gerçeklik*, "Yapısalcılık Karşısında Zorunlu Bir Alan Savunması", s.189-191. İlk yayımlandığı yer: Varlık Dergisi, Kasım 1983, Sayı: 916.

yürürlükten (tedavülde) kalkmaz.

Böyle olmasaydı, ulusal ve evrensel edebiyatlar, sanatlar birbirlerine zincir baklalarıyla bağlanarak ortaya çıkmazlardı.

Ezra Pound bir faşisttir.

T.S. Eliot bir katoliktir.

Paul Claudel sıkı bir katoliktir.

Mayakovski sıkı bir devrimci komünisttir.

Pasternak, Anna Ahmadova dönemin komünist partisi ile uzlaşmamıştır.

Nâzım Hikmet, Türkiye'nin düzeni tarafından cezalandırılmış, Sovyetler Birliği yönetimi tarafından kuşkuyla karşılanmış bir komünisttir.

Yannis Ritsos, Nicolas Guillen, Rafael Alberti komünist idiler.

Komünizm öldü, o halde bu şairlerin şiirleri de mi öldü? Sanat ve edebiyatın bu türden ilişkisi yoktur siyaset ile. Diyelim ki öldü. O zaman nereye koyacağız Berthold Brecht'i?

Ezra Pound'un *Kantolar*'ı ile N. Hikmet'in *Memleketimden İnsan Manzaraları* arasında, oluşturu malzemeler bakımından büyük bir benzerlik vardır. Biri faşist, öteki komünist!

İki yapıt da henüz aşılmamış bir yeniliği temsil ediyorlar. Nedir o yenilik?

İki şair de yapıtlarında sinema montaj (kurgu) tekniğini, mevcut bütün anlatı olanaklarını (roman, tiyatro), gazeteyi şiire sokmuşlardır. Bu iki yapıt da bir söylemler bireşimidir. N. Hikmet bu bireşimi yaparken geleceğin şiirini yazdığının bilincindeydi.

İnsanlar bu cehaletleriyle bezdiriyorlar beni. Nâzım Hikmet büyük komünist olduğu için büyük şair olmadı. Büyük bir humanist, büyük bir hak ve adalet savunucusu, büyük bir şiir teknisyeni oldu-

ğu için baş şair oldu.

Sanayi toplumu ile yeni yazınsal biçimler arasında karşılıklı bağımlılıklar vardır. Bu bağımlılıkları *Kantolar ve Memleketimden İnsan Manzaraları*'nda ve N. Hikmet'in bütün dramatik şiirlerinde görürüz.

Okumayı bilen biri, Homeros'ta, Kral'ın kızı ile köle kızın ırmak kıyısında birlikte çamaşır yıkayışlarının betimlemesini okurken, toplumsal yapının "aile köleliği" evresinde olduğunu şıp diye anlar. Aile köleliği, toprak köleliği ortadan kalkmıştır ama Homeros'un yapıtı okunmaktadır.

Lucien Goldmann'ın yazınsal yaratı ile ilgili şu sözlerini birlikte okuyalım:

"Yazınsal yapıt toplumsal hayatta iki temel görevi yerine getirir:

Sadece kolektifbilinci yansıtmaz ya da sadece gerçekliği kayıt altına almaz ama kurmaca (sanal) bir planda içeriği kolektif bilinçten tamamen farklı bir evren yaratmak suretiyle insanların kendi kendilerinin bilincine, kendi duygusal, zihinsel ve pratik yönelimlerinin bilincine varmasını sağlar.

İkinci olarak ve aynı zamanda, uzlaşmaların yol açtığı çeşitli engellenme ve yoksunlukları ve gerçeklerin zorladığı kaçınılmaz tutarsızlıkları telafi edebilecek bir doyum da sanal planda insanlara vermek zorundadır."¹

Arkadaşlar! Okuyun lütfen! Bütün Türk şiiri antolojisini döne döne okuyun lütfen. Sizin cahil paşa gönlünüz istiyor diye, oluşturuca göstergeler değişti diye büyük bir şiir ve şair tedavülünden kalkmaz. Aksine, okur ve yazar olarak, siz dolaşımın dışına atılırsınız. Bu nedenle atanız Nâzım Hikmet'i adam gibi, sindire sindire okuyun!

Antolojiyi okumak da yetmez. Nabzınıza göre şerbet veren yeteneksiz ve donanımsız eleştirmencileri atlayıp, yazınsal yapı ve söy-

1 Lucien Goldmann, *La Création culturelle dans la société moderne*, Denoël/Gonthier, 1971, S.97

lemi ele alan, doğru dürüst öğretici kitaplar okuyun.

Ve en sonunda ağzınızı iyice dezenfekte ettikten sonra Nâzım Hikmet adını ağzınıza alın.

Biraz ağır mı oldu? Eh olacak o kadar. Siz kaşındınız!

NÂZİM HİKMET'E PİSLİK SIÇRATMAYIN¹

Ermeni soykırımı iddialarını kabul etmeyi bir tür saygınlık haline getirmek istiyorlar. Bu iddiaları kabul etmeyenler yazar, sanatçı ve aydın sayılmıyor. Haftalık Nokta dergisi (Sayı:8, 21/27 Aralık 2006) de çorbayı tuzlamaktan geri kalmıyor. Dergi, Nâzım Hikmet'in çok güzel bir portresini kapak yapmış. Uzaktan gören, Nâzım'ın herhangi bir gününün kutlandığını, anıldığını sanır. Meğer Ermeni fesadına destek söz konusu imiş...

Dergi kapağının altında şunlar yazıyor: "Sanıldığı gibi değilmiş: Solun ve İslamcılığın sembol isimleri Ermeni meselesinde sözlerini söylemişler!"

Sağın simgesi: Said Nursi. Solun simgesi: Nâzım Hikmet.

Said Nursi'nin meşrep olarak Ermeni soykırımı iddiasını kabul etmesi epeyce olası ama Nâzım Hikmet için bunun mümkün olmayacağını biliyorum. Ama ne olursa olsun, Ermeni soykırımını Fethullah Hoca'ya, Adnan Hoca'ya, bütün tarikat şeyhlerine ve Eski Tüfekler'e de onaylatmak gerekiyor. O zaman geriye Kemalistler ve dinozor solcular kalır.

*“bakkal karabetin ışıkları yanmış
 affetmedi bu ermeni vatandaş
 kürt dağlarında babasının kesilmesini
 fakat seviyor seni çünkü sen de affetmedin
 bu kararı sürenleri Türk halkının alnına”*

Nokta dergisine göre, “Akşam Gezintisi” adlı şiirin bu 5 dizesi Nâzım Hikmet’in Ermeni soykırımı iddialarını kabul ettiğinin kanıtı imiş.

Gene Nokta dergisine göre, bir üniversitede karşılaştırmalı edebiyat profesörlüğü yapan Murat Belge “Nâzım Hikmet benim çok sevdiğim bir yazar. Ermeni soykırımı konusunda böyle bir şiirinin çıkmasına da çok sevindim. Öbür türlü canımı sıkardı.” diyesiymiş. Murat Belge canını sıktırmayı sürdürsün, çünkü bu 5 dize Ermeni soykırımının kabulü yönünde yorumlanamayacağı gibi 99 türlü de yorumlanabilir: “Ermenileri Kürtler kesmiş ve suçu Türklerin üzerine atmıştır. Ve böylece Türk halkının alnına kara leke sürülmüştür!” Oldu mu?

Aynı karşılaştırmalı (“karşılaştırmalı” değil) edebiyat kafasına göre, Nâzım Hikmet *Memleketimden İnsan Manzaraları*’nı yazdığı için Kemalist ve ulusalcıdır; *Rubailer*’i yazdığı için hem ateist-materyalist hem de Müslümandır; “Akrep gibisin kardeşim” dediği için Türk düşmanıdır; çınar ağacını Türkleştirdiği için ırkçıdır. Üstelik adam komünistlikten hapis damına girmiş, yurtdışına kaçarak memleketine ihanet(!) etmiş...

Nâzım Hikmet’in Ermeni soykırımını ya da soykırım iddialarını onaylayan yazılı tek cümlesi ve tek şiiri yok. Lafa inanmaya gelince ben kendi kulaklarımla duyduklarımı inanırım. Nâzım Hikmet’in yakın arkadaşı, Ermeni asıllı Fransız şair Ruben Melik, Sofya’nın

Moskva Park Hotel'inde, Kemal Özer'in huzurunda bakın bana ne demişti: "Siz Türklerin en komünistiniz bile Kemalist. Nâzım da hep senin gibi konuşmuştu Moskova'da. 'Türk Komünist Partisi'ne de soykırımı kabul ettiremezsiniz.' demişti. Bu ne iştir iki gözüm?" (Hürriyet, 02.03.05)

Bu ne iştir iki gözüm Nokta dergisi, iki gözüm Murat Belge, "Ermeni soykırımı"na karşı alınan tavrın bir yazınsal değer ölçütü olması mümkün müdür? Ama Cumhuriyet tarihine çamur atmak, İslamcı AKP'yi desteklemenin en ilkel ve en kaba yöntemidir.

EFENDİLER, NÂZİM HİKMET'E SAYGI!¹

Bir süredir inatçı bir gereksinimle Nâzım Hikmet üzerine yazılmış kitaplar okuyorum: Zekeriya Sertel'in *Mavi Gözlü Dev'i* (Dünya Kitapları), Dr. Antonina Sverçevskaya-Prof. Dr. Svetlana Uturgaury ikilisinin *Kardeşim Nâzım'ı* (Cem Yayınları), Anjel Açıkgöz'ün *Bizim Radyoda Nâzım Hikmet'i* (TÜSTAV), Memet Fuat'ın *Nâzım Hikmeti* (Adam Yayıncılık).

Yaptığım şu: Bir okumanın ötesinde ahlaki, etik, felsefi ve siyasal bir arayış... Yarın Nâzım Hikmet'in doğum günü. 105 yaşına girecek.

Son on gün içinde üçüncü kez Nâzım Hikmet yazılarıma giriyor. Çünkü onun hayatının, duruş, davranış ve tepkilerinin bir denek taşı olduğunu düşünüyorum. O, Cumhuriyet döneminin bütün "gerçek" Marksistlerini, komünistlerini, sosyalistlerini de temsil ediyor. Bu insanlar devletin düzenini, rejimini değiştirmek istediler, statüko ile, düzen partileri ve iktidarları ile mücadeleye girdiler. Dönemin antidemokratik yasaları tarafından cezalandırıldılar, yıllarca hapis yattılar; antidemokratik yasaların zalim uygulayıcılarının işkencesinden geçtiler; polis tarafından izlendiler, işsiz kaldılar, aileleri aç

ve sefil oldu; istikballeri ve ocakları söndü. Zaman karabasan gibi çöktü üzerlerine. Ama hiçbirisi Cumhuriyet'e, ulusa, halka küsmedi, hiçbirisi Cumhuriyet ve ulus aleyhine bulunmadı, kimseye şikayet etmedi. Yüksek bilinç düzeyleri Devlet ile Hükümet'in siyaset ve uygulamalarını birbirinden ayırmayı başardı. Çoğu, işkencecilerini bile bağışladı.

Toplumsal devrimlerin, evrimlerin ve değişimlerin sabır ve özveri gerektiren imeceler olduğunu, elden ele katkı düzeni olduğunu biliyorlardı. Bu nedenle, acilciler gibi yenilgilerden sonra sapıtmadılar; Cumhuriyet'i, ulusu, halkı satmadılar, dönmediler. Toplu ve bireysel çilelerini yaşadılar, yaşıyorlar.

Yukarda sözünü ettiğim *Bizim Radyoda Nâzım Hikmet* kitabını okuyun, yani 1958-1963 arasında yaptığı konuşmaların metnini... İkinci Cumhuriyetçiler, neoliberaller ve onların ücretli askerleri dışında kalan herkes bu metinlerin altını imzalar. Çünkü Nâzım Hikmet'in eleştiri hedefi Türk halkı, Türkiye Cumhuriyeti değil, Adnan Menderes iktidarındır. Nâzım Hikmet bu iktidara karşı Cumhuriyet'i, devrimlerini ve Cumhuriyet halkını savunmaktadır.

"Nâzım Hikmet, bütün yaşamı boyunca, memleketini, memleketinin insanlarını hiç kötülemedi. Yalnızca, onlar için 'doğru olduğuna inandığı' düşünceleri savundu." (Memet Fuat, *Nâzım Hikmet*, s.676).

Radikal gazetesi (7.12.07) Orhan Pamuk'a itibar kazandırmak için Nâzım'ı alet ediyor. Cumhuriyet hükümetlerinin devrimci yazarlara yaptığı muamele herkesin malumu. Bir tutucu oportünist olan Orhan Pamuk'un kurulu düzenle, AKP hükümeti ile hiçbir sorunu yok. Can ciğer kuzu sarması. Sorunu ulusal devletle, devrimci Cumhuriyet'le, tarih ve halkla.

Nâzım Hikmet'in duruşu ile AKP iktidarının izinden giden Or-

han Pamuk arasındaki uçurum farkını ancak budalalar ve fesatçılar
görmez! Efendiler, ayıp diye bir şey var! Ve bu ayıbın sorumluluğu
Radikal adlı gazeteye ait!

NÂZİM HİKMET 1963'TE BUGÜN ÖLMÜŞTÜ¹

İzmir'deydi. Günlerden 3 Haziran değildi ama yıl 1963. Borno-va'daki 57. Topçu Eğitim Tuğayı'nın servis aracını uygun bir yerde durdurdum. Talim üniformalı bir teğmen olarak araçtan indim. Gazi Mustafa Kemal Bulvarı'nda epeyce yürüdükten sonra Fransız Hachette Kitabevi'ne girdim. Amacım gazete, dergi, kitap almaktı.

Baktığım gazetelerden birinin birinci sayfasında 3-4 sütuna "Grand poète turc Nâzım Hikmet est mort en exil" ("Büyük Türk şairi Nâzım Hikmet sürgünde öldü.") yazıyordu. O gazeteyi de aldım! 26 yaşında, eylül ayında terhis olacak bir yedek teğmendim. İlk kitabını o yıl yayımlamış ya da yayımlayacak bir şairdim. Sivil hayatta bir yıllık Fransızca öğretmeni idim. Şansımı gazetecilikte denemek istiyorum, deneyebilirdim ama eşim hamileydi, bu nedenle öğretmenliği sürdürmek zorundaydım.

Ve kuşaktaşlarımın çoğu gibi Nâzım'ın şiirlerinin sadece birkaçını okuyabilmiştim. Okullarda okutulmuyordu. Kendisinin de şiirinde yazdığı gibi kitapları bütün dünya dillerinde yayımlanıyor ama kendi dilinde, kendi ülkesinde yasaktı.

Büyük Türk şairin sürgünde öldüğünü yazan gazeteyi öteki gazetelerin arasına gizleyip Hachette Kitabevi'nden çıktım.

19. ve 20. yüzyıllar şairlerin kendilerini büyük davalara adadıkları bir çağdır. Biz sadece sonradan ünlenenlerin adlarını biliyoruz. Ya ünlenmeden hapisanelerde, işkencelerde ölenler, idam edilenler, iktidarlar ya da düşmanlar tarafından kurşuna dizilenler? Onları bilmiyoruz. Kuşkusuz sayıları ünlenenlerden çok daha fazlaydı.

Hapishanelerden, toplama kamplarından, sürgünlerden geçen ünlü şairlerin, idam edilenlerin, intihar edenlerin adlarını sayalım: Attila Jozef, Geo Milev, Vapzarov, Yannis Ritsos, Pablo Neruda, Nicolas Guillen, Federico Garcia Lorca, Rafael Alberti, Nâzım Hikmet ve daha niceleri. Bunlardan sadece Yannis Ritsos'u tanıdım, arkadaşım oldum, hocam oldu, şiirlerinin küçük bir bölümünü Türkçeye çevirdim.

Öyle bir çağdı. Taa 1960'larda bile Paris'i, Londra'yı, Roma'yı sürgün şairler doldurmuştu. 1990'lara kadar. 60'larda Yunanlar, 1975'e kadar. 90'lara kadar başta Şilililer olmak üzere Güney Amerikalılar.

1965'in Aralık ayında, Paris'in Globe Kitabevi'nde tanıştığım Elsa Triolet de sormuştu. "Paris'te normal şartlarda mı bulunuyorsunuz?" demişti. Fransız hükümetinin burslusu olduğumu söylemiştim. "Hele şükür!" demişti.

İkinci Dünya Savaşı'nı unutmayalım. Alman işgali altındaki ülkelerin şairleri direnme örgütlerinin içinde yer almış, önderlik yapmışlardı. René Char Fransız direnme örgütünde yüzbaşı idi.

Başta Nâmık Kemal olmak üzere II. Abdülhamid dönemi şairleri. Daha sonra tek parti 40'larının, Demokrat Parti 50'lilerinin şairleri, 12 Mart ve 12 Eylül şairleri, Madımak'ta diri diri yakılan şairler. Şair demek özgürlük demektir. Şair özgürlüğün, adaletin, eşitliğin, kardeşliğin yalvacıdır. Hapislerden, idamlardan, sürgünlerden, zulüm altında intiharlardan sonra her zaman şairler haklı çıkar. Tıpkı Nâzım Hikmet gibi! Ne dersiniz Nâzım hâlâ vatan hainliğine devam

ediyor mu? Türkiye'nin ve Türkçenin iyilik ve hayrına vatan hainliğine devam etmeli; devam etmeliyiz!

NÂZİM HİKMET'İN YENİDEN VATANDAŞ OLMASI'...

6 Ocak tarihli yazımın içinde şöyle bir cümle vardı: “Ermenilerden soykırım dolayısıyla özür dilemek; Patrikhane’nin ökümenikliğin tanınması, Heybeliada Ruhban Okulu’nun yeniden açılması için mücadele etmek türünden sorunlar on-onbeş dakikada çözülür. Elektiriği açmak gibi bir şey... Bir metin hazırlanır, Hükümet basar imzayı! Hepsi bu kadar!”

Nâzım Hikmet’in yeniden vatandaşlığa alınması için Başbakan Erdoğan talimat vermiş; bunun üzerine bir metin hazırlanmış; hazırlanan metin Bakanlar Kurulu tarafından imzalanmış... Yukarıda belirttiğim gibi iş olup bitmiş...

Değerli dostumuz Doğan Hızlan 07.01.09 tarihli “Ecevit ile Bahçeli’nin Hakkını Yemeyelim” başlıklı yazısında şöyle yazıyor: “2000 yılında zamanın Kültür Bakanı İstemihan Talay böyle bir kararname hazırladı, kararname imzaya açıldı, kararnameyi Bülent Ecevit ve Devlet Bahçeli de imzaladılar, ancak iki bakan imzalamayınca kararname yürürlüğe giremedi. / Bu iki bakanın adı biliniyor. / Zamanın Kültür Bakanı İstemihan Talay, bunları Cemil Çiçek’in televizyondaki konuşmasından sonra beni telefonda arayarak hatırlattı.”

İstemihan Talay'ın hatırlatması, Doğan Hızlan'ın bunu yazması çok iyi oldu. Gerçekten unutmuşuz. Diyelim ki MHP'li olduğunu tahmin ettiğim o iki bakan da o kararnameyi imzalasalardı, şimdi şaire yeniden vatandaşlık veren kararnameyi imzalayan AKP kadrosu 2000 yılının kararnamesine karşı çıkacaklardı belki. Bu siyaset işler böyledir.

Nâzım Hikmet'e vatandaşlık verilmesi sevindirmedi beni. Verilse ne olur, verilme ne olur?

Peki Nâzım'a parçalanan hayatını kim geri verecek? Nâzım 1951'de Türkiye'den ayrıldığı zaman oğlu Mehmet 3 aylık idi. Nâzım'ın eşi Münevver Andaç ve oğlu Memet İtalyan yazar Joyce Lussu'nun yardımıyla 1961 yılında Türkiye'den gizlice ayrıldılar. Sanırım gene 1961'de Varşova'ya Nâzım'ı görmeye gittiler. Ama Nâzım artık bir başkasıyla evliydi.

Kendinizi Münevver hanım, Memet ve Nâzım'ın yerine koyun, yüreğiniz yarılmıyor mu?

Nâzım'a yeniden vatandaşlık verenler, onun çektiklerini bir yana bırakalım, Münevver hanım ile Memet'in on yıl süren polis gözetiminde yaşadıklarını acaba değerlendirebiliyorlar mı? Münevver ve Nâzım hayatta değiller artık. Trajedinin üçüncü kahramanı Memet hayatta. Babasının toprağa verilmesi dolayısıyla Moskova'ya gittiği zaman 12 yaşındaydı. Bakanlar Kurulu'nun kararnamesi artık 57 yaşında olan Memet Hikmet'e babasını geri vermeyecek.

Bu karar üzerine şimdi Milliyetçi-Mukaddesatçılığın külüstür yazıcıları, müteşairleri "Nâzım Sovyet yalakasıydı" (Vakit,07.01.09) diye geviş getirecekler. Türkiye gazetesinde Y. Bülent Bakiler diye biri, Nâzım'ın karısı Vera'yı haftada bir gün eski kocasına gönderdiğini yazacak. Bu yazıyı iktibas eden Vakit (12.01.09) "Bu adama mı iade-i itibar?" diye manşet atacak...

Doğrudur bu türden insanların yaşadığı bir ülkenin vatandaş-

lığına alınmak itibarsızlaşmaktan da kötüdür. Bu nedenle mezarı kesinlikle Türkiye'ye getirilmemelidir. Kirletirler!

Yarın Nâzım Hikmet'in (1902) doğum günü. Bu vesile ile Nâzım Hikmet Vakfı Sanat Galerisi'nde yeni vatandaşımızla(!) ilgili bir sergi açılıyor. (Taksim, Sıraselviler Cad. No: 10)

İçimden, "Ulan!" diye, "Bre Hödükler!" diye başlayan yazılar yazmak geçiyor...

NÂZİM HİKMET RUBLE KARŞILIĞI ŞİİR YAZARDI"(!) İMİŞ¹

"Müseccel" İslamcı gazetenin 26.10.09 tarihli manşetini görünce 1950'li yılları hatırladım: Nâzım Hikmet "Ruble karşılığı şiir yazardı". O zamanlar "Müseccel" (Tescil edilmiş, sicile, mahkeme defterine geçirilmiş) sıfatı sadece komünistler için kullanılırdı: "Müseccel komünist Nâzım Hikmet vatana ihanet ediyor"u lütfen örnek cümle olarak kabul edin.

Bir de "Mimli" sıfatı vardı. Osmanlı alfabesinin yirmi yedinci harfi olan "mim", "görüldü" anlamında kullanılırdı. "Mimli" ise "Polis ve Milli Emniyet tarafından bilinen" anlamında kullanılırdı. Sağcı, dinci, ırkçı olanlar dışında bütün şairler, yazarlar mimliydi!

"Müseccel"i şimdi ben şu İslamcı gazete(ler) için kullanıyorum. Gazetenin yanlığı var: Nâzım Hikmet sadece Rus rublesi için şiir yazmazdı. ABD doları, İngiliz sterlini, Fransız frangı, İtalyan lireti, Alman markı, Türk lirası için de şiir yazardı. Elbette şiirlerini, oyunlarını, romanlarını yayımlayan yayınevleri bunun karşılığı olarak ona bir telif ücreti ödeyeceklerdi.

Ha, rublenin komünist olanı, kapitalist olanı varsa, o zaman başka. Günümüzde de başta Yaşar Kemal ile Orhan Pamuk olmak

1 Hürriyet, 8 Kasım 2009

üzere Rusya’da kitapları yayımlanan yazarlar ruble olarak telif ücreti alıyorlar. Yani emeklerinin, alın terlerinin karşılığı olarak telif ücreti alıyorlar. Ama bizim “Müseccel” İslamcı gazeteye göre telif ücreti ihanet belgesine dönüşüyor. Türkiye’de bütün gizli servisler gibi KGB ajanları da cirit attığı için Sovyetler Birliği’nin Nâzım Hikmet’in casusluğuna da gereksinimleri yoktu. Budalalık ki ne budalalık!

“Örtülü Ödenek” devletin istihbarat için kullandığı fondur. Bunun dışında, devletin yüksek çıkarları için gizli işlerde de kullanılabilir. Yassıada duruşmalarında Adnan Menderes aleyhine açılan davalardan biri “Örtülü Ödenek Davası” idi.

Dava tutanaklarında Adnan Menderes’in başta Park Otel masrafları olmak üzere, örtülü ödeneği usulüne uygun kullanmadığı görülür: Sevgilisi Ayhan Aydan’ın kocası Ferit Alnar’a, Burhan Belge’ye, şair Orhan Seyfi Orhon’a örtülü ödenek fonundan paralar ödenmiştir. Bunları yazmasam da olurdu, ama şimdi vereceğim adlar bakımından gerekli örneklerdir:

İrtica akımları için folluk görevi yapan dergileri çıkartan, Cumhuriyet ve devrim karşıtlarına önderlik eden Necip Fazıl Kısakürek 1951-1959 yılları arasında Adnan Menderes’in örtülü ödeneğinden tamı tamına 147.000 lira almış. “Müseccel” sağın medar-ı iftihar Peyami Sefa’ya bir kalemde 16.000 lira ödenmiş. Davada bu ödemeler Menderes’e zimmet olarak çıkartılmış.

O yıllarda 10 tonluk bir Austin kamyon 5 bin liraydı. Babama rüşvet olarak önerildiği için iyi bilirim. N.F. Kısakürek o zamanlar en azından 30 adet kamyon alabilirmiş. Hesaplayın!

Nâzım Hikmet şiirleri için telif ücreti aldı. Peki Peyami Sefa ile N.F. Kısakürek’in aldığı paralar neyin karşılığı? Nâzım Hikmet’in anasının ak sütü gibi helal telif ücretini diline dolayan “Müseccel” gazete AKP hükümetinin örtülü ödenek fonundan ne kadar çöp-

leniyor acaba? Zengin Arap dünyasının petrol kokulu dolarları da
akla gelebilir. Gelmeyebilir mi?

NÂZİM HİKMET'İN ÇİLESİ'

“Nâzım Hikmet, egemen ulusun egemenleri, başka halkların varlığını kendisine feda ederken suskun kaldın. Diğer halkların jenoside uğramasına seyirci kaldın. Kürt ulusunun yok sayılmasına, yok edilmesine, trajedi derecesinde uzun sürece yayılan ve uygulanan soykırımını görmezden geldin. Egemen ve hakimiyet kurmak isteyen Kuvayilere metiyeler dizdin, onların atlarına, paşalarının ‘çakmak çakmak gözleri’ne hayranlığını dizelerinde işledin. Koçgiri’de, Zilan’da, Dersim’de, Piran’da, Palu’da, Geliye Sapo’da ve daha evvelinde Haput’ta, Sivas’da, Adana’da, Trabzon, Samsun, Rize’de ya da Hakkari’de, Mardin’de, Erzurum’da, Van’da vs. oluk oluk her karışında akan kan ve gözyaşlarına kalemin ve ellerin tutuk kaldı, dillendirmedin.” (Arka kapak)

“Açıkcı ifade etmek gerekir ki Nâzım Kürtlere ait değildir; Türk halkının dışındaki halklara ne kadar ait ise Kürt halkına da o kadar aittir. İki ayrı ulus ve iki farklı ülke olgusu Nâzım’ı savunma ‘hatırına’ yok sayılamaz. Tarihsel olguları Nâzım’a feda edemeyiz. Farklı ulusların, farklı ülke ve coğrafyaların, farklı kültürlerin yok sayılması pahasına Nâzım’ı Türk ve Kürt halklarının ‘ortak değeri’ olarak görmek-göstermek gerçeklere alay etmektir.”(s.15)

Yukarıdaki satırlar bir zırdelinin sayıklamaları, sabuklamaları değil. Hüseyin Can adında birinin *İttihatçı-Kemalist İdeolojiden Kurtulamamış Sosyal Şoven TKP'nin Üyesi Bir Şair: Nâzım Hikmet ve Kürtler* (Pêrî Yayınları, 2010) adlı kitabından aldım.

Kitap ilkin 2009 yılında Almanya'da yayımlanmış. Sonra Türkiye'de.

Yazara göre Nâzım Hikmet Türklere şiirinde mebzul miktarda yer verirken, şiirinin merkezine Türkleri koyarken Kürtlere yapıtına yazınsal zenginlik kazandırmak için garnitür olarak yer vermiştir. “Kürtler üzerine bir tek şiir yazma ihtiyacı duymamıştır. Kürtlerin ulusal kimliği, dili, kültürü, tarihi, yaşamı, ulusal talepleri, mücadeleleri üzerine başlı başına bir tek eser koymadığı gibi, konusu Kürtler olan sanatsal bir çalışma içerisine de girmemiştir. Yüz binlerce Kürdün katledilmesini şiirine, tiyatrosuna, mektubuna, destanına vb. almamıştır.” (s.155)

Kitap bu türden ipe sapa gelmez zırvalarla dolu. Nâzım Hikmet'in “Türkler” dediği kimdir, kimlerdir; Türk ırkı mı, Türk etnisitesi mi? Nâzım'ın “Türk” dediği kimse, “Türkler” dediği topluluk Anadolu'da yaşayan ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan ve ulusal kurtuluş savaşına katılmış olan insanlardır.

Nâzım Hikmet, Mustafa Kemal Paşa'yı şiirine soktuğuna göre Şeyh Mahmud'u, Şeyh Said'i, Cibranlı Halit beyi neden şiirine birer kahraman olarak yerleştirmemiştir? Bağımsız bir Kürdistan kurmak isteyen bu insanlara Nâzım'ın övgü düzmesini beklemek zırvalamaktan başka nedir ki? Nâzım öldürülen isyancıların arkasından “iyi oldu, oh oldu” mu demiş? Bu türden insanlarla Kürtlerin işi çok zor! Allah akıl versin!

NÂZİM HİKMET¹

Adını taşıyan Kültür Ajandası'nda Nâzım Hikmet'in 15 Ocak 1902'de doğduğu yazıyor. Yani bugün 111 yaşına girmiş oluyor. Babam da öyle. İkisi yaşıtlar. Oğlum Tanbey de şairin öldüğü yıl doğdu. Bu nedenle, onun ailesindenmişim gibi hissediyorum kendimi.

1965 yılının Aralık ayında, Elsa Triolet yönetiminde iki dilli bir *Rus Şiiri Antolojisi* yayımlanmıştı Paris'te. Mutualité salonunda şairlerin katılımıyla görkemli bir şiir gecesi yapıldı. Ertesi gün Buci Sokağı'ndaki Globe Kitabevi'nde imza günü vardı. Kuyruğa girdim. Elime bir kağıt parçası verdiler, üzerine adımy yazmamı söylediler. Yazdım. Sıram gelince kağıdı Elsa Triolet'ye verdim. Adıma baktı. "Ö"yü görünce. Hangi memleketten olduğumu sordu. "Türk'üm." dedim. Mavi gözleriyle gözlerime baktı ve "Sevgili Nâzım!" diye hıçkırdı.

Bir yıl sonra, Aragon'un yönettiği Lettres Françaises'in bürosuna gittim derginin eski bir sayısını almak için. Dergide Yannis Ritsos'un şiirleri yayımlanmıştı. Kemal Özer istemişti. Türkçeye çevirtip dergisinde yayımlayacaktı.

Derginin o sayısından iki adet kaldığı için vermek istemiyorlardı. Ben ısrar edince, konuştuğum kişi bir yere gitti geldi. "Monsieur Aragon sizi görmek istiyor." dedi.

1 Aydınlik, 15 Ocak 2013

Aragon, dergiyi ne yapacağımı sordu. Anlattım.

“Dergiyi delikanlıya verin. Ritsos’un şiiri Nâzım’ın diliyle buluşacak.” dedi.

Türkçeyle buluşacak demedi, Nâzım’ın diliyle, dedi.

Nâzım Hikmet, sadece yirminci yüzyılın değil bütün zamanların, sadece Türkiye’nin değil bütün dünyanın en büyük şairlerinden biridir. Bizim kıskanç sağcılar ve ırkçılar Komünist olduğu için derler ama hiç ilgisi yok. Her ülkede bir yığın komünist şair vardı. Türkiye’de ve dünyada. Hangisi Nâzım Hikmet düzeyinde kabul gördü, görüyor?

Gerçek şiirin başka dile çevirilemez olduğunu söylerler kasıla kasıla. Yanlıştır. Büyük şairlerin iyi şiirleri dünyanın bütün dillerine çevirilebilir. İyi bir çevirmenin elinde bir başka dile fire vermeden geçer, geçebilir. Bazen kazançlı çıkar.

Ama sıradan şairlerin kötü şiirlerini bir başka dile çevirmek son derece güçtür. Olanaksızdır. Yıllarca uğraştım bu sanatla. Bilirim.

Nâzım Hikmet’i herhangi bir dile çevirdiğin zaman, o dilin şiirinde, o kültürde olmayan renkler, sesler, düşünceler, duygular çıkar. Nâzım Hikmet, Türk şiirini bir yerden alıp bir yere getirmiştir, aynı zamanda dünya şiirini de oraya getirmiştir. Durup dururken hiç kimse, insana büyük şair muamelesi etmez. Nâzım Hikmet’in çağdaşlarına bakalım: Fransa’da Aragon. Aragon’a göre Nâzım Hikmet dünyanın en büyük şairlerinden biridir. Güney Amerika’da Pablo Neruda. Neruda’ya göre, Nâzım Hikmet çağının en önemli şairlerinden biridir. Neruda kadar önemli bir şair vardır, Kübalı Nicolas Guillen. Ona göre de Nâzım Hikmet dünyanın en büyük şairlerinden biridir. Yannis Ritsos’a göre Nâzım, Homeros’tan sonra, en büyük şairlerden biridir. Dünyanın en büyük şairleri, Nâzım’ı kendi ayarlarında görüyorlar, bir kısmı da kendilerinden önde görüyor. Ölçü budur. İlk şairi, şairler kabul edecek, sonra evrensel şairler

onun değerini kabul edecek. O değer kabul edilmedikten sonra hiçbir kıymeti harbiyesi yoktur. Ben bunu söyleyince sağcılar küplere biniyor. Çünkü Necip Fazıl, evrensel Nâzım Hikmet'in yanında mahallî, yerel bir manzumeci şair.

Aslına bakarsanız, İslâmcılar, sağcılar, ırkçı milliyetçiler arasında uluslararası “kambyo” değeri, “convertibilité”si olan tek bir şair ve yazar yoktur.

“Saman Sarısı” düzeyinde şiiri olan İslâmcı bir şair yoktur

Memleketimden İnsan Manzaraları’nı yazacak Turancı ve Pantürkist bir şair yoktur. Yoktur oğlu yoktur. *Memleketimden İnsan Manzaraları* dünya şiirinde büyük bir biçimsel denemedir. Onun tek benzeri; Pablo Neruda’nın *Cantos Generali*’i... Ezra Pound’un da *Kantolar*’ı var.

Nâzım şiirde devrimci, öncü, araştırmacı, yenilikçi bir şair olduğu için büyüktür. Türk şiirini, şairini değiştirdiği kadar, dünya şiirini de etkilemiştir. Şairlerin kendi ağızlarından duydum, çekinmeden yazıyorum.

Cumhuriyet’i ve tek parti CHP’sini yere vurmak için, ikisinin Nâzım’ı haksız yere hapsettiğini ileri sürerler. Doğrudur! Nâzım haksız yere mahkûm edilmiş ve 15 küsur yıl mahpus damında yatırılmış.

Cumhuriyet ve CHP iktidarının Nâzım’a zulmetmesinin önemsiz olduğunu söyleyecek değilim elbette! Ama Nâzım, kendisine düşman muamelesi yapan düzen ve hükümet ile “devlet”, “ülke” ve “millet”i birbirine karıştırmadı. Hayır!

Nâzım kurulu düzeni değiştirmek istiyordu. Düzen Nâzım’a karşı kendini korudu ve bu koruma işlemi içinde türlü fesat çevirdi. Nâzım bu maçta “hükmen” yenildi ve yenilgisini bir şövalye gibi kabul etti. Sapmadan, dönüşmeden, dönmeden yoluna devam etti.

Nâzım’ı (bizim sağcı solcular misali) Türkiye Cumhuriyeti devletine, toplumuna düşman etmeyen, nefret ettirmeyen ve öç alma

serüvenine sürüklemeyen işte bu soylu iç dengedir; ruhsal ve zihinsel olgunluktur. Nâzım bu denge ve olgunluk sayesinde zihinsel ve ruhsal sağlığını, insanlık ve vatandaşlık onurunu korumuş ve büyük yapıtını mahpus damında bile yaratmayı sürdürmüştür.

Nâzım'ın yurtiçi hayatında olduğu gibi yurtdışı hayatında da ülke aleyhine tek bir eyleme, tek bir yapıta, tek bir söz ve yazıya rastlanmaz. O, düzeni, düzenin iktidarını ve düzenin bekçi köpeklerini eleştirmiştir! Günümüzde onu örnek alanlara, alacak olanlara ne mutlu!

Nâzım, geçmişi, günceli ve geleceği değerlendirecek sanatsal, kültürel ve siyasal zekâ ve dehâya sahip olduğu için savrulmamış, aksine bilerek yoluna devam etmiştir.

BİR MİHENK TAŞI OLARAK NÂZİM HİKMET¹

Nâzım Hikmet günümüzde yaşısaydı, acaba “Ulus Devlet”e karşı olur muydu? Kimlik bunalımı geçirir miydi? “İkinci Cumhuriyetçi” olur muydu? Bir Murat Belge ve bir Baskın Oran’ı “adam” yerine almasak da bir zamanlar TKP Genel Sekreterliği yapmış Haydar Kutlu (Nabi Yağcı) gibi bir “Müflis Solcu” olur muydu? Devrim karşıtı bir Anti-Kemalist olur muydu?

Bu nedenle bir mihenk taşıdır Nâzım Hikmet.

Berlin Duvarı’nın yıkıldığı yıl, hastalıklarından biri yüzünden hastaneye kaldırılmıştı Yannis Ritsos. Tedavi edilmeyi kabul etmedi ve öldü. Yunan şiirinin en büyük elmaslarından biri olan *Rumluk*’u (Romyosini, Grecité) yazmıştı.

Nâzım Hikmet, 25 Temmuz 1951 tarihinde Bakanlar Kurulunca Türkiye Cumhuriyeti (Türk) vatandaşlığından çıkarıldı ama “Türklük”ünü asla tartışma konusu etmedi. Hem bireysel hem de ulusal kimlik bir zihinsel ve ruhsal durumdur. Bir tercih ve duruş halidir. Ulusal kimliğin genler ve DNA ile hiçbir ilişkisi yoktur. Etnik

1 Bilim ve Ütopya dergisi, sayı: 228, Haziran 2013.

kimlikten vazgeçmeden ulusal kimlik bulunmaz. Ulusal kimlikte “ben” bir başkasıdır. Bir başkası ise “ben”im. Sovyetler Birliği zamanında birliği oluşturan devletlerin ulusal kimlikleri vardı ama hepsi birden “Sovyetik” idi.

Ancak ve buna karşın, Sovyetler Birliği türlü nedenlerle Nâzım’a vatandaşlık vermekte nazlandığı ve kendisine önerildiği için Polonya vatandaşı oldu. Bilindiği gibi büyük dedesi Mustafa Celaleddin Paşa, Konstantin Borzecki adında bir Polonyalı olarak dünyaya gelmişti. Ama o tıpkı büyük dedesi gibi bir Türk’tü. “Ben bir meleğim” dediğini kimse duymadı.

Bir komunistti, bir enternasyonalist idi ama bir Türk olarak komünist ve enternasyonalist idi. Bir komünist ve enternasyonalist idi ama aynı zamanda bir Kemalist ve ulusalcı devrimciydi.

Tek parti döneminde düzmece nedenlerce hapse atıldı ama asla bir “müflis” olmadı.

Sovyetler Birliği’ne iltica ettikten sonra, dönemin Demokrat Parti iktidarını ve Adnan Menderes’i kıyasıya eleştirdi, Türk halkını (yani Türkiye’de yaşayan bütün etnisitelerin oluşturduğu halkı) her şeyin üzerinde tuttu.

Bir vatansever (patriot) olduğu için, sürgünde vatansever olmaya devam ettiği için “Vatan Haini” şiirinde “Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ.” dedi.

“Kayınlar Rus sayılıyor kavakları Türk saydığımız gibi.” dedi. Ve bu dizeyi yazdığı için ne komünistliğine ne de enternasyonalizme ihanet etti.

Hey gidi küncü (susam) beyinliler!

Değerli okurlar, şimdiye kadar N. Hikmet konusunda onlarca yazı yazdım. Yukarıda ileri sürdüğüm iddiaları kanıtlayan yazılar

bunlar. İzin verirsiniz, bu yazılardan birkaç örnek vermek istiyorum. Yeni bir yazı yazsam zaten bu yazıların tekrarı olacak.

FİLİSTİN ÜZERİNE¹

Varlık dergisi Şubat 2009 sayısının ağırlıklı konusu, “Ortadoğu’da vicdan sınavı: Gazze” ile “Şiirimizde Filistin Direnişi”.

Türk edebiyatı, Filistin’e ancak 68 olaylarından sonra ilgi duymaya başladı. Bu arada sol direnişçiler Bekaa’da eğitim gördüler, bir bölümü Filistin’de savaş stajı yaptı.

Dergilerde Filistin şiirleri yayımlandı. A. Kadir, Afşar Timuçin ve Süleyman Şalom’un hazırladığı *Filistin Şiiri Antolojisi* şairlerin ve şiir heveslilerinin başucu kitabı haline geldi. Şu anda elimin altında sözünü ettiğim antoloji yok, hangi şairlerin yer aldığını bilemeyeceğim. Ancak, Abdellatif Laâbi’nin ilk baskısı 1990 yılında, ikinci baskısı 2008’de yapılan *La poésie palestinienne contemporaine²* adlı antolojisinde çoğu yer almıyor.

68 olayları, Filistin şiirinin 67 kuşağının ortaya çıkış ve yükselişine denk düşüyor. 67 kuşağının en önemli şairlerinin adını Laâbi’nin antolojisindeki yazılışıyla aktarıyorum: Rachid Houssaïn, Salim Jabrane, Tawfiq Zayyad, Fawwaz ‘Id, Mohammed al-Qissi, Mahmoud Darwich, Samih al-Qassim.

Varlık dergisinin özel sayısı ile iki nedenden dolayı ilgileniyorum. Birinci neden Türkiye’de pek (belki de hiç) bilinmeyen bir ol-

1 Özgür Edebiyat Dergisi, Temmuz-Ağustos 2009, Sayı:16

2 Edition Les Temps des Cerises, 2008

gudan söz etmek.

1950'lerin ortasında, bizim İkinci Yeni'nin ortaya çıktığı yıllarda başlayan Arap şiirinin modernleşmesi hareketinin ateşçilerinden biri Nâzım Hikmet idi. Bunu Arap şairlerinin (örneğin Abdellatif Laâbi) ağzından duyduğum gibi makalelerinde de okudum. Nâzım'ın Arap diline çevirilmesi Arap şiirinin Tanca'dan Bağdat'a değişmesinde etkili olmuştur. Yani bizim şair ve şiirseverlerin Türkçede yayımlanan Filistin şiiri antolojisinde yer alan şairlerden etkilenmelerinin arka planında duran Nâzım'ı keşfettiklerini hiç sanmam.

Demem o ki 1968-1980 arasında şiir yazan toplumcu şairlerimiz Nâzım'ın şiirinden etkilenen Filistin şairlerinin şiirinden etkilenmişler ve aralarından bazıları bu şairleri kendilerine örnek model seçmiştir.

Bu olgunun bilinmesini istedim.

Varlık dergisine değinmemin ikinci nedeni konu bağlamında yazan yazarların bazılarının takındığı tuhaf tutum.

Örneğin Sezai Sarioğlu'nun şu cümlesini ele alalım: "Gazze olayı, tarihin marangoz hatası ulus devletlerin kendisinden başka değer ve kıymet bilmemesi ve öteki dili, halkı, fotoğrafta göstermemesi tammüdü değil midir?"

"Tarihin marangoz hatası ulus devlet" saçmalığının neresini düzeltelim? İlk tarihte marangoz hatası olmaz; tarihte gereklilikler ve zorunluluklar vardır. Ulus devlet, ulusların, toplumların ve devletlerin hâlâ sürmekte olan bir sürecidir. Çokuluslu imparatorluklar yeniden kurulmadıkça ulus devlet yaşamaya devam edecektir. Ulus devlet (aslında ulusal devlet) tarihçilerin, sosyologların, ekonomistlerin "sona erdi", "sona ersin" demesiyle sona ermez. Yıkılan neoliberal küresel sistem de bunu başaramadı.

Ulus devlet bir gün elbette sona erecek, ama şimdilerde değil, bu toplumsal ve ekonomik format içinde değil; belki, bir başka ve çok

daha üst ve üstün bir formatta bu mümkün olur.

Demokrasi, insan hakları, bireysel özgürlük kavramları ne zaman ortaya çıktı? Cemaatlerin uluslaşması ile, parça bohçası imparatorlukların ulusal devletlere dönüşmesi ile. Ulusal devlet tarihin marangoz hatası değil, tam tersine diyalektiğinin bir sonucudur. Ulusal devlet olmasaydı demokrasi de olmazdı. Eski emperyal ve çokuluslu hangi imparatorlukta demokrasi var(dı)?

Ulus devlet ya da ulusal devlet yekpare tek ulus devleti değildir. Öyle sanılıyor. Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal devletinde T.C. kimliği olan herkes aynı haklara sahip vatandaşdır.

ABD ise çokuluslu, çok devletli (eyaletli) bir ulus devlettir.

Konuyu bağlamadan Sezai Sarıoğlu'ndan bir alıntı daha yapacağım:

"...milliyetçiliğin, ırkçılığın, tarihsel bir hakikat olan ulusları, ulus devletlerinezel ebet çarpıklığını bir sevinç sanmanın trajedisi... Hal böyle olunca Gazze'nin de ötesine geçip, dünyanın ulus devlet, modernizm paradigmasının ürettiği milliyetçi-ırkçı kötülöklere ve tanrının dünya görüşü dinin kurucu öğeliğine temsil oluşuna bakıp 'sevgim acıyor' diyorum."

Filistin halkının 1948'den bu yana yaşamak zorunda kaldığı trajediden etkilenmemek mümkün değil. Ama bu trajedideki "Arap" payını unutmamak gerek.

Ve ayrıca İsrail devletini gayrimeşru ilan etmek için ulus devlet olgusuna sarılmaya ve ona saldırmaya da gerek yok. İsrail-Filistin-Arap sürtüşmesinde ulus devletin payı bir küncü (susam) boyutunda.

Şimdi burada bunları tartışacak değilim. Sezai Sarıoğlu, ulus devlet(!) illetinden söz ederek "kızım sana söylüyorum gelinim sen anla" yöntemini uyguluyor. Ben ne demek istediğini çok iyi anlıyorum

ama bunu da şimdi burada tartışmak istemiyorum. Gazete yazılarımda ve düzyazı kitaplarımda çok değinmişliğim var Sarioğlu'nun (bیلardo diliyle) banttan gördüğü soruna. Yani Kürtçülük fesadına!

Filistin konusunda yazarlar arasında sadece Adnan Özer şöyle bir teğet geçiyor Filistin şiirinin Nâzım'la olan ilişkisine. O kadar!

Fırsat çıkmışken 1970'li yılların bir başka marazına da değineceğim burada: Tematik antolojilerin olumsuz etkisi!

A. Kadir'in *Dünya Halk ve Demokrasi Şiirleri I. II. III* (1973) antolojisini okuyan genç şairler ve şiirsevenler şiirin bu antolojide yer alan şiirler gibi "savgüden" (angaje) şiirler olması gerektiğini düşündüler ve bunun dışında kalan her türlü şiir anlayışına karşı çıktılar.

Bu antolojide yer alan, Egito Gonçales'in "Sorgu Sırasında Ölüm" adlı şiiri benim çok sevdiğim şiirlerden biridir:

Sabahın üçünde, uzaktı uykum düşlerden.

Uyuyordu karım yanımda.

Gezdirdim kalçalarında elimi.

Sonbahar ayı parlıyordu yolların üstünde.

Kış gecelerini haber veriyordu rüzgârın soluğu.

Sabahın üçünde, hemen bütün arkadaşlar

uykudaydılar. İçlerinden biri, yalnız o,

dönüyordu gece işinden, yorgun argın.

Hora teptiği saatti ışıltıların mezarlarda,

uykuyu haplarda aradığı saatlerdi sürgünlerin.

Sabahın üçünde, uyumamıştı henüz karısı onun.

Bir atkı atmıştı sırtına, elinde kitap.

Kaçmıştı uykusu, yarım saat olmuştu ışığı yakalı.

Vakit geçip gidiyordu sorgu odasında.

Bin vatlık iki ampul kesiyordu havayı.

Kalp direnmekten vazgeçti, sabahın üçünde.

İki görevlinin karşısında bir ölü adam

ve iki kül tablası, içinde otuz izmaritle.

Egito Gonçalves'in bu şiirinin yanı sıra "Abluka Haberleri" ve "Daha Sonra Yazacağım" başlıklı şiirleri de çok seviliyordu.

1980 dolaylarında, Egito Gonçalves'i yakından tanıdığımı, dostum olduğunu öğrenen (şimdi adını anımsamadığım) bir arkadaş, onun devrimci şiirlerinden oluşan bir kitabını yayımlamayı düşündüğünü, kendisiyle konuşmamı rica etti benden. Bu öneriyi Egito'ya aktardım. "Benim bir devrimci şiirler kitabım yok." dedi. Altı ay sonraki buluşmamızda, antolojinin I.cildini yanımda götürdüm. Şiirleri gösterdim. O zaman "Ha," dedi, "benim bu türden çok şiirim yok. Salazar döneminde başka türlü şiirler yazdım."

Benim beklediğim bir cevaptı. Ama bizim genç şairler ve şiir severler "devrimci" dedikleri şairlerin sadece devrimci şiir yazdıklarını sanıyorlardı. Bu nedenle durmadan kalın devrimci(!) bildiriler yazdılar, şiir yerine.

A.Kadir'in elbette böyle bir niyeti yoktu antolojiyi hazırlarken. Yazı işinde niyet ile hedeflenen menzil her zaman örtüşmez.

Aynı sorun Nâzım'ın da başına belâ olmuştur. Nâzım gibi devrimci bir şairin nasıl olup da "Saman Sarısı" gibi öznel bir şiir yazdığı tartışılmış; Sovyetler'e kaçarak Türkçenin yörüngesinden çıktığı için kötü şiir yazdığı Fethi Naci gibi eleştirmenler tarafından ileri sürülmüştür. Fethi Naci'nin ciddiye alınmaması gereken bu iddiasını günümüzde de ciddiye alan eleştirmencilerin olması çok

şşırtıcı. “Saman Sarısı”, “Memleketimden İnsan Manzaraları”nın,
“Bedreddin Destanı”nın gerisinde bir şiir değildir.

BİR DİKEN OLARAK NÂZİM HİKMET¹

Sabit Kemal Bayıldırın Sincan İstasyonu'nun Ekim 2008 sayısında şöyle yazıyor:

“Fethi Naci, şiirin her şeyden önce bir dil işi olduğunu savunur ki, doğru bir yaklaşımdır. Dilin sıcaklığını yakalayamamış kişinin şair olması mümkün değildir. Bu nedenledir ki Türkiye solunun yücelttiği Tefvîk Fikret'i haklı olarak şair saymaz. Çünkü Fikret'te Türkçe zevki yoktur. Onun muhalif oluşu, yazdıklarını 'şiir' saymaya yetmez.

Nitekim Fethi Naci, Nâzım'ın 'gurbet'te yazdığı şiirlerin çoğunun başarısız olmasını şairin dil gurbetine düşmüş olmasına bağlar. (Bana göre, aşırı üretim ve demlendirmeden yayımlama da rol oynamıştır.) Şöyle der Fethi Naci: 'Nâzım Hikmet'in Türkçeden ve Türkiye'den uzaktayken yazdığı şiirlerin çoğunun başarısız şiirler olmasında bu dil gurbetinin payı az mı?' Sevgilisine 'Sen konuştuğum dil kadar, Türkçem kadar güzelsin.' diyen bir şairin ihanet etmediği Türkçesinden ayrı kalmış olması elbette şiirini yaralayacaktır. Nâzım'ın Türkiye'de su gibi akan Türkçesi, gurbette canlılığından çok şey yitirir.”

Şiir elbette her şeyden önce “dil” ile yazılır ama çeyrek yüzyıldır

1 Özgür Edebiyat Dergisi, Temmuz-Ağustos 2009, Sayı:16

yazdığım gibi sadece dil değildir ve Fethi Naci'nin muradı olan dil ile biçimci (formalist) ve yapısalcı-göstergebilimci kuramcılarının sözünü ettiği "dil" aynı dil değil.

Biçimci-yapısalcı-göstergebilimci kuramcılarının sözünü ettiği dil (langage) ile Fethi Naci'nin sözünü ettiği doğal dil, gündelik dil (langue, lisan) ayrı ayrı şeylerdir. Gerçi "langage", "langue"ın bir türevidir ama aynı şey değildir bunlar. Yazınsal söylemin kullandığı "langage", "langue"ın yabancılaşmış, sapmış halidir. Meraklılara *Yazınsal Söylem Üzerine*'yi tavsiye ederim.

S.K. Bayıldır'ın yazısından yaptığım alıntı, yazar ile ustası Fethi Naci'nin şiirin doğal dil ile yazıldığını sandıklarını gösteriyor.

Şiirle ilgili önemli bir ilkeyi anımsatmak isterim: Doğal dilden sapma olmadan ortaya şiir çıkmaz.

Fethi Naci'nin Nâzım Hikmet'in şiiri ve dille ilişkisi hakkında söyledikleri a'dan z'ye yanlıştır.

Sanat yapıtının oluşumuna dair bir görüşü, düşüncesi, kuramı olmayan hiçbir yazara eleştirmen dememek gerekir.

Fethi Naci, yapıtlar konusunda görüşler ileri sürmüştür. Sanat yapıtının oluşumuna dair herhangi bir düşüncesi (kitabı) yoktur.

Cahit Külebi de, Nâzım'ın yabancı dillere kolayca çevrilecek biçim ve içerikte şiir yazdığını ileri sürerdi.

Gazeteciliğin sığ sularında Nâzım'ın "Türkçenin en büyük şairi" olduğu iddialarına itiraz edenler var. Bu iddiada bulunanlar Nâzım'ın neden Türkçenin en büyük şairi olduğunu kanıtlarıyla, karşılaştırmalarıyla yazmadıkları için, birileri de bu iddiaya karşı veto kullanabiliyor.

Yağmur Atsız, 28 Mart 2009 tarihli Star gazetesinde, aynı gazetenin yazarı İbrahim Kiras'ın Nâzım hakkındaki itirazî görüşlerini desteklemek için "Nâzım" başlıklı bir yazı kaleme almış. Yağmur Atsız da Nâzım'ın "komünist" olduğu için Avrupa'da büyük ilân edil-

diği görüşünde.

Yağmur Atsız'a göre Nâzım Hikmet ancak ve yalnızca Yahya Kemal, Ahmet Haşım, Necip Fazıl, Faruk Nafiz, Mehmet Akif, Cahit Sıtkı Tarancı ve Ahmet Hamdi Tanpınar gibi şairlerin arasında yer alabilir.

Sağcılar sadece N. Hikmet'in değil Pablo Neruda, Louis Aragon, Rafael Alberti, Nicolas Guillen, Yannis Ritsos gibi şairlerin de komünizm kontenjanından ünlendikleri ileri sürerler. CIA önderliğinde kapitalist oluşumların bu konudaki örgütlü marifet ve dalaverelelerini öğrenmek için Frances Stonor Saunders'ın Doğan Yayıncılık tarafından yayımlanan *Parayı Verdi Düdüğü Çaldı*'sını okuyun.

Bir misyon şairi olan Mehmet Akif'i ayrı tutuyorum. Geriye kalan şairlerin çağlarının şiirsel kodlarını anladıkları bile söylenemez. Hele Necip Fazıl'ın N. Hikmet'le eş tutulma uzlaşması midemi bulandırır. Cahit Sıtkı ile Ahmet Hamdi beyler Charles Baudelaire'i okuyarak şiir yazmışlardır. Akıllı olan bu iki şairi Fransızcaya çevirmez. Çünkü ikisinin de Baudelaire'den türedikleri ortaya çıkar. Faruk Nafiz bir şairden çok manzumecidir.

Yahya Kemal ise bir mitostan ibarettir.

Gerçek şairler kendi dillerinin hapishanesinden, gettosundan mutlaka kurtulurlar. Yahya Kemal'in evrensel boyutlarda bir şair olamamasının nedenini yabancı dillere çevirilmemesine bağlamak doğru değil. Evrensel boyutlarda bir şair olmadığı için yabancı dillere çevirilmediği neden düşünülmüyor?

Şiir konusundaki ölçülerimden biri çağının çağdaşı olmaktır. Pablo Neruda, Louis Aragon, Rafael Alberti, Nicolas Guillen ve Yannis Ritsos çağlarının çağdaşı şairlerdir ama Yağmur Atsız'ın N. Hikmet'e rakip olarak adlarını andığı şairlerin hiçbirisi çağlarının şairi değildirler.

N. Hikmet tam anlamıyla bir şiir ve sanat öncüsüdür bir “avant-garde”tır. Örnek: “Şeyh Bedreddin Destanı”, “Memleketimden İnsan Manzaraları”, “Saman Sarısı”, “Küba ve Tanganika” şiirleri. N. Hikmet başka ülkelerin şairlerini de etkilemiş bir şairdir.

Gazete yazıcılarının Nâzım Hikmet konusunda sütunlarında yaptığı gösteriler midemi bulandırıyor. N. Hikmet kendisine rakip gösterilen bütün sağcı şairlerden kim bilir kaç gömlek daha üstün bir şairdir. Bu namusluca kabul edilmeden Türk şiirinde hiza ve istikamete bakma olanağı ortadan kalkar.

Nâzım Hikmet’in bir cümlesini aylardır arıyorum, bulamıyorum. Sanırım birine yazdığı bir mektupta okumuştum. Nâzım mektubunda *Memleketimden İnsan Manzaraları*’nda bütün yazınsal türleri, romanı, öyküyü, şiiri, makaleyi, söyleşiyi birbirine karıştırarak şiiri yeni bir boyuta taşımaya niyetli olduğunu yazar. Bu satırları bir türlü bulamıyorum. Ama bulmak zorundayım. Bana bu konuda yardımcı olursanız sevinirim. Hangi kitap, kaçınıcı sayfa?

Bu dürtüyle bugün de saat 04’te uyanıp *Piraye’ye Mektuplar*’a yumuldum. Aradığım cümleyi bulamasam da bir başka hazine buldum.

Bundan sonraki yazıya kalacak!

*

Bu gün de 04’te uyandım. Ama bu gece saatler 60 dakika ileri alındığı için yataktan kalkma saatim 03. Gidip aşağıdaki kütüphanede Nâzım Hikmet’in *Kemal Tahir’e Mahpushaneden Mektuplar*’ını¹ buldum. Okuya okuya 120. sayfaya geldim ve aradığıma benzer cümleler buldum:

1 Bilgi Yayınevi, 1968

“Geçen gün Raşit Kemali¹ ile konuşurken bir vesileyle ‘Ben artık şiir yazmayacağım.’ dedim. Kelime ve istilâh üzerinde oynamak istemiyorum. Yani şimdi şu yazdığım 3350 küsurluk kitap² bir şiir kitabı değil. İçinde şiir unsuru var, hattâ bazen teknik bakımdan کافیye filân bile. Fakat aynı derecede nesir ve tiyatro hattâ senin kaydettiğin gibi sinema senaryosu unsuru da var.”

Gerisini kitabı bulup kendiniz okuyun!

N. Hikmet bu dört satırda modern şiir dersine girişin kapısını aralıyor. N. Hikmet’in öteki çağdaş Türk şairleriyle farkı burada.

Kütüphanede rahmetli kardeşim Aziz Çalışlar’ın hazırladığı *Nâzım Hikmet, Sanat ve Edebiyat Üstüne*³ adlı derleme kitabını da buldum. Aziz’in bu kitabı Nâzım Hikmet’in bir sanat düşünürü olduğunu kanıtlamak için onlarca kitaptan derlediğini biliyorum.

“Elbette şiirde hayal kuvveti, şairane muhayyile kudreti olmalı, doğru. Elbette ki şiirin içinde resim, müzik, mimarlık, heykeltıraşlık unsurları olmalı. Fakat bütün bunlar eninde sonunda şekle ait meselelerdir. Ve şekil bakımından şiiri tahdit etmek, şiir yalnız musiki, şiirde resim olmamalı filân gibi müsbet yahut menfi kaideler koymak bence ne kadar yanlışsa şiirin muhteva bakımından sahasını tehdit etmek de o kadar yanlıştır.”⁴

Nâzım Hikmet’in *Memleketimden İnsan Manzaraları* hakkında yazılım süreci içinde söyledikleri poetika bağlamından çok ilginç. Ama beni ilgilendiren cümle henüz bu destansı şiiri yazmaya başlamadan önceki tasarım dönemindeki düşünceleri. Bu düşünceleri çok iyi anımsıyorum ama hangi kitaptaydı, neredeydi bir türlü bulamıyorum.

Nâzım ve babam aynı yıl 1902 yılında doğmuşlar. Oğlum Tan-

1 Orhan Kemal

2 *Memleketimden İnsan Manzaraları*’nın ilk bölümü.

3 Bilim ve Sanat Yayınları, 1987

4 age. s.110

bey, Nâzım'ın öldüğü 1963 yılında doğdu. Nâzım ve babam yaşasalardı şimdi 107 yaşında olacaktı; Nâzım 61 yaşında, babam 76 yaşında öldü. Ve şimdi ben bu dünyada Nâzım'dan daha yaşıyım. 73 yaşındayım.¹

1 Artık 77.

“ALIR ALMAZ BANA BİLDİR”¹

Nâzım Hikmet’e devam edelim: Nâzım Hikmet’in *Piraye’ye Mektuplar*²’ını, Kemal Tahir’e *Mahpushane’den Mektuplar*³’ünü okumuşsanız her mektubunda en çok kullandığı cümlelerin “Alır almaz bana bildir” olduğunu görürsünüz. Piraye hanıma bir yerden gelen paranın bir bölümünü göndermiş onu sormaktadır. Gene bir yerden gelen paranın 5-10 lirasını Kemal Tahir’e göndermiştir, onu sormaktadır.

Nâzım Hikmet ailesine arkadaşlarına maddi destek sağlamak için hapisshanede bir esnaf gibi, bir işadamı gibi çalışmaktadır:

“Tela dokumak istiyorduk fakat hâlâ kıl gelmedi. Zaten şimdilik tezgâhlar tamamıyla stop etti. Hani tela işi olursa, pek sevineceğim. Yeni bir şiire başladım, bitince sana yollarım. Seni ve çocuklarımı hasretle kucaklarım, sevgili karıcığım⁴.”

Nâzım Hikmet hangi hapisshanede olursa olsun boş durmamakta, İpek Film için senaryo yazmakta, operaya opera librettoları, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları için romanlar çevirmektedir.

1 Özgür Edebiyat Dergisi, Eylül-Ekim 2009, Sayı:17

2 Adam Yayıncılık, 1998

3 Bilgi Yayınevi, 1968

4 *Piraye’ye Mektuplar*, Cilt 2. s.275

“Sevgili Karıcığım,

Ben iyileştim, grip geçti. Eminim sen de iyileşmişsindir. Birkaç gün doludizgin çalıştım. İhsan İpekçi’nin *İstiklal Madalyası* isimli mevzuunu senaryo haline getirdim. Bugün temize çekeceğim, yarın savcılığa yollarım. Öbür gün postaya verilir, yani birkaç gün sonra parasının bir kısmını İhsan sana yollamış olur.

Röntgen için doktor rapor verdi. Birkaç güne kadar çektireceğim. Sancılarım hep öyle, ara sıra gelip geçiyor. Dışımı tedavi ettiriyorum. Senin anlayacağın, baharla beraber ben de kendimi kalafata çektim.

Şu işler bitsin, şiir yazacağım. İçim seslerle dolu. Memo¹ oğlumuzu çifthaneye güvey verdik. Yavruları olursa bir tanesini senin için alacağım.

Tezgâhlar hep öyle bildiğin gibi tıkrıkır, kör total işlemekteler. İşte sana kendime ait bir sürü havadis. Bundan önceki mektubumda oğlumun² tercüme ettiği hikâye kitabı hakkındaki düşüncelerimi kısaca yazmıştım. Yahu, sevgilim, şu İngiltere’den yarı otomatik el tezgâhı – dikkat et: el tezgâhı – en son sistem el tezgâhı meselesi için uğraşacaktın. İhmal etme kuzum. Hepinizi hasretle kucaklarım.³”

Olanak bulsaydı, İngiltere’den yarı otomatik el (dokuma) tezgâhı getirtebilir miydi? Mevcut yasalara karşın (daha doğrusu mevcut yasalar ile) mahkûm edilmesi müthiş bir skandaldı Nâzım’ın. Buna adli hata demek mümkün değil. Bile bile. Zorla, zorlama! Ama hapishanelerde biraz kayırıldığı, özel muamele gördüğü de düşünülebilir. Ayrıcalıklı muamelede kuşkusuz “Dayı Bey” General Ali Fuat Cebesoy’un etkisi vardı fakat ününün, kişiliğinin hem etkileyici hem de caydırıcı gücünü unutmamalı.

1 Hapishanede beslediği kuşun adı.

2 Memet Fuat

3 *Piraye’ye Mektuplar*, Cilt 2. s.274

Düşünsenize, Piraye hanıma, Kemal Tahir'e yazdığı mektuplarda hapishane müdürünün, sergardıyanın (baş gardıyanın) selamlarını alıp gönderiyor, hapishane yöneticilerinin ailelerinin sağlık işleriyle ilgileniyor, gerektiğinde onlara torpil bile yapıyor.

“Karıcığım,

Dehşetli merak içindeyim, ne senden ne de oğlumdan mektup var. Oğlanın sıhhati hakkında derhal bilgi verin. Merak ediyorum, ikiniz de rüyalarım giriyorsunuz.

İzgen'in yolladığı mecmuaları aldım. Çok teşekkür ederim. Burada Image mecmuasıyla Vayna i Raboçiklas mecmuasını buluyorum. Kabilse ara sıra Pravda ve İzvestiya gazeteleriyle Krasnaya Zvezda mecmuasını yollasın.¹”

Mektubun birinci paragrafından bir genelleme yapmak mümkün değil burada ama on-yirmi mektup okuduktan sonra 1940'lı yıllardan insanlarımızın sağlık durumunun pek parlak olmadığı anlaşılıyor.

Nâzım'ın dişi, kulağı ağrıyor, siyatikleri azıyor, kaplıcaya gidiyor... Ailede ve dost çevresinde mutlaka birinin sağlık sorunu var. Bu yüzden şair hep merak içinde.

Ancak alıntının ikinci bölümünün bir kez bile yazılmış olması yeter: Demek ki 1940'larda İstanbul'da SSCB'de yayımlanan Rusça gazete ve dergiler bulunabiliyormuş. Pravda, İzvestiya, Krasnaya Zvezda... Ne demek bu? “Krasnaya”nın “Kızıl” anlamına gelebileceğini düşünüyorum. Diyelim ki bu gazeteler piyasada satılmıyordu, peki İzgen nereden buluyordu bu Rusca dergi ve gazeteleri? Ayrıca mektupları infaz savcılığı tarafından okunduğuna göre hangi cesaretle yazabiliyordu bu yayınların adını?

Delikanlılığımın 50'li yıllarını düşünüyorum: Değil bu dergileri piyasada bulmak, satın almak, yanımızda bile bulunduramazdık, kalabalıkta adlarını bile ağzımıza alamazdık.

Nâzım'ın Kemal Tahir'e yazdığı mektuplar daha çok sanat ve edebiyat ağırlıklı. Bu mektuplardan onun sanat ve edebiyat tasavvurunu anlamak, çıkarmak mümkün. (Mümkün ama bunu yapmak kimsenin aklına gelmiyor.) Ama para işi de, gündelik hayat da oluyor bazen:

“Kardeşim Kemalciğim,

Senin para için için Naci'ye tekrar tekrar yazdım. Gömlek vesaire göndermesini de bilhassa kaydettim. Mamafih ne olursa olsun, ben sana yine bermutat, her ay 5 lira yollarım. Hala hanım bizim 15'i indirdi ama ona mukabil hemşire 5 lira yolluyor¹.

Büyük şiirime² başlamak üzereyim. Ara yerde bir küçük şiir yazdım. Üzerimde âmil hadise çok şükür muharebeye girmemiş olmanızın verdiği inşirahtır. Harbe girmeyen bir Türkiye'nin bahtiyarlığını duyarak yazdığım bu şiire Yemiş Bahçesi adını verdim. Aynen aşağıya naklediyorum.

Görürsün be, şu gürültü patırtı içinde dünya yanarken, bir Türk³ şair olup böyle rahat yazmak ne zevkli şey. Haydi Allah rahatlık versin Kemalciğim. Sorup soran, selam eden yok, anlaşılan senin selâmın yeter bana⁴.

Böylelikle Memleketimde İnsan Manzaraları 3000 mısralık dört tane bir arada kitaptan mürekkep 12000 mısralık bir kitap olacak. Bu bir öntasarı. Haydi hayırlısı.

Kelleci'yi merak ve emniyetle bekliyorum.

1 *Kemal Tahir'e Mahpushaneden Mektuplar*, Bilgi Yayınevi, 1968. S.104

2 *Memleketimden İnsan Manzaraları*

3 “Türk şair” demeden, “bir şair” de diyebilirdi.

4 *Kemal Tahir'e Mahpushaneden Mektuplar*, S.42-43.

Romana başla Kemal!"

Bakın, şu iki küçük alıntıdan neler çıkıyor, iki küçük alıntı neler çağrıştırıyor: 29 Mart 2009 Yerel Seçimlerinden önce Başbakan R.T. Erdoğan, CHP'nin iktidar döneminde "bu halk"a vesika ile ekmek yedirdiğini söylüyordu. CHP iktidarı 1940'larda İkinci Dünya Savaşı'nda sanki keyfinden insanlara vesika (kupon) ile ekmek verdi, sattı? "Vesika" döneminde herkesin yaşına ve işine göre günlük ekmek hakkı vardı. Ekmek almaya elde kuponlu karneyle gidilirdi. Ekmeği satan kuponu keser, ekmeği verirdi: Bir ekmek, yarım ekmek, çeyrek ekmek... O dönemde "Vesika" tıkr tıkr işlemiş, Türkiye savaşa girmemiş, hapishaneye kapattığı şair bundan dolayı bahtiyar olmuştur.

Başka bir inceleme konusu: *Memleketimden İnsan Manzaraları*'nın son durumu Nâzım'ın "öntasarı"sına uygun mu, Nâzım öntasarısını uygulayabilmiş mi, yani *Memleketimden İnsan Manzaraları* 4 x 3.000 = 12.000 dize mi?

Ben oturup saymayacağım, aranızdan biri yapmalı bunu. Genç şairler, genç eleştirmenler yapmalı.

Bir başka inceleme konusu: Nâzım hapishanede Kemal Tahir ile Orhan Kemal'e "mentorluk", "antrenörlük" yapmıştı. Kemal Tahir'e mektuplarda roman sanatı ve tasarımı konusunda uzun uzun açıklamalar yazar, Kemal Tahir'e tavsiyelerde bulunur. Kemal Tahir bu tavsiyeleri ne oranda uygulamış olabilir?

Ben Orhan Kemal'i severim hem de çok severim. Kemal Tahir'i hiç sevmem. Orhan Kemal'de köklü bir Nâzım Hikmet sevgisi vardır, bu sevgi ailesine de geçmiştir. Oğullarından birinin adı, sanırım, Nâzım! Kemal Tahir'in Nâzım'ı sevdiğinden, ona sadık kaldığından emin değilim. Son yıllarında Tahirî Tarikatı kurup şeyhliğe özen-

mesi bunun en çarpıcı örneği olabilir. Türkiye'nin en kof, en sorunlu adamları Tahirî tarikatına mürid olmuştur. Şeyhleri başta olmak üzere hepsinin Türkiye tasavvur ve yorumları yanlıştır.

Kemal Tahir'in göklere çıkartılan *Devlet Ana'sı* Orhan Pamuk'un romanlarından da kötüdür.

Herkes Kemal Tahir'den tirtir titrerken bu düşüncelerimi (tabii o zamanlar Orhan Pamuk anaokuluna gidiyordu belki) Dost (Nisan 1968) dergisinin soruşturmasına verdiğim yanıtta açıklamıştım. Bu metni *Ne Altın Ne Gümüş*¹ adlı söyleşiler kitabımda okuyabilirsiniz. Tavsiye ederim!

1 Doğan Yayıncılık, 2003, s.21

NE VAR NE YOK (II)¹

Akıllarınca bir denge sağlamak için Nâzım Hikmet'le birlikte Necip Fazıl Kısakürek'in adını da anarlar. Şiir severler ise, sağcılar hır çıkarmasın diye bu saçma eşleştirmeye karşı ses çıkarmazlar. Oysa Necip Fazıl sıradan bir şairinden daha fazla bir şair değildir. Çünkü ne çağının çağdaşıdır ne de bir simyacıdır. Uyguladığı ölçü (vezin) ve uyak (kafiye) zevkiyle takır-tukur bir şiir esnafı.

Ben 1930'larda yazılan dünya şiirinin mihenk taşına vurmadan o yılların hiçbir Türk şairini değerlendiremem. Aynı şeyi 2010'lar için yaparım, yapacağım.

Bütün zamanların en büyük dünya şairlerinden biri olan Nâzım'ın hiç kötü şiiri yok mu? Olmaz olur mu? Genel şiir muhasebesinde, kötü şiir yüzde on, miadı ve kullanım süresi dolmuş şiir yüzde on, zamandan kaynaklanan hasar yüzde beş pay sahibidir. Kimileri bu toplamı yüzde elliye çıkartır ama ben yüzde 25'ten yukarı çıkamam.

Ama Nâzım Hikmet muhasebesinde fire oranı yüzde 10'u bile bulmaz. Yüzde 90 üretim yepyeni, gıcır gıcır, ayakta! Köhneme, çatlama, tıknafeslik arama!

Nâzım Hikmet 15 Ocak 1902'de doğmuştu. Demek ki bugün 108

1 Özgür Edebiyat Dergisi, Mart-Nisan 2010, Sayı: 20

yaşında.

Babam da 1902 doğumluydu. Nâzım 1963 yılında öldü, babam 1978'de. Oğlum Tanbey Nâzım'ın öldüğü yıl doğdu. Babam Nâzım'ın yattığının üçte biri kadar yattı damda!

Görüldüğü gibi, zorlama da olsa, bizim ailenin simya ve kimya ilişkisi var Nâzım'la!

Cumhuriyet'i ve tek parti CHP'sini yere vurmak için ikisinin Nâzım'ı haksız yere hapsedtiğini ileri sürerler. Doğrudur! Nâzım haksız yere mahkum edilmiş ve 15 küsur yıl mahpus damında yatırılmış.

Cumhuriyet ve CHP iktidarının Nâzım'a zulmetmesinin önemsiz olduğunu söyleyecek değilim elbette! Ama Nâzım, kendisine düşman muamelesi yapan düzen ve hükümet ile "devlet", "ülke" ve "millet"i birbirine karıştırmadı. Hayır!

Nâzım kurulu düzeni değiştirmek istiyordu. Düzen Nâzım'a karşı kendini korudu ve bu koruma işlemi içinde türlü fesat çevirerek onu alt etti, yendi. Ama bu bir güreş gibi, boks maçı gibi düşünülmeli. Nâzım o maçta sadece yenildi ve yenilgisini centilmence kabul etti. Soylu bir şövalye gibi kabul etti ama sapmadan, dönüşmeden, dönmeden yoluna devam etti.

Nâzım'ı Türkiye Cumhuriyeti Devletine, Türkiye toplumuna düşman etmeyen, onlardan nefret ettirmeyen ve öç alma serüvenine sürüklemeyen işte bu soylu iç dengedir; ruhsal ve zihinsel olgunluktur. Nâzım bu denge ve olgunluk sayesinde zihinsel ve ruhsal sağlığını, insanlık ve vatandaşlık onurunu korumuş ve büyük yapıtını mahpus damında bile yaratmayı sürdürmüştür.

Nâzım'ın yurtiçi hayatında olduğu gibi yurtdışı hayatında da ülke aleyhine tek bir eyleme, tek bir yapıta, tek bir söz ve yazıya rastlanmaz. O, düzeni, düzenin iktidarını ve düzenin bekçi köpeklerini eleştirmiştir! Günümüzde onu örnek alanlara, alacak olanlara ne mutlu!

Nâzım ile, 12 Mart ve 12 Eylül “zede” ve “zâde”lerinin arasındaki kapanmaz uçurum işte buradadır. Nâzım, geçmişi, günceli ve geleceği değerlendirecek sanatsal, kültürel ve siyasal zekâ ve dehâya sahip olduğu için savrulmamış, aksine bilenerек yoluna devam etmiştir.

12 Mart ve 12 Eylül'ün yeteneksiz mağdurları(!) ise yenilgilerinin nedenini ilahileştirerek cumhuriyet, devlet ve halk düşmanı olmuşlar; kimlik ve kişiliklerini yitirmişler, iktidar kervanının peşinde sindirilmemiş arpa arayan farelere dönüşmüşlerdir.

Yaman Ural adlı okurdan aynı gün aşağıdaki e-postayı aldım. Olduğu gibi yayımlıyorum:

[Selam

Sabah Ekşi sözlükte Nâzım hakkında yazı yazdığınıza dair bir haber okudum. Tesadüf şu ki dün akşam aralarında genç arkadaşlarında olduğu bir toplulukla şiir ve özellikle Nâzım Hikmet hakkında konuşmuştuk. Siz belki de bu günkü satırlarınızı yazarken biz harıl harıl bu konuyu tartışmaktaydık. Bence Nâzım artık bitmiştir. Bitmediyse de artık bitmesi gerekir. Nâzım Hikmet'i yıkıp yerine onun kadar güçlü bir sesle şiir yazacak bir şair daha çıkmadıysa, bu memleketin şiir ayıbıdır. Biliyorum ki bu memlekette kolay kolay laf söyletmezler Nâzım'a. Ama söylenmesi gerekiyor. Şiir üstündeki bu Nâzım sultasını yıkacak bir şair çıkartamadıysak eğer, yıllarca Nâzım'ı boşa okumuşuz demektir. Nâzım sadece Türk şiirinin değil, dünya şiirinin de önemli şairlerinden biri. Bunu yadsığımı sanmayın sakın. Ya da liberal bir ağzın solcu bir şaire laf sokmaya çalıştığımı falan da düşünmeyin. Tam tersi, çok sevdiğim ve çok okuduğum için, şiirlerinin büyük bir kısmını 20'li yaşlarımdan beri ezbere bildiğim için yazıyorum bunları. Nâzım kadar büyük bir ustayı devirecek, küllerinden yeni

bir ses, yepyeni bir soluk yaratacak şiir gerekiyor. Hala kendisi kadar güçlü bir sesin çıkmamış olması kemiklerini sızlatıyor olmalı. Oysa kendisini devirecek, yarattığı devrimle sesimize ve sözcüklerimize yön verecek yeni bir şairi, sevgi ve hayranlıkla kucaklardı Nâzım. Yıkamak lazım ki yıkılanın yerine daha iyisini koyabilelim.

Not: Nâzım büyük şair, inanmış adam fakat ben onun inandıklarının hepsine inanmıyorum. Mesela beni burda tutan şey devrim beklentisi mi? Sanmıyorum.

(Nâzım'ın dizelerinden apartma)

İyi çalışmalar

Yaman]

Siz hiç bir İngiliz şiirsever'in Shakespeare'den, Milton ya da T.S. Eliot'dan kurtulmak istediğini duydunuz mu? Ben duymadım.

Ya da bir Fransızın Victor Hugo, Rimbaud ya da Aragon'u çöp sepetine etmek istediğini?

Dünya edebiyat tarihinde yenilerin eskileri, bir kuşağın önceki kuşağı kıyasıya eleştirdiği, yok saydığı çok görülür. Nâzım da başta Abdülhak Hamit olmak üzere eskilere karşı "putları yıkıyoruz" kampanyası açmıştı. Başta *Makber* şairi olmak üzere hepsi yerinde duruyor. Bu türden girişimler, edebiyat kavgaları, yapanların ve karşı tarafın yerlerini belirler, konumlarını pekiştirir.

Yaman bey, internetin yarattığı insan türünden, şairlerin silahşör olduğunu sanıyor. İyi bir şair bir başka iyi şairden neden kurtulmak istesin? Bu gibi durumlarda her zaman yazdığımı bir kez daha yazacağım: Edebiyatta memurlukta olduğu gibi "kadro" yoktur. Şair ve yazar birinci dereceye tayin edilmek için bir başkasının emekli olmasını ya da ölmesini beklemez. Her büyük şair ve yazar oturacağı koltuğu yanında getirir, ayakta kalma tehlikesi yoktur.

Ve sanat ve edebiyat tarihi treni gerçek yolcular binmeden asla
yola çıkmaz!

CUMHURİYETSİZ ŞAİR
NECİP FAZIL KISAKÜREK

NECİP FAZIL KISAKÜREK¹

Ahmet Necip Fazıl Kısakürek (26 Mayıs 1904, İstanbul - 25 Mayıs 1983, İstanbul), Türk şâir, yazar ve düşünür.

Necip Fazıl, 24 yaşındayken yayımladığı ikinci şiir kitabı *Kaldırılmazlar* ile tanınmıştır. 1934 yılına kadar sadece şair olarak tanınmış ve o devirde Türk basınının merkezi olan Bâb-ı Âli'nin önde gelen isimleri arasında yer almıştır. 1934 yılında Abdülhakîm Arvâsi ile tanıştıktan sonra büyük bir değişim yaşayan Kısakürek, 1943-1978 arasında 512 sayı yayımlanan Büyük Doğu Dergisi yoluyla İslamcı görüşlerini kamuoyuna duyuran ve Büyük Doğu Hareketi'ne önderlik eden bir şairdir. Dergi, Türkiye'de antisemitizmin yayılmasında öncü bir rol oynamıştır.

AİLESİ VE ÇOCUKLUK YILLARI

1904 yılında İstanbul'da Maraşlı bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi. Babası o sırada hukuk öğrencisi olan ve daha sonraki yıllarda Bursa'da âzâ mülazımlığı, Gebze savcılığı ve Kadıköy hakimliği görevlerinde bulunan hukukçu Abdülbaki Fazıl bey; annesi, Girit ensarlarından bir ailenin kızı olan Mediha hanımdır. Ailenin tek çocuğu idi. Ailesi ona "Ahmet Necip" adını verdi. Necip adını, babasının büyükbabası Necip Efendi'den aldı.

¹ Vikipedi

Çocukluğu dönemin ünlü hakimlerinden olan büyükbabası Mehmet Hilmi beyin Çemberlitaş'taki konağında geçti. 15 yaşına kadar önemli hastalıklar geçirdi. 4-5 yaşlarında iken dedesinden okumayı öğrendi ve büyükannesi Zafer hanımın da etkisi ile tutkulu bir okur haline geldi.

İlköğrenimini pek çok farklı okulda aldı. Kısa bir süre Gedikpaşa'daki Fransız Frerler Mektebi'nde okudu. 1912 yılında Amerikan Koleji'ne kaydedildi ancak yaramazlıkları nedeniyle bu okuldan atıldı; eğitimine önce Büyükdere'deki Emin Efendi Mahalle Mektebi'nde, ardından yatılı bir okul olan ve Raif Ogan'ın yönettiği Rehber-i İttihat Mektebi'nde devam etti. Sonraki yıllarda yakın dostu olacak olan Peyami Safa'yı bu okulda tanıdı. Rehber-i İttihat Mektebi'nde de fazla kalmayıp Büyük Reşit Paşa Numûne Mektebi'ne ve daha sonra seferberlik sebebiyle gidilen Gebze'nin Aydınlı Köyü'nün ilk mektebine yazıldı. Kız kardeşi Sema'nın beş yaşında ölümünden sonra annesi vereme yakalanınca ailesi Heybeliada'ya taşındı ve böylece Necip Fazıl ilk öğrenimini, Heybeliada Numûne Mektebi'nde tamamladı.

BAHRİYE MEKTEBİ

1916 yılında, Mekteb-i Fünûn-u Bahriye-yi Şahane'ye (bugünkü adı ile Deniz Harp Okulu) imtihanla girdi. Beş yıl öğrenim gördüğü bu okulda Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Akseki gibi Hamdullah Suphi Tanrıöver gibi tanınmış isimler görev yapmakta idi. Türk şiir ve düşünce hayatının Necip Fazıl'a göre zıt kutbunda yer alacak olan Nâzım Hikmet Ran aynı okulda iki sınıf üstte öğrenci idi.

Necip Fazıl, Bahriye Mektebi'ndeki öğrencilik döneminde şiirle ilgilenmeye başladı, tek nüsha elle yazılmış "Nihal" isminde haftalık bir dergi çıkararak ilk yayıncılık faaliyetine başladı. Okulda iyi derece İngilizce öğrenerek Lord Byron, Oscar Wilde, Shakespeare gibi

Batılı yazarların eserlerini orijinal dilinde okuma imkanını buldu. Gerçekte Ahmet Necip olan adı bu okulda “Necip Fazıl” oldu.

Bahriye Mektebi'nde üç yıllık öğrenimini tamamladıktan sonra ilave edilen dördüncü sınıfı bitirmedi ve okuldan ayrıldı.

İstanbul'un işgali sırasında annesi ile birlikte Erzurum'daki dayısının yanına giden Necip Fazıl, bu arada henüz çok genç yaşta olan babasını kaybetti.

DARÜLFÜNUN YILLARI

1921 yılında Darülfünûn'un Edebiyat Medresesi Felsefe Şubesi-ne girdi. Bu okulda Ahmet Haşim, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Faruk Nafiz, Ahmet Kutsi gibi dönemin ünlü edebiyatçıları ile tanıştı. Yakup Kadri ve arkadaşlarının çıkardığı Yeni Mecmua dergisinde ilk şiirleri yayımlandı.

Lise ve Darülfünun öğrencileri arasından eğitim hayatlarını devam ettirmek üzere Avrupa ülkelerine gönderilecek ilk grubu belirlemek için 1924 yılında Maarif Vekaleti'nin açtığı sınavda gösterdiği başarı sonucu, Paris'e gönderildi.

PARİS YILLARI

Sorbonne Üniversitesi Felsefe bölümüne girdi (1924). Bu okulda sezgici ve mistik filozof Henri Bergson ile tanıştı. Paris'te bohem bir yaşam sürdü, kumara ilgi duymaya başladı. Bir yılın sonunda bursu kesildi ve yurda dönmek zorunda kaldı.

1934 YILINA KADAR YAŞAMI

Paris'teki bohem hayatına bir süre İstanbul'da da devam etti. 1925'te ilk şiir kitabı *Örümcek Ağrı*'nı bastırdı. O yıllarda yeni bir meslek olan bankacılık alanında çalıştı. Bir Hollanda bankası olan Bahr-i Sefit Bankası'nda başladığı bankacılığa Osmanlı Bankası'nda

devam etti. Kısa sürede Ceyhan, İstanbul, Giresun şubelerinde çalıştı. 1928 yılında ikinci şiir kitabı olan *Kaldırımlar* yayımlandı. Kitap, büyük bir ilgi ve hayranlık topladı.

1929 yazının sonlarına doğru gittiği Ankara'da, İş Bankası'na Umum Muhasebe Şefi olarak girdi. Bu kurumda 9 yıl çalışmış ve müfettişliğe kadar yükselmiştir. Ankara'daki yaşamı sırasında siyasal elit ve aydınlar ile yakın ilişki kurdu; Falih Rıfkı ve Yakup Kadri ile sürekli birlikte idi.

1931-1933 arasında askerlik yaptı. Askerlik hayatının 6 ayı Taşkışla'nın 5. Alayının Zâbit kıtasında neferlik; 6 ayı Harbiye'de İhtiyat Zâbit Mektebi'nde öğrencilik, 6 ayı aynı yerde subaylık yaptı.

Askerliğini yaptıktan sonra Ankara'ya döndü. Üçüncü şiir kitabı *Ben ve Ötesi*'nin yayımlanmasından sonra ününün zirvesine ulaştı. Dergilerdeki hikâye yazılarını *Birkaç Hikaye Birkaç Tahlil* adlı kitapta topladı.

1934-1943 YILLARI ARASINDAKİ YAŞAMI

1934 tarihi, Necip Fazıl biyografisinde bir dönüm noktası oldu. O yıl, bir Nakşî şeyhi olan Abdülhakîm Arvâsî ile tanıştı. Abdülhakim Arvâsî ile Eyüp Sultan'daki Pierre Loti Mezarlığı yanındaki Kaşgari Tekkesi Camii'ndeki sohbetleri sayesinde ciddi bir fikir ve zihniyet dönüşümü yaşadı. Abdülhakim Arvâsî ile tanışmasını kendisine milat kabul eden Necip Fazıl'ın şiirlerinde bu tanışmadan sonra tasavvufi düşüncenin izleri görülmeye başladı.

Arvâsî ile tanışmasından sonra yaşadığı derin fikir bunalımının ardından hayatının yeni dönemindeki ilk önemli eseri olan *Tohum* (1935) adlı tiyatro oyununu yazdı. İslamcılık ve Türklük vurgusunun ön planda olduğu eser, Muhsin Ertuğrul tarafından İstanbul Şehir Tiyatroları'nda sahnelendi. Oyun, sanat çevrelerinden büyük ilgi gördüğü halde halkın ilgisini çekmedi.

1936'da bir kültür-sanat dergisi olan Ağaç Mecmuası'nı çıkarmaya başladı. İlk sayısı 14 Mart 1936'da Ankara'da çıkarılan dergi, ilk altı sayıdan sonra İstanbul'da çıkarılmaya başladı. Dergi, spirüalist özelliklere sahipti ve Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı gibi önemli edebiyatçılardan katı sağlanmaktaydı. Büyük ölçüde İş Bankası tarafından finanse edilen derginin yayın hayatı 16 sayı sürdü.

1937 yılında tamamladığı *Bir Adam Yaratmak* adlı piyesi ilk defa 1937-38 tiyatro döneminde, İstanbul Şehir Tiyatroları'nda Muhsin Ertuğrul tarafından sahneye kondu ve büyük ilgi yarattı. Eser, insanın ve aklın güçsüzlüğünü ortaya koymakta ve pozitivizmi, kuru akılcılığı reddetmektedir.

1938 yılı başlarında yeni bir milli marş yazılması için "Ulus gazetesinin açtığı yarışma ile ilgili olarak kendisine yapılan teklifi benimsedi ancak yarışmanın vazgeçilmesi şartını öne sürmüştü. Bu şartı hemen kabul edildi ve böylece "Büyük Doğu Marşı" şiirini yazdı. Şiire verdiği "Büyük Doğu" adı, daha sonra çıkaracağı derginin adı oldu.

1938 sonbaharında bankacılıktan ayrılan Necip Fazıl, Haber Gazetesine girerek gazeteciliğe başladı. Maarif Vekili Hasan Âli Yücel tarafından atandığı Ankara Devlet Yüksek Konservatuvarı'nda öğretim üyeliğini kısa süre sonra bıraktı ve kendisine İstanbul'da bir görev verilmesini istedi. Güzel Sanatlar Akademisi'nin Yüksek Mimari kısmına atanan Necip Fazıl, Robert Koleji'nde edebiyat öğretmenliği yaptı.

1934'te yaşadığı bunalımlı dönemini anlatan "Çile" adlı şiirini 1939'da yayımladı. 1940 yılında Türk Dil Kurumu hesabına *Namık Kemal* isimli bir eser kaleme aldı. Namık Kemal'in 100. doğum yıldönümü dolayısıyla yayımlanan kitapta Namık Kemal'i şairliği, romancılığı, oyun yazarlığı, fikir adamlığı konularında yerden yere

vurdu.

1941 yılında Fatma Neslihan Balaban ile evlendi. Bu evlilikten Mehmet (1943), Ömer (1944), Ayşe (1948), Osman (1950) ve Zeynep (1954) isimli beş çocuğu oldu.

1942 kışında yeniden askerlik yapmak üzere 45 gün için Erzurum'a gönderildi. Askerde iken siyasi bir yazı kaleme alması nedeniyle mahkum oldu ve ilk kez hapis cezası aldı; Sultanahmet Cezaevi'nde hapis yattı.

1943-1949 ARASINDAKİ YAŞAMI

Necip Fazıl Kısakürek, 1943 yılından itibaren siyasal tavrını ve Türk modernleşmesine eleştirisini ortaya koyan faaliyetlerine başlamıştır. Muhalefet anlayışını ifade eden araç, 17 Eylül 1943 günü ilk sayısını çıkardığı "Büyük Doğu" dergisidir. Büyük Doğu, o dönemde çıkarılan tek İslamcı dergidir. Başlangıçta dönemin ünlü isimlerinin yazılarının da yer aldığı dergide daha sonra değişik takma adlarla Necip Fazıl'ın yazdığı yazılar egemen olmuştur. Necip Fazıl'ın takma isimlerinden bazıları şunlardır: *B.A.B, İstanbul Çocuğu, BÜYÜK DOĞU, Fa, Tenkitçi, N.F.K., ?, Ne-Mu, Ahmet Abdülbaki, Abdinin Kölesi, HA.A.KA, Adıdeğmez, Bankacı, Be-De, Prof. Ş. Ü., Dilci, İstanbullu, Muhbir, Dedektif X Bir...*

Dergi, ilk olarak 1943 yılının Aralık ayında "dinî neşriyat yapmak ve rejimi beğenmemek" gerekçesi ile birkaç aylığına kapatılırken Necip Fazıl, Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimari bölümündeki işinden kovuldu. Dergi, şubatta tekrar yayımlandı ancak "rejime itaatsizliği teşvik" suçlamasıyla Mayıs 1944'te Bakanlar Kurulu kararıyla kapatıldı. Gerekçe, "Allah'a itaat etmeyene itaat edilmez." hadisinin Tek parti yönetimini işaret ettiğine inanılmasıydı. Necip Fazıl, ikinci defa askerliğe sevk edilerek Eğirdir'e sürüldü.

2 Kasım 1945'te Büyük Doğu'yu yeniden çıkarmaya başladı. Der-

gide artık daha çok dini yazılara yer veriliyordu ve yazıların çoğu, “Adıdeğmez” takma adını kullanan kendisinin kaleminden çıkmaktaydı. Dergisinin üst üste kapatılmalarından sonra radikalleşen Necip Fazıl, 4 Aralık 1945 günü yapılan “Tan Baskını” sırasında Vakıf Yurdu denilen binanın penceresinden olayları izledi ve kendisine sevgi gösterisi yaparak binanın önünden geçen gençleri alkışladı.

Büyük Doğu, 13 Aralık 1946 tarihli sayıdaki yazısı nedeniyle tekrar kapatıldı. Necip Fazıl, dergide tefrika edilmeye başlamış olan *Sır* isimli piyesinden dolayı “milleti kanlı ihtilale teşvik” suçlamasıyla mahkemeye çıkarıldı.

1947 baharında Büyük Doğu’yu yeniden çıkarmaya başladı. 6 Haziran’da Rıza Tevfik’e ait “Abdülhamid’in Ruhaniyetinden İstimdat” başlıklı bir şiirin yayımlanması sebebiyle dergi mahkeme kararıyla tekrar kapatılırken Necip Fazıl tutuklandı. Derginin sahibi görünen eşi Neslihan hanım ile birlikte “Padişahlık Propagandası Yapmak - Türklüğe ve Türk Milletine Hakaret”ten yargılanan şair, 1 ay 3 gün tutuklu kaldıktan sonra beraat etti. Bu tarihten sonra dergide sadece İslamcılığı öven yazılar değil; Yahudilik, Masonluk, komünizm düşmanlığı içeren yazılar yayımlandı.

1947 yılı içinde “Sabır Taşı” piyesi “CHP Sanat Mükâfatı”na lâyık görülse de jüri’nin verdiği karar Parti Genel İdare Kurulu tarafından iptal edildi. Aynı yıl, Büyük Doğu’nun çıkmadığı bir dönemde Bozrazan adlı mizah dergisini üç sayı çıkaran Necip Fazıl, hakkındaki beraat kararı 1948 yılında Temyiz Mahkemesi tarafından bozulunca geçimini sağlamak için evindeki bütün eşyaları satmak zorunda kaldı.

BÜYÜK DOĞU CEMİYETİ

28 Haziran 1949’da *Büyük Doğu Cemiyeti*’ni kurdu. Başkanı olduğu dernekte başkan yardımcısı Cevat Rifat Atilhan ve genel

sekreter Abdurrahim Rahmi Zapsu idi. 1950'de derneğin ilk şubesi Kayseri'de açıldı. Necip Fazıl, Kayseri'deki açılıştan İstanbul'a döndükten sonra bir yazısı nedeniyle tutuklandı; "Türklüğe hakaret davası"nda verilmiş beraat kararı nisan ayında temyiz mahkemesi tarafından bozdurulunca eşi Neslihan hanım ile birlikte hapse girdi. 1950 genel seçimleri kazanan Demokrat Parti'nin çıkardığı Af Kanunu ile hapisshaneden tahliye edilen ilk kişi olarak 15 Temmuz'da serbest kaldı. 18 Ağustos 1950'de Büyük Doğu'yu yeniden çıkarmaya başladı. Necip Fazıl, dergide Adnan Menderes'e açık mektuplar yayımlayarak partiyi İslam ekseninde geliştirmesini önermekteydi. O yıl Büyük Doğu Cemiyeti'nin Tavşanlı, Kütahya, Afyon, Soma, Malatya, Diyarbakır şubelerini açtı.

22 Mart 1951 yılında "Kumarhane Baskını" olarak anılan olay meydana geldi. Beyoğlu'nda bir kumarhaneye düzenlenen baskında yakalanan Necip Fazıl, bu olay nedeniyle 18 saat karakolda tutuldu. O dönemki açıklamalarında röportaj yapmak üzere kumarhanede olduğunu ifade eden; daha sonraki yıllarda ise Büyük Doğu'yu koruma için bir adam tutmak üzere orada olduğunu açıklayan Necip Fazıl'a göre bu olay Demokrat Parti'nin bir komplosudur.

30 Mart 1951'de dergisinin 54. sayısını çıkardı. Ancak dergi henüz bayilere dağıtılmadan hakkında toplatılma kararı çıktı. Bu sayıda yer alan imzasız bir yazısı nedeniyle tutuklanan Necip Fazıl, 19 gün tutuklu kaldı. 9 ay 12 günlük mahkumiyet kararı çıkınca mahkumiyetini dört ay erteletti; ardından hastaneden 3 aylık bir tecil raporu aldı.

Necip Fazıl, başkanı olduğu Büyük Doğu Cemiyeti'ni ani bir kararla 26 Mayıs 1951'de feshetti. Örtülü ödenekten aldığı paraya karşılık cemiyeti kapattığı iddia edilir. Kurmayı düşündüğü Büyük Doğu Partisi'nin ana nizamnamesini 15 Haziran 1951'de Büyük Doğu Dergisi'nde yayımladı. Öngördüğü düzende CHP'nin "Altı

Ok"una karşılık Büyük Doğu'nun "Dokuz Umdesi", "Milli Şef"e karşılık İslâmi kimlikli "Başyüce" vardı. Programa göre faiz, dans, heykel, zina, fuhuş, kumar, içki, her türlü keyif verici maddenin yasak olduğu, suçluların kısas yöntemi ile cezalandırılacağı bir ülke yaratılacaktı. Necip Fazıl, Haziran 1951'de dergiye ara verdi. Son sayıda "Müslüman Türklerin günlük gazetesi çıkacak" haberini verdi. Günlük Büyük Doğu Gazetesi 16 Kasım 1951'de yayına başladı.

Necip Fazıl'ın 1951'deki mahkumiyet kararı ile ilgili hastaneden aldığı tecil raporunun süresinin dolduğu sırada 22 Mayıs 1952'de "Malatya hadisesi" meydana geldi. O gün Vatan gazetesinin sahibi ve başyazarı Ahmet Emin Yalman Malatya'da bir suikast teşebbüsü ile yaralanmıştı. Necip Fazıl, Hüseyin Üzmez'i azmettirmekle suçlandı. Şair, "Taammüden katle teşvik ve azmettirmek, katle teşebbüs filini medih ve istihsal eylemek" suçlaması ile tutuklanıp Malatya'ya sevk edildi. 1951'deki mahkumiyeti sebebiyle 9 ay 12 günlük hapis cezasını çekerken "Maskenizi Yırtıyorum" başlıklı bir broşür yayımlayarak 1943'ten beri başına gelenlerin ve Malatya Hadisesi ile ilgili yaşananların geniş bir muhasebesini yaptı (11 Aralık 1952). Malatya hadisesi davası halen devam etmekte olduğundan 1951 mahkumiyeti ile ilgili cezası dolduktan sonra bir süre daha tutuklu kaldı. Malatya Davası'ndan suçsuz bulununca 16 Aralık 1953'te serbest kaldı.

1957'de çeşitli davalardan gecikmiş cezaları nedeniyle 8 ay 4 gün daha hapis yattı.

1958'de, Türkiye Jokey Kulübü'nün ısmarlamasıyla *At'a Senfoni* adlı bir eser kaleme aldı.

1960 darbesinden sonra 6 Haziran'da evinden alınan Necip Fazıl, 4,5 ay Balmumcu garnizonunda tutuldu. Basın Affı nedeniyle tahliye edilse de Atatürk'e hakaret suçu içerdiği iddia edilen bir yazısı nedeniyle mahkumiyet kararı o Balmumcu'da iken kesinleştiği için, tahliye edildiği gün tekrar tutuklandı ve Toptaşı Cezaevine sev-

kedildi. 1 yıl 65 günlük cezayı doldurduktan sonra 18 Aralık 1961’de serbest kaldı.

1960’TAN SONRAKİ YAŞAMI

Serbest kaldıktan sonra, önce Yeni İstiklal, sonra Son Posta gazetelerinde yazarlığa başladı. 1963-1964’te Türkiye’nin çeşitli yerlerinde konferanslar verdi.

1965’te “b.d. Fikir Kulübü”nü kurdu. Konferanslarını ve günlük yazılarını sürdürdü; bazı eserlerini gazetelerde tefrika etti.

1973 yılında hacca gitti. O yıl oğlu Mehmet’e Büyük Doğu Yayınevi’ni kurdurdu. *Esselâm* isimli manzum eserinden başlayarak daha önce çeşitli yayınevlerince basılmış eserlerinin düzenli yayınına başladı. 23 Kasım 1975’te Milli Türk Talebe Birliği tarafından Mücadelesinin 40. Yılı münasebetiyle bir “jübile” düzenlendi. 1976’da, dergi-kitap şeklinde, 1980 yılına kadar 13 sayı sürecek *Raporları*, 1978’de de son dönem Büyük Doğu dergisini çıkardı.

26 Mayıs 1980’de Türk Edebiyat Vakfı tarafından “Şairler Sultanı” ve 1982 yılında yayımlanan *Batı Tefekkürü ve İslâm Tasavvufu* isimli eseri münasebetiyle de “Yılın Fikir ve Sanat Adamı” seçildi.

İman ve İslâm Atlası adlı eserini yazmak için 1981 yılında Erenköy’deki evinde odasına kapandı. Yeni bir parti kurmak üzere bulunan Turgut Özal’ı sık sık odasına kabul etti, tavsiyelerde bulundu.

Atatürk aleyhinde işlenen suçlar hakkındaki kanuna aykırı fiilden dolayı 8 Temmuz 1981 tarihinde Atatürk’ün manevi şahsına hakaret suçundan hüküm giydi. Karar Yargıtay 9. Ceza Dairesi tarafından onaylandı. Davaya konu olan *Vatan Haini Değil, Büyük Vatan Dostu Sultan Vahidüddin* adlı kitabın herhangi bir suç unsuru teşkil etmediği mahkemenin atadığı bilirkişi tarafından rapor edilmişse de Necip Fazıl “Atatürk’e hakaret etmeye meyilli olmak” gerekçesiyle mahkûm edildi.

25 Mayıs 1983'te evinde hayatını kaybetti. Cenazesi, Eyüp Sultan Mezarlığı'nda toprağa verildi.

ÇALIŞMALARI

12 yaşında şiire başlayan Necip Fazıl'ın ilk şiir kitabı 17 yaşında iken yayımlandı ve şiirleri M.E.B'in ders kitaplarında okutuldu. Genç yaşta yazdığı tiyatro eserleri, dönemin tiyatrolarında aylarca sahnelendi.

Paris dönüşü yayımladığı *Örümcek Ağı* ve *Kaldırımlar* adlı şiir kitapları onu çok genç yaşta ünlü yaptı. Henüz otuz yaşına basmadan çıkardığı yeni şiir kitabı *Ben ve Ötesi* (1932) ile takdir toplamayı sürdürdü. Birçok kişi tarafından da çok sevilen şair "Üstad Necip Fazıl Kısakürek" olarak anılmaya başlandı.

Necip Fazıl 1934 yılında Nakşî şeyhi Abdülhakim Arvâsi ile tanıştıktan sonra İslami kimliği ile öne çıkmaya başladı. Bu dönemde hemen tümünde üstün bir ahlak felsefesinin savunulduğu tiyatro eserlerini birbiri ardına kaleme aldı. *Tohum*, *Para*, *Bir Adam Yaratmak*, *Nam-ı Diğer Parmaksız Salih* gibi piyesleri büyük ilgi gördü. *Cinnet Mustatili* adlı eserinde hapisane anıları yer alır.

Sık sık kapatılan veya toplatılan Büyük Doğu'nun çıkmadığı sürelerde günlük fıkra ve yazılarını Yeni İstanbul, Son Posta, Babıalide Sabah, Bugün, Milli Gazete, Her Gün ve Tercüman gazetelerinde yayımladı.

VASIYETİ

Vasiyetinin bir kısmı:

- Fikir ve duyguda vasiyete lüzum görmüyorum. Bu bahiste bütün eserlerim, her kelime, cümle, mısra ve topyekün ifade tarzım vasiyettir. Eğer bu kamusluk bütünü tek ve minicik bir daire içinde toplamak gerekirse söylenecek söz "Allah ve Resulü'nden başka

her şey hiç ve batıl.” demekten ibarettir.

- Beni, ayrıca hususi vasiyetimde gösterdiğim gibi, İslamî usullerin en incelerine riayetle gömünüz! Burada, umumi vasiyette de belirtilmesi gereken bir noktaya dokunmalıyım.
- Cenazeme çiçek ve bando muzika gönderecek makam ve şahıslara uzaklığımız ve kimsenin böyle bir zahmete girişmeyeceği malum... Fakat bu hususta bir muziplik zuhur edecek olursa, ne yapılmak gerektiği de beni sevenlerce malum... Çiçekler çamura ve bando yüzgeri koğuşuna.

“Çile” şiirindeki şu satırlar vasiyetini doğrular niteliktedir:

Son günüm olmasın çelengim top arabam

Beni alıp götürsün tam dört inanmış adam

SİYASİ FİKİRLERİ

1934 yılında dâhil olduğu Nakşibendilik tarikatından sonra ülkedeki siyasi gelişmelerle ilgili değerlendirmelerde bulunmaya başladı. 1943 yılından sonra çıkardığı Büyük Doğu dergisinde yazdıklarıyla 1945 yılındaki Tan Olayı’nı, 1952 yılındaki Ahmet Emin Yalman suikastini desteklemiş; Altıncı Filo’yu Protesto Olayları’nı eleştirmiştir. Bu dönemde fikirleri Millî Türk Talebe Birliğindeki gençler tarafından sahiplenilmiştir.

Soğuk Savaş döneminde Türkiye’de antikomünizm akımının öncülerinden olmuştur. Ayrıca dünya bakışı çerçevesinde yakın tarihi de yorumlamış ve bu yönde resmî tarihin alternatifi olarak tarih yazımına girişmiştir.

ELEŞTİRİLER

Necip Fazıl’ın düşünce örgüsü din, tasavvuf ve mistisizm ekseninde gelişmiş ve fikrî mücadelesini bu çerçevede sürdürmüştür. Fikir ve inançlarını yaymak için kullandığı çok sayıda edebi araç

yanında yayın hayatına da girerek kendi medyasını oluşturma çabasına girmiş ve bunun için Demokrat Parti iktidarının imkanlarını kullanmak istemiştir. Demokrat Parti iktidarının başvekili Adnan Menderes'e yazdığı yardım mektubu ve Demokrat Parti'den aldığı 147.000 liralık örtülü ödenek desteği Yassıada yargılamalarına da konu olmuştur. Tarihçi Ayşe Hür hayatı boyunca devam eden bağımlılığına işaret ederek Necip Fazıl'ın örtülü ödenekten para talep etmesini "kumar bağımlılığı" ile ilişkilendirir.

ESERLERİ

- Örümcek Ağı (1925)
- Kaldırımlar (1928)
- Ben ve Ötesi (1932)
- Birkaç Hikâye Birkaç Tahlil (1933)
- Tohum (1935)
- Beklenen (1937)
- Bir Adam Yaratmak (1938)
- Künye (1938)
- Sabır Taşı (1940)
- Namık Kemâl (1940)
- Çerçeve (1940)
- Para (1942)
- Vatan Şairi Nâmık Kemâl (1944)
- Müdafaa (1946)
- Halkadan Pırıltılar (Veliler Ordusundan) (1948)
- Nam (1949)
- Çöle İnən Nur (İzinsiz Baskı) (1950)
- 101 Hadis (Büyük Doğu'nun 1951'de verdiği ek) (1951)
- Maskenizi Yırtıyorum (1953)
- Sonsuzluk Kervanı (1955)

- Cinnet Mustatili (Yılanlı Kuyudan) (1955)
- Mektubat'tan Seçmeler (1956)
- At'a Senfoni (1958)
- Büyük Doğu'ya Doğru (İdeolocya Örgüsü) (1959)
- Altun Halka (Silsile) (1960)
- O ki O Yüzden Varız (Çöle İnlen Nur) (1961)
- Çile (1962)
- Her Cephesiyle Komünizm (1962)
- Türkiye'de Komünizm ve Köy Enstitüleri (1962)
- Ahşap Konak (Büyük Doğu'nun 1964'te verdiği ek) (1964)
- Reis Bey (1964)
- Siyah Pelerinli Adam (Büyük Doğu'nun verdiği ek) (1964)
- Hazret (1964)
- İman ve Aksiyon (1964)
- Ruh Burkuntularından Hikâyeler (1965)
- Büyük Kapı (O ve Ben) (1965)
- Ulu Hakan II. Abdülhamid Han (1965)
- Bir Pırıltı Binbir Işık (1965)
- Kanlı Sarık (1970)
- Hikâyelerim (1970)
- Nur Harmanı (1970)
- Reşahat (1971)
- Senaryo Romanları (1972)
- Moskof (1973)
- Hazret (1973)
- Esselâm (1973)
- Hac (1973)
- Çile (Nihaî Tertib) (1974)
- Rabıta (1974)
- Başbuğ Velilerden 33 (Altun Silsile) (1974)

- O ve Ben (1974)
- Bâbiâli (1975)
- Hitabeler (1975)
- Mukaddes Emanet (1976)
- İhtilal (1976)
- Sahte Kahramanlar (1976)
- Veliler Ordusundan 333 (Halkadan Pırıltılar) (1976)
- Rapor 1 (1976)
- Rapor 2 (1976)
- Yolumuz, Halimiz, Çaremiz (1977)
- Rapor 3 (1977)
- İbrahim Ethem (1978)
- Doğru Yolun Sapık Kolları (1978)
- Rapor 4 (1979)
- Rapor 5 (1979)
- Rapor 6 (1979)
- Aynadaki Yalan (1980)
- Rapor 7 (1980)
- Rapor 8 (1980)
- Rapor 9 (1980)
- Rapor 10 (1980)
- Rapor 11 (1980)
- Rapor 12 (1980)
- Rapor 13 (1980)
- İman ve İslâm Atlası (1981)
- Batı Tefekkürü ve İslâm Tasavvufu (1982)
- Tasavvuf Bahçeleri (1983)
- Kafa Kâğıdı (1984)
- Hesaplaşma (1985)
- Dünya Bir İnkılâp Bekliyor (1985)

- Mümin (1986)
- Öfke Ve Hiciv (1988)
- Çerçeve 2 (1990)
- Konuşmalar (1990)
- Başmakalelerim 1 (1990)
- Çerçeve 3 (1991)
- Hücum Ve Polemik (1992)
- Başmakalelerim 2 (1995)
- Başmakalelerim 3 (1995)
- Çerçeve 4 (1996)
- Edebiyat Mahkemeleri (1997)
- Çerçeve 5 (1998)
- Hâdiselerin Muhasebesi 1 (1999)
- Püf Noktası (2000)
- Bekleyen
- Bayram

HAKKINDA YAZILANLAR

- M. Orhan Okay, *Kendi Sesinin Yankısı / Necip Fazıl Kısakürek*, Etkileşim Yayınları
- Muzaffer Uyguner, *Necip Fazıl Kısakürek*, Bilgi Yayınevi
- Kadir Mısıroğlu, *Üstâd Necip Fazıl'a Dair*, Sebil Yayınevi

NECİP FAZİL KISAKÜREK ***(1904-1983)¹***

Hiçbir şeyde ve hiçbir yerde “Bir onlardan bir bizden” anlayışına razı olmamışımdır. Bu karşı olduğum anlayış şiir dünyasında bilinen eşleşmeleri yapar: Tevfik Fikret / Mehmet Akif, Nâzım Hikmet/ Necip Fazıl, Cemal Süreya/Sezai Karakoç...

Benim yaşadığım dönemin dışında olduğu için Tevfik Fikret/ Mehmet Akif eşleşmesine sesimi çıkartmadım. Nâzım Hikmet/Necip Fazıl eşleşmesine her zaman karşı çıktım ve Nâzım Hikmet’in devrimci, büyük, uluslararası bir şair olduğunu, Necip Fazıl’ın ise karşı devrimci, yerel bir manzumeci olduğunu yazdım ve söyledim.

Karşı devrimci, cumhuriyet karşıtı İslamcılar küplere bindiler: Hangi hakla böyle konuşmuşum? “O zaman zahmet edin, önce biyografimi sonra kitaplarımı okuyun, hangi hakla böyle konuştuğumu çok iyi anlarsınız!” demem gerekirdi, demedim, şimdi söylüyorum.

Sezai Karakoç da Cemal Süreya’nın ve öteki İkinci Yeni şairlerinin yanında, sanıldığı ve sandırıldığı kadar önemli bir şair değildir. İtirazı olan mı var? O zaman okuyun!

Cafer Yıldırım, Aydınlik Kitap’ta (25.05.2012) “Necip Fazıl ve Kendisine Sırlar Atfedilen Bir Karakterin Otopsisı, ‘Üstat’ın Genç

1 Aydınlik gazetesi, 12.06.2012

Şairlik Dönemi” başlıklı yazısını okuduktan sonra, Necip Fazıl’ın *Bâbîâli* (Büyük Doğu Yayınları, 1975) kitabını bir İstanbul sahafında buldurtup köye getirttim. Son derece ilginç ve bizim edebiyatımızda benzeri olmayan bir kitap...

Özgür Edebiyat dergisinde “Necip Fazıl’ın Cumhuriyet ve Devrim Düşmanlığı ve Hidayete Erişi” başlıklı bir yazı yazmayı düşünürken, bu kez, Radikal Pazar’da (03.06.2012), Ömer Şahin’in Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Şener (d.1962) hakkında yazdığı yazıyı okudum. Okudum ve bu yazıyı yazmaya karar verdim. Şimdi, bu kararın nedenini anlamak için Ömer Şahin’in yazısından bir alıntı yapalım.”

“[Taner Yıldız] lise ve gençlik yıllarında Milli Türk Talebe Birliği’nde idi. Yani Cumhurbaşkanı Gül, Başbakan Erdoğan ve AK Parti’nin çekirdek kadrosu gibi Necip Fazıl’ın etkisinde idi. Üstat’ın yolundan gitmeye başladı. İstanbul’da Teknik Üniversitesi’ni kazanınca da irtibatı kopmadı. Okul çıkışları, hafta sonları, ikinci adresi Necip Fazıl’ın Büyük Doğu dergisiydi. Sohbetlerini dinlemekle yetinmedi, bir de görev üstlendi: ‘1979-1982 yılları arasında üç yıl boyunca üstadın çaycılığını yaptım. Çayını veriyordum.’ AK Parti kadrolarının önemli bölümü Büyük Doğu’nun müdavimiydi. O döneme ilişkin bir fotoğraf ilginç olabilir. Bakan Yıldız, ‘Hiç fotoğrafım yok.’ dediğinde şaşırdım. Meğer sorun teknik imkânsızlık değilmiş. ‘Üstad, çok otoriterdi. Bize çok kızdığı olmuştur. Fotoğraf çektirelim demeye cesaret bile edemedik.’ diye açıklıyor gerekçesini.”

Edebiyatla ilgili yazı ve kitaplarımı okuyanlar, benim, edebiyatta gelenek bağlamında şeyh/mürşit-mürid ilişkisinden nefret ettiğimi “Gençliğimde kimsenin müridi olmadım, şimdi yanımda tek bir mürid istemem!” diye konuştuğumu, yazdığımı çok iyi bilirler. Hilmi Yavuz bey biraderimizle yaptığımız “gelenek/gidenek” polemliğini hatırlarlar. Bu okurlar, “İsteyen istediği ipe intihar edebilir!”

diye yazdığımı da bilirler.

Benim gözümde, bir üstadın dizinin dibinde oturup ağzının içine bakmak, okuldan çıkıp müridâne rütbe ve kıdem kazanmak amacıyla “üstad”ın dergi bürosuna kapılanmak ve orada çaycılık yapmak... Sonra, mürid olduğun için, “üstad”tan bir şey istemeye cesaret edememek...

Benim gözümde bunlar, özel saygıya değmez, ama son derece önemli niteliklerdir, itiraflardır. Hastalıklı ilişkilerdir. Bu nedenle, bu türden “kerameti gayrı menkul” durumlar için, “Üstad-ı Azam Abdülmuntazamlık durum” derim.

Örneğin, Necip Fazıl, “genç şair” olarak kabul edildiği 1924-1934 yılları arasında bir yığın zırzopluk yapmış ama başta Nurullah Ataç olmak üzere çoğu cumhuriyetçi, devrimci, Kemalist ve solcu olan kuşak arkadaşlarından “dâhi” muamelesi görmüştür. Necip Fazıl 1954-1964 yılları arasında İkinci Yeni şairleri arasında yaşasaydı kendisiyle dalga geçilirdi. En azından ben kendisine, hakkında atıp tuttuğu Rimbaud konusunda “Reis önce sen şu Rimbaud’yu öğren de gel!” derdim. Oysa 1924-1934 yılları arasında, bütün arkadaşları “genç şair”in yaptığı bütün şımarıklıklara katlanmışlar. Oysa, 1960’ların Sezai Karakoç’u gibi İkinci Yeniciler arasında yaşasaydı ya da ilgi alanımızda olsaydı, çok hırpalanırdı.

Bakan Taner Yıldız’ın, bürosunda çaycılık yaptığı dönemde, Necip Fazıl’ın en önemsiz ve en önemli özelliği, Cumhuriyet ve Devrim Düşmanlığı idi. Bu düşmanlık yeni değildi, kökleri çok eskiye dayanıyordu. Necip Fazıl, *Bâbiâli* adlı kitabında devrim düşmanlığını arkadaşlarına söylüyor, kendi kendine mırıldanıyor ama bu düşmanlığın nedenini bir türlü açıklayamıyor. Basmakalıp şeyler söylüyor.

Şair Necip Fazıl Kısakürek’le ilgili düşüncelerimi edebiyat dergilerinde yazarım, burada değil. Ama birkaç kitap var, onları bulunca bu konuda birkaç yazı daha yazabilirim.

1978-1982 yılları arasında “Üstad” a hizmet eden Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, bu dönemi iftihar ederek anlatıyor. Anladığım kadarıyla, “Üstad” tan öğrendiklerine çok değer veriyor ve hâlâ onun izinden gitmekte. Ve bu çok mu çok belli oluyor!

Sadece Taner Yıldız mı? Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan da mürşitleri, “Üstad Necip Fazıl” ın rahle-i tedrisinden geçmişler. Bunu iftiharla söylüyorlar.

Bu ilişki konusunda büyük araştırmalar yapmak, binlerce sayfa kitap okumak gerekmez. Olgü çok basit: Bir Cumhuriyet düşmanı “Mürşit” ve bu mürşidin Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakan olmuş müridleri. Hepsî bu kadar!

NECİP FAZIL VE TALEBELERİ¹

Değerli okur! Biraz daha iyi tanışalım: Ben, gölgesi olmadan uçsuz bucaksız gölgesi varmış gibi davrananlardan; şeyh ve meyh-lerden, mürşitlerden hiç mi hiç hoşlanmam. Terso giderim, balonu patlatmak için hemen bir iğne ararım.

Yılını tam hatırlamıyorum ama yetmişlerin ortası olmalı. Ya da 12 Eylül'den sonra, eski bir kayıt. Görevde olduğum sırada kayıt yapılmış olsaydı hatırlardım: TRT Televizyonu'nda Necip Fazıl Kısakürek. Söyleşiyi yapan kişi yeni Türk şiirinin durumunu soruyor. Necip Fazıl soruya soruyla cevap veriyor:

“Benden sonra şiir mi yazıldı ki? Benden sonra şair geldi mi?

“Seni gidi manzumeci, seni gidi!” diye söyleniyorum.

Kısakürek'in söylediklerini bir gerçek şair ancak kendi kendisiyle alay etmek için söylerdi, söyler. Ama o çok ciddiymi!

Bazı durumlarda “İsteyen istediği iple intihar edebilir!” dediği-mi dünkü yazımda da yazmıştım. “İp” geleneği, üstadları ve şeyhleri simgelemektedir. Bir geleneğe, üstada, şeyh ve benzerlerine bağlan-mayı, demek ki, bir intihar olarak görüyormuşum, görüyorum.

Ancak, Abdullah Gül, Recep Tayyip Erdoğan ve Taner Yıldız ör-

1 Aydınlik gazetesi, 13.06.2012

neklerinde de görüldüğü gibi, bir meczubu mürşit sanıp biat ederek intihar etmekle kalmamışlar, bir de üstüne üstlük Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakan olmuşlar. İlginç bir durum! İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin de bir Necip Fazıl müridi mi(ydi) acaba?

Cafer Yıldırım kardeşimiz, Necip Fazıl Kısakürek'in gençlik dönemi (1924-1934) kötü alışkanlığı kumardan söz ediyordu (Aydınlık Kitap, 25.05.12). Necip Fazıl da *Bâbîâli* adlı kitabının (Büyük Doğu Yayınları, 1975) "Uçurum" bölümünde (s.25) anlatır kumar çilesini. İçtenlikle mi anlatıyor? Bunun hiçbir önemi yok! Bir insan hırsızlık yapar, kumar oynar, kumar oynamak için pezevenklik yapar, rüşvet alır, çalıştığı yerde zimmetine para geçirir ve kumar oynar, aile servetini kumara yatırır, dostlarını dolandırır ve kumar oynar. Bunların hepsini anlarım ve bunların anlatısından büyük sanat yapıtları da çıkar. Örnekleri var. Ama "genç şair", 1924 ve 1925 yıllarında çilelerin en can yakıcısıyla hayat sürdüğü Paris'i utanmadan anlatıyor. Genç Cumhuriyet'in okuyup adam olsun diye 1924 yılında burs verdiği parayla kumar oynuyor herif. Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu rezaletten haberi oluyor ve Berlin'deki talebe müfettişini Paris'e yol-luyor. Genç şair, Zeki Mesut adlı talebe müfettişini "alelâde" buluyor. "Hârikülâde" bulsa ne yazar! Ama o utanmadan anlatıyor (s.29):

"Müfettiş bey, ona, kısaca:

-Vekâlet, sürdüğünüz hayat bakımından tahsisatınızı kesiyor, dedi; işte son aylığınız ve memlekete dönüş paranız!"

Necip Fazıl, talebe müfettişinden aldığı parayı cebine koyup hepsini o akşam kumar masasında kaybediyor.

Ben, her şeyi bağışlarım ama 1924 yılında Cumhuriyet'in parasıyla kumar oynayan adamı hoş göremem. Rezil bir adamdır! Kanını satıp kumar oynasa, anlattıklarını ilgi ve saygı ile okurdum. Kumar masasında savaştan yeni çıkmış bir halkın parasını kaybediyor ve bundan utanmıyor. Şu anda Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaş-

kani, Başbakan'ı, Bakan'ı olan kişilerin “mürşit” kabul ettiği işte böyle bir adam!

“Peyami'ye sorarsanız yeni harfleri beğenen ahmaktır; bu da söz mü? Yeni harfler bu memleket kültürünü, zekâ inkişafını sifıra indiren bir uyuşturucu zehirdir, temel kültürümüzle aramızı açmaktan başka bir şeye yaramayacak, eski Yunan ve Latin kültürüne de yol açamayacak, milli tefekkür istidatını karartacak...” (s.131)

Genç şairin bu dâhice sözlerini duyan Yahya Kemal, ağzının iki yanından pastanın çukulatası sızarken “Altunla yazılacak bu sözler” diyesiymiş.

Genç şair, bu pisboğaz şaire şöyle cevap vermiş:

“Ama yeni harflerle değil!” (s.132)

Cumhuriyet edebiyatımız, bu iki adama bol keseden verdiği avansları geri çekip, bu türden şair ve yazarlarla mutlaka hesaplaşmalıdır! Ben kaç zamandır bunu yapıyorum zaten: Yahya Kemal şiirlerinin biçim ve içeriğiyle çağ dışı yerel bir şairdir! N.F. Kısakürek'in yerel bir manzumeci olduğunu yazdım zaten. Bu işler böyledir, yüz verirken astarını da isterler.

Saygı Öztürk kardeşimizin 4 Haziran 2012 tarihli Sözcü'de yayımlanan haberine göre, Milli Eğitim Bakanlığı, Arif Nihat Asya'nın “Bayrak” şiirinin bir bölümü, Bakan'ın dediğine göre, “öğrencileri iyiye, güzele, doğruya” yöneltmediği için çıkarttırmış. Buna karşın, Başbakan Tayyip Erdoğan'ın her fırsatta övgüyle şiirlerini okuduğu N.F. Kısakürek'in ders kitaplarındaki şiirleri çoğaltılacakmış. Haberin devamı şöyle: “Erdoğan'ın, Necip Fazıl Kısakürek'in ders kitaplarında bulunan 3 şiirine ek olarak değişecek ders kitaplarına yeni şiirlerinin eklenmesini istediği öğrenildi. Bakanlık yetkilileri, ‘Bu durumda Başbakan'ın okuduğu şiirlere kitaplarda öncelik verilmesi gerekeceğini’ söylediler.”

Her alanda “tek seçici” olmaya heveslenen Başvekil bu gidişle

edebiyat alanında da “tek seçici” olmaya kalkışacağı benzer. Kendisi için çok tehlikeli olacak bir heves!

Başbakan’a, N.F. Kısakürek’in 1924/1925 yıllarında, yoksul halkın verdiği bursla Paris’te nasıl kumar oynadığını anlattığı (*Bâbiâli* adlı kitabının “Uçurum” bölümü) metni de öğrencilere örnek olması için ders kitaplarına aldırmasını tavsiye edeceğim. Ayrıca, mürşidi, aynı kitapta (s.326) Adnan Menderes’in örtülü ödeneğinden para aldığını itiraf etmektedir. 1951-1959 yılları arasında aldığı 147 bin liralık avantanın öyküsü Yassıada davası tutanaklarında yer almaktadır. O tarihlerde 5 tonluk bir Austin kamyonun fiyatı 5 bin lira idi ki bu para ile 30 kamyon satın alınırdı. Kendisi, *Bâbiâli* adlı kitabında (s.300) 1950’lerin 110 bin lirasının 1970’lerde 10 milyon lira ettiğini yazıyor.

NOTA BENE: Şimdilik bu kadar! Ama Abdullah Gül ile R.T. Erdoğan’ın ortak mürşitlerinin hayat öyküsüne bu yakınlarda geri döneceğim! Kendilerini özel tarihleriyle yüzleştirmek için bu fırsat kaçırılmaz!

NECİP FAZIL'IN ATATÜRK HAYRANLIĞI¹

Osman Selim Kocahanoğlu'nun *Atatürk'ün Üç Muhalfi*, 1. *Kâzım Karabekir* (Temel Yayınları) adlı kitabını okurken 548. sayfada hiç beklemediğim bir bölümle karşılaştım: “Necip Fazıl'ın Atatürk Hayranlığı...” Hayret ki ne hayret!

Necip Fazıl'ın *Bâbüâlî*'sini (Büyük Doğu Yayınları) okurken de, onun Cumhuriyet ve Atatürk düşmanlığının 1924 yılında devrim yasalarının çıkmasıyla başladığını sanmışım. Yanılmışım. Aslında beni Necip Fazıl yanıltmış. 1975 yılında Bâbüâlî anılarını yazarken düşünsel ve duygusal bir kronolojik sıra izlememiş, 1975 yılındaki duygu ve düşüncelerini 20'li, 30'lu yıllarına da yansıtıp yamamış. Geçmiş güncelleştirmiş.

O.S. Kocahanoğlu, “Necip Fazıl henüz Abdülhakim Arvâsî'nin manevi halkasına girip iman tazelememiş...” diyor. Bu durumda, Necip Fazıl'ın, Abdülhakim Arvâsî'nin müridi olması, Atatürk'ün ölümünden, 1938'den sonra olmalı. Ama değil.

Ancak, Vikipedi'de şöyle bir bilgi var: “Necip Fazıl için 1934 yılı hayatının dönüm noktası oldu. Çünkü hayat felsefesinin değişmesine neden olan ve Beyoğlu Ağa Camii'nde vaaz vermekte olan Abdülhakim Arvâsî ile bu dönemde tanıştı. Ve bu kişiden bir daha

1 Aydınlik gazetesi, 21.06.2012

kopmadı. Necip Fazıl'ın, üstün bir ahlak felsefesini savunduğu tiyatro eserlerini birbiri ardına edebiyatımıza kazandırması bu döneme rastlar (*Tohum, Para, Bir Adam Yaratmak*)."

Demek ki, şair, kendi dediği gibi "Efendi"sine bağlandıktan dört yıl sonra bile Atatürk sevgisini (?) sürdürüyormuş. Bu da nasıl bir sevgi ise...

Şimdi alıntısını yapacağım yazıların kaynakları, Kocahanoğlu'nun kitabının 548, 549 ve 550. sayfalarındaki dipnotlarında gösteriliyor:

"...Gözüme görünen şeyi açıkça, kaidesiz, tertipsiz ve imansız söylüyorum. Eğer inkılâbı zayıf tutarsan, eğer inkılâbın yüreğini, hassasiyetini ve sinirlerini temsil etmezsen, bıçağın ters tarafı ile yirmi dakikada kesilen Kubilay'ın kafasında sana tevcih edilen akıbeti seyredebilirsin... Türkiye'nin nüfus kütüğündeki softa ve mürtecilerin yeşil kanını kurutacaksın; bu kadar..." (Ankara Türkoçağı'nda Kubilay'ı anma toplantısında yaptığı konuşmadan. *Hakimiyet-i Milliye*, No: 3406, 5 Ocak 1931)

1934 yılına kadar Oscar Wilde hayranı bir züppe (bir "snop", bir "dandy") olan ve Arvâsî müridi olduktan sonra "Mustafa Kemal vatanı kurtardıktan sonra ırzına geçti." (O.S. Kocahanoğlu, s.548) diyen Necip Fazıl'ın hayatını ve bir gecede Kafka'nın hamamböceğine dönüşmesini çok merak ediyorum. Çevrede onu tanıyan pek insan kalmadı. Bu yıl 90. yaşını idrak eden ve Necip Fazıl'ın "Büyük Doğu" dergisinde de öyküler yayımlamış olan Oktay Akbal'ın bu ayın başlarında bana söylediği bir cümleyi çok iyi anımsıyorum: "Bizimle sohbet ederken içeri bir dinci yandaşı girerse hemen tavır ve ağız değiştirir, namaz ve niyazdan söz etmeye başlardı."

Oktay Akbal, keşke tanıdığı Necip Fazıl'ı anlatan bir yazı yazsa...

“...Onu tarife hacet yok. Onu tanırız. Yürüyüşünden, duruşundan, bakışından, kaçışından tanırız. O zaten kendini gizlemiyor. Dün başına sarık sarıyordu. Bugün giydiği şapka, hüsnü nazarında gene sarık. Bugünün sarıklısı dünden daha çok, daha yezittir. (...) Softanın en bariz vasfı kafasının sertliğidir. (...) Zamanın akışını zorlayan, kendi iddiasından başka hiçbir yenilik olmayan deliller müstesna, her yeni şey karşısında ‘eski’nin ısrarı softalıktır. İslamlık çıktığı gün putperestler softaydı. Asırlardır ilim ve cemiyetin terakisi karşısında da İslamlık softadır.” (Necip Fazıl, *Bir Hikaye Birkaç Tahlil*, 1933. s.75-76)

Necip Fazıl bu yazıyı, Nakşibendi tarikatının Halidî kolunun şeyhlerinden Seyyid Abdülhakim Arvâsî’nin müritliğine yazılmadan kısa bir süre önce kaleme almış, 1933 yılında yayımlamış. Şimdi ben “İslam dini demokrasiyle bağdaşmaz, Müslüman toplumlar laikleşmeden bunlardan demokrasi çıkmaz.” diye yazıyorum, Necip Fazıl’ın günümüzdeki müridleri “Vay İslam düşmanı!” diye beni parmakla gösteriyorlar. Yazının alıntıladığım bölümünün altına adı mı yazıp yayımlasam vay başıma gelecek olanlar!

“...Benim gözümde birbirine bağlı iki işin sahibi iki Atatürk var. Zaman tasnifinde bunlardan biri düşmanın denize dökülüşüne, öbürü bugüne kadar sürer... Biri ölüm hükmü giymiş bir milleti şahlandırdı. Mucize çapında bir başarıyla madde ve askerlik planında muzaffer kıldırdı. Öbürü, bir an evvelki ölüm tehlikesini doğuran sebepler âlemine karşı harekete geçti, fikir ve cemiyet planında yeni bir bünye inşasına girişti. .. İnkilâbcı Atatürk’e bütün talih ve salahiyetini asker Atatürk hazırladı. Garip bir tesadüf cilvesi iki Atatürk’ten her biri ayrı isim taşıyor. Mustafa Kemal ve Atatürk... İnkilâbcı Atatürk, Tanzimattan beri Türk cemiyetinin Avrupa mede-

niyet manzumesine kavuşturulması yolunda girişilen yarım ve kısır teşebbüsleri tam ve yüzde yüz randımanlı hamleler haline getirdi... Milli Kahraman'ın ölümü önünde duyduğumuz matem hissini, tek bir emniyet duygusu ile teselliye muktediriz: Teknesinde Atatürk'ü yoğuran Türk milletinin, için için tekevvünleriyle aynı çapta kahramanlara daima gebe kalacağı emniyeti..." (Cumhuriyet Gazetesi, 26.10.1938, s.2)

Necip Fazıl Kısakürek'in okuduğunuz bu yazıyı M.K. Atatürk'ün ölümünden 16 gün sonra Cumhuriyet gazetesinde yayımlamış olması, iki müridi Abdullah Gül ile R.T. Erdoğan'ı ne ölçüde şaşırtır acaba?

Beni şaşırtıyor! Ne oldu da bu adam Komünizmle Mücadele Derneği'nin öncülerinden oldu ve Cumhuriyet karşıtı Büyük Doğu ideolojisinin kurucusuna dönüştü?

İflah olmaz bir Kemalist ve "Kökten Laikçi" olarak vaftiz edilip kurşuna dizilen ben, Atatürk için şiirler yazıp 10 Kasımlarda dergilerde, gazetelerde yayımlamadım ve yukarıdaki metin benzeri bir yazının altına imzamı atmadım.

Bir "züppe"den Cumhuriyet düşmanı fanatik bir İslamcı militana dönüşen bu insan birkaç on yıldır iktidardadır ve onun müridleri, şu anda, bu ülkenin cumhurbaşkanı, başbakanı, bakan ve milletvekili olarak, onun 1938 yılında hâlâ fanatik hayranı olduğu cumhuriyeti yıkma operasyonuna devam etmektedirler.

BİR MÜRŞİT OLARAK NECİP FAZIL KISAKÜREK¹

Ben, www.sabah.com.tr'ye 15.08.2011 günü saat 16:36'da giren haberin yalancısıyım. Haber şöyle:

“Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün 19 yaşındayken iki arkadaşıyla birlikte Necip Fazıl Kısakürek’e çektiği telgraf yayımlandı. Gül ve arkadaşları Kısakürek’e ‘emrinizdeyiz’ diyor. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün 19 yaşında iken, şimdi AK Parti İzmir Milletvekili olan eniştesi Mehmet Tekelioğlu ve arkadaşı Ahmet Taşçı ile Necip Fazıl Kısakürek’e yazdığı telgrafta “Hangi şartlar altında olursa olsun hal neyi icap ettirirse ettirsin yüzde yüz emrinizde olduğumuzu bildirir hürmetlerimizi sunarız” deniliyor. Haber 7’nin haberine göre; Kısakürek’in adını taşıyan, www.necipfazil.com adlı internet sitesinde yayımlanan telgraf şöyle:

“Necip Fazıl Kısakürek’e...

İslam davasının zerre tavizsiz müdafii Üstadımıza İslam davasının agora meydanlarında sağrıların kulağını patlatacak gür seslilikte aksiyoneri Büyük Doğu gençliğinin ruh gıdası mecmuanızı tekrar çıkarışınızdan dolayı size minnettarlıklarımızı arzeder, hangi şart-

lar altında olursa olsun, hal neyi icap ettirirse ettirsin, yüzde yüz emrinizde olduğumuzu bildirir, hürmetlerimizi sunarız. Yarın elbet bizim elbet bizimdir. Gün doğmuş gün batmış ebet bizimdir.

Mehmet Tekelioğlu, Abdullah Gül, Ahmet Taşcı

Başbakan R.T. Erdoğan durmadan şiirlerini okuduğuna ve ders kitaplarına daha fazla şiirin alınması için ilgililere talimat verdiği-ne göre, Necip Fazıl Kısakürek, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın da mürşidi ve üstadı olmalı. İlişkileri ne durumda diye bir internete bakayım dedim, karşıma şu metin çıktı:

"Halen Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesinde görevli Sıddık Akbayır, ilginç bir çalışma yapmış... *Aynı Göğün Uzak Yıldızları* adlı bu çalışma, Asur Yayınları tarafından kitaplaştırılmış... Kitap elime geçeli birkaç ay oluyor... Ama, biraz önce de dediğim gibi, okuyamamıştım... Birkaç gün önce, sayfalarını karıştırdınca gördüm ki; merhum Necip Fazıl Kısakürek'ten ve Nâzım Hikmet'ten "karşılaştırmalı" olarak bahsediliyor. Necip Fazıl ve Nâzım Hikmet'in "benzerlik"leri ve "aykırılık"ları tek tek irdelenmiş... İlginç bir kitap...

İşte bu kitabı karıştırırken, bir olay çekti dikkatimi...

Olay şu: Merhum Necip Fazıl, İstanbul'da bir "konferans" verecektir... Ama onu kim "takdim" edecek?

Öyle ya; Necip Fazıl, "titiz" bir adam... Her şeyi ve herkesi beğenmez... Uzatmayalım, sonunda Tayyip Erdoğan'ı işaret eder; "Beni bu delikanlı takdim etsin!"

Tayyip Erdoğan, o günlerde "genç bir delikanlı"dır...

Alır mikrofonu eline ve Necip Fazıl'ı takdim eder.

Bu, şu demek oluyor: Tayyip Erdoğan, daha "lise" ve "üniversite" yıllarında "iyi bir hatip" ve "iyi bir münazaracı"dır... Zaman zaman

kendisi de diyor ya; “Biz bu işe tepeden inme başlamadık... Biz, çekirdekten yetiştik.”

Gerçekten de öyle...

Tayyip Erdoğan'ın “mikrofon”la tanışması, “siyaset”le tanışması, “lise yılları”na dayanır! Daha o yıllarda kendisine bir “hedef” tayin etmiş ve “kilitlendiği hedefe” doğru; “azim”le, “sabır”la ve “kararlılık”la yürümüştür!

Hasan Karakaya – Vakit”

İncil’de (Matta,1) kim kimin nesidir, nesebi nedir şöyle yazar: “İbrahim, İshak’ın babası idi; İshak, Yakub’un babası idi; Yakub, Yahuda ve kardeşlerinin babası idi” der ve devam eder. İşte o hesap: Mevlana Halid-i Bağdadi (1770-1827) Seyyid Taha-i Hakkari’nin (Öl:1853) şeyhi idi; Seyyid Taha-i Hakkari, Nakşi şeyhi Seyyid Fehim Arvâsî’nin (1825-1896) şeyhi idi; Seyyid Fehim Arvâsî, Abdülhakim Arvâsî’nin (1860-1943) şeyhi idi; Abdülhakim Arvâsî, Necip Fazıl Kısakürek’in müşşidi idi; Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983), Abdullah Gül (1950) ile Recep Tayyip Erdoğan’ın (1954) müşşidi idi...

Abdullah Gül (1950) öğrencilik yıllarında Gençlik Örgütü Millî Türk Talebe Birliğı bünyesinde yer aldı. Memleketinde Necip Fazıl Ekolünden Söğüt Fikir Kulübü’nde çalıştı.

Recep Tayyip Erdoğan (1954), üniversite yıllarında Millî Türk Talebe Birliğı’ne girdi, 1976 yılında Millî Selâmet Partisi (MSP) Beyoğlu Gençlik Kolu Başkanlığına ve aynı yıl MSP İstanbul İl Gençlik Kolları Başkanlığına seçildi.

Abdullah Gül ile R.T. Erdoğan’ın Necip Fazıl ve Abdülhakim Arvâsî dışında öteki kimseleri tanıdıklarını sanmam. Ama biat kültürü geleneğı içinde geldikleri çizgi belli. Böyle bir çizgiden devrimci, laik, cumhuriyetçi ve demokrat bir bireyin çıkması beklenemezdi.

Beklenemez! Mucize olurdu! İkisinin de “fıtrat”ında bağlanma eğilimi varmış ki gidip Necip Fazıl Kısakürek’e bağlanmışlar, onu üstad ve mürşid seçmişler.

Mürşid ne demek? “Mürşid”, doğru yolu gösteren, kılavuz, tarikat pîri ve şeyhi anlamına geliyor.

Benim naturamda, fıtratımda bağlanma diye bir şey yokmuş ki yıllık atı gibi dağ-bayır dolandım. Adamlar bağlandılar ama feyzini de gördüler. İyi de bağlandıkları kim, mürşidlerinden ne gibi feyz aldılar? Mürşitleri Kısakürek, cumhuriyetçi, devrimci, laik ve demokrat değildi. Dahası: Karşıtı ve düşmanı idi! Hiç kuşkusuz devrimci, laik ve demokratik cumhuriyeti “doğru yol” olarak göstermemiştir; devrimci, laik ve demokratik cumhuriyeti bulmaları için onlara kılavuzluk etmemiştir. Tam tersine: Buldukları yerde, yakaladıkları yerde başını ezmelerini, yok etmelerini öğretmiştir.

“Tek tip adam” üretmekle suçlanan bir Cumhuriyet düşünün ki kendi olası düşmanlarının cumhurbaşkanı ve başbakan olmalarına engel ol(a)mamıştır.

Anayasa’nın 174. maddesinin koruması altında olan Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nu yürürlükten kaldırmak Cumhuriyet düşmanlığıdır! Bu yasanın yürürlükte olduğu bir ülkede laik okulları din okullarına çevirmek vatana ihanet gibi bir şeydir!

Anayasa Mahkemesi’nin parti kapatma kararlarını, Danıştay’ın çiğnemen kararını ağızma bile almıyorum. Ama devir dönerse Özel Yetkili Mahkemeler’e çok iş düşebilir!

NECİP FAZIL VE CUMHURBAŞKANI GÜL¹

GİRİŞ

Silivri ve Balyoz&Hasdal hayalî ve sahte (falsifié) darbe davaları görülürken, AKP iktidarı kendi sivil ve sefil darbesini Türkiye'nin ve dünyanın gözü önünde gerçekleştirmeyi sürdürüyor. Sanki milletin aklına ve tepki duyularına nüzul inmiş.

Eveleyip gevelemeden söyleyeyim: Bu sivil ve sefil darbenin AKP'den sonra ikinci sorumlusu CHP'dir. Çünkü taa 1950'den, özellikle de 1970'lerden bu yana devrim yasalarına sahip çıkmamış ve çok daha acısı şu ki kendi çıkardığı devrim yasalarının ne anlama geldiğini unutmuştur.

Oysa cumhuriyet düzeninin hayat kaynağı Tevhid-i Tedrisat Kanunu idi. CHP tuttu, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun adını bile anlamadan, "4+4+4 yasası"nın biçimden iptali için Anayasa Makemesi'ne gitti.

GELİŞME

AKP iktidarının sözünü ettiğim sivil ve sefil darbesinde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, "Üstad" Necip Fazıl Kısakürek'in bir müridi olarak başrollerden birini oynamaktadır. Cumhurbaşkanı Gül,

1 Aydınlik gazetesi, 05.07.2012

imam hatiplerle ilgili uygulamaların ve 4+4+4 yasasını Anayasa'nın ilk üç maddesi ile 174. maddesine aykırı olduğunu bilmiyor mu? Kendisi bilmiyor diyelim, hukuk danışmanları ne demeye maaş alıyor?

Ben, Cumhurbaşkanı ile Başbakan'ın taa "Üstad" Necip Fazıl'ın rahle-i tedrisinde iken, Devrim Yasalarına karşı silah kuşandıklarını, sanki yanlarındaymışım gibi, biliyorum. "Üstat ve Mürşit", hiç kuşkusuz, görüşmelerinde ve konferanslarında, devletten aldığı bursun Paris kumarhanelerinde nasıl ütüldüğünü anlatmıyordu. Necip Fazıl'ın özel internet sitesine girerseniz, neler anlattığını kendi gözlerinizle okur, kendi kulaklarınızla duyarsınız.

Abdullah Gül, cumhurbaşkanı olarak, 4+4+4 yasası ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu bağlamında Anayasa'nın ve Devrim Yasaları'nın hükümet tarafından ilga edilmesine neden göz yummuştur? Bunun için yüzeysel bir kazı yapalım:

DÜĞÜM

Kuru deriden bal çıkartmıyorum! Tulum vıcık vıcık ıslak! Herkes tarihle, cumhuriyetle yüzleştigine, hesaplaştığına göre, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül bu zevkten neden mahrum kalsın?

1) O halde, 29 Ekim 1950 doğumlu ve 14 yaşından itibaren Büyük Doğucu Kısakürek'in müridi olan Aldullah Gül'ün 19 yaşında (1969'da) iki arkadaşıyla birlikte Necip Fazıl Kırakürek'e çektiği telgrafı okuyalım:

"İslam davasının zerre tavizsiz müdafii Üstadımıza İslam davasının agora meydanlarında sağrıların kulağını patlatacak gür seslilikte aksiyoneri Büyük Doğu Gençliğinin ruh gıdası mecmuanızı tekrar çıkarışınızdan dolayı size minnettarlıklarımızı arzeder, hangi şartlar altında olursa olsun, hal neyi icap ettirirse ettirsin, yüzde yüz emrinizde olduğumuzu bildirir, hürmetlerimizi sunarız. Yarın elbet

bizim, elbet bizimdir. Gün doğmuş gün batmış ebet bizimdir.”

Bu telgraf metninden anlaşılacağı üzere, Abdullah Gül 1969 yılında, tam anlamıyla bir militan İslamcıdır. Mürşidi Necip Fazıl'ın izinde ve peşinde Cumhuriyet ve Devrim karşıtıdır.

2) “Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi artık sona ermiştir. Laik sistemi kesinlikte değiştirmek istiyoruz.”

Bu cümle İngiliz The Guardian gazetesinin 27 Kasım 1995 tarihli sayısında yayımlanmış. 1995 yılında TBMM Dışişleri Komisyon üyesi Abdullah Gül gazeteyi tekzip etmiş ama söyleşiyi yapan gazeteci ısrarcı. Bir Türk gazetecisi olsa neyse, adam bir İngiliz, söylenmemiş böyle bir cümleyi söyleşiyeye neden sıkıştırırsın? Bir anlamı yok!

1995 yılında başta Erbakan olmak üzere, Refah Partisi ileri gelenlerinin ve R.T. Erdoğan'ın buna benzer onlarca cümlesi var. Söylemiş ya da söylememiş, önemli değil! Ama 2012 yılında, Cumhuriyet'in laik sistemini değiştiren yasaların altında Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanı olarak onay imzası var. Hukuki sorumluluğunun olmamasının da önemi yok.

3) Abdullah Gül Çankaya'ya çıktığı zaman Can Dündar bir belgesel film yapmıştı. Can Dündar'ın gönderdiği metinden aktarıyorum: Yakın dostu Sami Küçük, o yıllarda, milliyetçi-muhafazakar Milli Türk Talebe Birliği'ni, İstanbul Milliyetçiler Derneği'ni, Büyük Doğu dernek ve dergisini, Necip Fazıl'ı, Abdullah Gül'ün düşünsel ve ideoloji kaynakları arasında sayıyor. (Bu üç dernek de Cumhuriyet ve Devrimler karşıtıdır).

Abdullah Gül, Büyük Doğu Yayınevi çalışanı olarak Mehmet Tekelioğlu ile birlikte Necip Fazıl'ın *Çile* kitabını yayına hazırlar. Kitap yayımlanınca Necip Fazıl, Gül ile Tekelioğlu'nu Konyalı Lokantası'na götürür ve her ikisine birer takım elbiselik kumaş hediye eder.

SONUÇ

İsteyen daha fazla araştırma yapar ve Abdullah Gül'ün, 1923 Cumhuriyeti ile devrimlerine kökten karşı olduğu sonucuna ulaşır. Benim için yukarıda sunduğum üç örnek yeter.

Gene Can Dündar'ın gönderdiği metinden aktarıyorum: "O dönem Gül ve arkadaşları, günün modasına uyarak saç uzatıyor, İspanyol paça pantolon giyyorlardı. Bir gün Sultanahmet Camii'ndeki bir namazdan sonra Necip Fazıl ona bakıp 'Bu kubbe altı böyle züppelerle dolmadıkça Türkiye'nin kurtuluşu yoktur.' demiş."

Necip Fazıl Kısakürek'in Türkiye'nin kurtuluşundan söz ederken, kuşkusuz, laik rejimin sona ermesini ima ediyordu. Abdullah Gül, The Guardian'a söylediği sözleri yalanlasa da, 14 yaşından bu yana ve şimdi, Laik Cumhuriyet'in sona ermesi için elinden geleni yaptı ve yapmaktadır.

NECİP FAZIL, BAYAR, MENDERES VE ÖTEKİLER...¹

Yanlış anlaşılmasın: Necip Fazıl Kısakürek'le ilgili yazılarım, bu şair ve İslâm militanını anlatmak için değil, onun müridleri R.T. Erdoğan ile Abdullah Gül'ün gerçekçi portrelerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunmak için kaleme alıyorum. Çünkü, “Şeyh uçmaz mürit uçar!” misali bu durum için de geçerli. Üstelik çok geçerli!

Artık Stalin dönemi Moskova Duruşmaları kadar ünlenmiş olan Silivri Duruşmaları'nı tezgâhlayanların, bu tezgâhı bir intikam ateşiyle ve geriye dönük olarak harlatıp, onaylayıp alkışlayanların, Necip Fazıl davalarını bahane ederek Cumhuriyet'in geçmişini mahkûm etmeye kalkışmaları kabul edilemez. Necip Fazıl davalarıyla, ne CHP'nin tek parti dönemi ne de Demokrat Parti dönemi mahkûm edilebilir.

Demek ki, müridi Abdullah Gül'ün anımsamasıyla “Kanunları gerebildiğiniz kadar gerin, ama kanunları koparmayın.” diye öğüt veren “Üstat” Necip Fazıl'ın kendisi bu hususta pek dikkatli davranmamış... (Can Dündar belgeseli metninden).

Hal ve Gidiş'inden bir “Bey Oğlu, Bey Torunu” kabadayısı ve şımarığı olduğu görülen Necip Fazıl'ın, 1934 yılından itibaren kendine kendi elleriyle bir Kurban Heykeli yonttuğu anlaşılıyor. Benim

açımdan bu kesin!

Bu tarihten ve Seyyid Abdülhakîm Arvâsî ile tanıştıktan (1934) sonra hayatını bir tiyatro olarak sahnelediğini görüyorum.

Anılar kitabı *Bâbîâlî*'de (Büyük Doğu Yayınları) geçmiş yıllarını, özellikle de 1930 öncesini değerlendirirken, 60'lı, 70'li yaşlarında eriştiği bilgi dağarını geçmiş yıllarına boca ettiğini, gençlik yıllarına aşı yaptığını saptadım. Bu saptama (yazarsam) bir başka yazının konusu olacak. Küçük bir örnek: 22-23 yaşındaki Necip Fazıl Efendi, 1970'lerin üstadı gibi konuşuyor. Anı yazımında sık sık kullanılan bir tür sahteciliktir bu...

Necip Fazıl'ın bir yaşam öyküsünden şu bilgileri öğreniyoruz: "İstanbul Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdikten (1924) sonra gönderildiği Fransa'da Sorbonne Üniversitesi Felsefe Bölümünde okudu. Paris'te geçen bohem günlerinden sonra, Türkiye'ye dönüşünde Hollanda, Osmanlı ve İş Bankalarında müfettiş ve muhasebe müdürü olarak çalıştı. Bir Fransız okulu, Robert Kolej, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi, Ankara Devlet Konservatuvarı, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde hocalık yaptı(1939-43). Sonraki yıllarında fikir ve sanat çalışmaları dışında başka bir işle meşgul olmadı".

Çoğu yaşam öykülerinde İstanbul Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde okuduğu yazar. Kanımca, Necip Fazıl bey, Fransa'ya Edebiyat Fakültesi'nin Felsefe Bölümü'nü bitirmeden gitmiş ve orada da üniversite diploması alamamıştır. Böyle bir insanın yaptığı işlere bakın!

Daha ayrıntılı bir yaşam öyküsünü bulup okursanız şaşırıp kalırsınız: Tek Parti döneminde başı sıkıştığı, canı istediği zaman iş bulup çalışmış, çalışırken sık sık iş yeri değiştirmiş...

Anılar kitabı *Bâbîâlî*'nin 195-196. sayfalarından bir alıntı:

"Hemen Ankara... Eski Umum Müdürü, o zaman İktisat Vekili

Celâl Bayar'la karşı karşıya:

-Gel bakalım, şair, nerelerdesin? Duyduğuma göre bankadan istifa etmişsin!

-Öyle oldu. Bir mevsim, suların dibinde yatan bir denizaltıya döndüm. Şimdi su yüzüne çıkabiliyorum.

Celâl Bayar, fazla tafsilat istemeksizin, “Şair!” diye hitap ettiği insanın her kaprisini kabule hazır ve gülümsemeli:

-Tekrar bankaya girmek ister misin?

-Onun için geldim.

Bir telefon ve her şey tamam... Kendisine bankanın kurucusu Celâl Bayar tarafından himayeli bir adam gözüyle bakılıyor, fazla ve yorucu iş verilmiyor ve “Teftiş Heyeti” kadrosuna alınmış bulunuyor.”

Düşmanı olduğu CHP Tek Parti döneminde bürokraside “şair”e “el bebek gül bebek” muamelesi yapılıyor, edebiyat eleştirisi de onu el üzerinde tutuyor. Yedi yıldır İş Bankası'nda çalışırken aklına bir edebiyat dergisi çıkartmak geliyor ve İktisat Vekili Celâl Bayar'ın evine gidiyor ve teklifini yapıyor. 210. sayfadan okuyalım:

“Memleketin buna ihtiyacını takdir edersiniz. Eğer emrinizdeki bankalardan İş Bankası ve Sümerbank bana bir senelik peşin ilân karşılığı muayyen bir para verirlerse bir mesele kalmaz...”

Celâl Bayar, teklifi müsait karşılıyor ve Mistik Şair'in eline o zamanın parasıyla 1600 lira toslanıyor. Bugünün 200 bin lirası denilse yanlış olmaz. Bir mebusun ayda 200 küsur lira aldığı devir.”

Midem bulanıyor!

Sadece Tek Parti Dönemi'nin Bayar'ı mı? “Maarif Vekili Hasan Âli Yücel bir kitabını ‘hakkında her vafsin âciz kaldığı şaire’ diye ithaf ettiği sanatkarı Dil Tarih Fakültesi kadrosundan Ankara'da Yüksek Devlet Konservatuvarı'na tayin etti.” (s.255)

Kitabı bulup olayın gerisini okuyun. Adnan Menderes'i okuyun,

Türkeş'i okuyun...

Bu arada ben size kendimle ilgili bir sır vereyim: Yaşar Kemal'in tavsiyesi üzerine, Kültür Bakanı Fikri Sağlar bendenizi Paris Büyükelçiliği'ne Kültür Ataşesi ya da Müsteşarı olarak tayin edecekmiş... 7 Şubat 1992 günü görüşmek üzere beni davet etti... Zamanın Başbakan Yardımcısı (20.10.1991-11.09.1993) Erdal İnönü. Ama randevu günü Mevhibe İnönü vefat etti ve buluşma iptal edildi. Bir daha arayan soran olmadı. O sırada Mehmet Altan, Kültür Bakanlığı Başdanışmanı, Hasan Bülent Kahraman ise danışman (1991-1995)...

Hemşerim Fikri Sağlar'ı görürsem benim tayinimi neden çıkartmadı, kendisine soracağım.

ÇÖPLÜK, KÖPEK VE NECİP FAZİL'A DAİR¹

12, 13, 21, 22 Haziran ve 5, 6 Temmuz tarihlerinde Necip Fazıl Kısakürek'i konu alan 6 yazı yayımlamıştım Aydınlik'ta. Yazılar, Necip Fazıl'ın önemsemediğim şairliğiyle ilgili değildi. O günler AKP'nin başbakanı R.T. Erdoğan ve bazı bakanları ve milletvekilleri kamuya açık yerlerde Necip Fazıl Kısakürek'ten nasıl ilham aldıklarını, mürşit saydıklarını ilan ediyorlardı. Bu nedenle yazmıştım bu altı yazıyı.

1934 yılında, 30 yaşında, Nakşibendi şeyhi Abdülhakim Arvâsî'nin müridi olduktan sonra, amansız bir cumhuriyet, demokrasi ve devrim düşmanına dönüşen, İslâmî bir şeriat diktatörlüğünü savunan bir insanı mürşit kabul eden insanların, Türkiye Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanı, başbakanı, bakanı ve milletvekili olmalarındaki garabete dikkat çekmek istemiştim.

Abdullah Kılıç'ın, büyük bir olasılıkla bu yazılardan esinlenerek hazırladığı ve Haber Türk gazetesinde yayımlanan "Necip Fazıl'dan Menderes'e yalvaran mektuplar" dizisinden sonra yer gök inlemeye başladı. Basında, gene benim yazılardan nemalanan yazılar yayımlandı. Televizyonlarda lâf ebeleri boy göstermeye başladı. Nilgün Cerrahoğlu'nun 5 Ocak 2013 tarihli Cumhuriyet gazetesinde ya-

1 Aydınlik,16.01.2013

yımlanan yazısını bu gevezeliklerden ayırmak gerekiyor.

Bu arada, kaynak göstermeden yazılarımdan yararlananlar susarken, kimi Kısakürek müritleri, bana, hakkımda yazılmış ve internette gezen bazı yazılardan örnekler göndermeye başladılar. “Özdemir İnce ‘çöpçülüğe’ soyundu” başlıklılarından birkaç satır aktaracağım:

“Birkaç gündür, Necip Fazıl’ı diline dolayan sözde ‘şair’ İnce’nin bu faaliyetlerini değerlendirmesini istediğimiz edebiyat çevreleri, kendisini değerlendirmeye layık bulmadılar.

İnce’nin zaman zaman bu çeşit çıkışlarla gündeme gelmeyi hedeflediğini belirten uzmanlar, cevaba değer olmasa da, Üstadın bu konuda da yıllar önce gerekli açıklamada bulunduğunu bildirdiler.

Necip Fazıl Kısakürek, Arvâsî Hazretleri’yle tanışmadan önceki dönemde ortaya koyduğu çalışmalarını reddetmiş, bunları çöpe attığını bildirmişti. Üstad, ‘çöplükleri ise ancak köpekler karıştırır’ demişti.” (Habervaktim.com)

Necip Fazıl, 1934 yılından önce yazdıklarını çöpe attığını ilan etmiş. Çöpe attıkları arasında, müritlerinin her vesile ile dillendirdikleri “Kaldırımlar” adlı şiiri de var. Necip Fazıl’ın kendi bileceği iş. Muhteremin tavrı, bir seri katilin, cinayetlerini inkâr ederek temize çıkma çabasına benziyor. Edebiyat tarihinde bir dönemden önce kaleme aldığı yazıları yadsıyan yazar ve şair örnekleri çok görülür. Ama edebiyat tarihi bu türden çıkışları ciddiye almaz.

Necip Fazıl’ın Haber Türk gazetesinde yayımlanan mektupları sahip çıktığı 1934 sonrasına ait. Bunlar beni ilgilendirmiyor. Büyük Doğu da aralarında olmak üzere dergi çıkarmak için, Celal Bayar ve Adnan Menderes’ten para istemesi; CHP’nin tek parti döneminde, öğretmenlik istemek için Hasan Ali Yücel’e, İş Bankası’na atanmak için İktisat Bakanı Celal Bayar’a yaltaklanmaları beni ilgilendirmi-

yor. Bu atamalar için gereken yüksek tahsil diplomalarına sahip olmaması da...

Beni onun geçmişinde bir tek olay ilgilendiriyor: 1924 yılında, öğrenim görmesi için Cumhuriyet tarafından Paris'e burslu olarak gönderilmesi ve bu kentte burs paralarını kumara yatırmaktan başka bir iş yapmayarak geri dönmek zorunda kalması. *Bâbüâli* (Büyük Doğu Yayınları, 10. Basım, Mart 2004) adlı kitabında (s.27-39) bunları kendisi anlatıyor. Biyografilerinde ve hakkında yazılan yazılarda, sürdüğü sefil hayat yüzünden devletin bursunu kestiğinden hiç söz etmezler. Bu olaydan dolayı en küçük utanç duymaz. Bursunun kesildiğini tebliğ eden müfettişten ve kumar yüzünden gene parasız kaldığı Marsilya'da sırnaştığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin konsolosundan küçümsemeyle söz eder. Tam anlamıyla patolojik bir durum. Ama o yaptıklarından kendine övünç payı çıkartır.

Beni sadece bu ilgilendirir: Yoksul halkın parasını Paris'te kumara basmış ve bundan hiç utanmayan bir yoz!

N. F. Kısakürek hakkındaki büyük tevatürlerden biri de, oğlu Mehmet Kısakürek'in, babasının, 27 Mayıs 1960 sabahı 102 yıllık bir mahkûmiyeti olduğu iddiası. (Haber Türk, s.14, 03.01.13). Aynı tarihli gazetenin 7.sayfasında, dizi yazının sahibi Abdullah Kılıç, 102 yıllık mahkûmiyet için 1981 yılını verir.

Necip Fazıl hakkında yapılan konuşmaları dinleyenler, yazılan yazıları okuyanlar, muhteremin ömrünün yarısını hapisshanede geçirdiğini sanabilir. Ama gerçek böyle değil: Tamı tamına 3 yıl 8 ay 14 gün hapis yatmış.

Dökümünü yapalım:

CHP iktidarında:

21.12.1943-22.12.1943: 1 gün;

9.6.1947-5.8.1947: 1 ay 27 gün;

21.4.1950-15.7.1950: 3 ay, 25 gün;

Demokrat Parti döneminde:

31.3.1951-18.4.1951: 19 gün;

12.12.1952-30.9.1953: 9 ay, 12 gün;

30.9.1953-2.12.1953: 64 gün;

24.6.1957-25.2.1958: 8 ay, 4 gün;

26.3.1959-29.3.1959: 3 gün (60 saat 51 dakika);

27 Mayıs 1960'tan sonra:

6.6.1960-15.10.1960: 4 ay, 4 gün;

15.10.1960-18.12.1961: 1 yıl 65 gün.

1981 yılında 19 ay hapse mahkûm edilir. Hasta olduğu için infaz ertelenir ve Necip Fazıl 15.05.1983 günü vefat eder.

İşte size, AKP'ye yol gösteren bir Cumhuriyet düşmanı megalomanın yalan kerpiçleriyle örülmüş utanç dolu geçmişi.

NOTA BENE:

Yazımın başında yayın tarihlerini verdiğim 6 yazıyı, Cafer Yıldırım'ın Aydınlik Kitap'ta (25.05.2012) yayımlanan "Necip Fazıl ve kendisine sırlar atfedilen bir karakterin otopsis, 'Üstat'ın Genç Şair'lik dönemi" başlıklı yazısını okuduktan sonra yazmıştım. Kaynakta benden önce Cafer Yıldırım vardır. Kendisini kutlar ve teşekkür ederim.

